De tien vermakelijkheden van het huwelijk

Hieronymus Sweerts

Editie E.K. Grootes en Rob Winkelman

bron
Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk* (eds. E.K. Grootes en Rob Winkelman). Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 1988

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/swee002tien01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

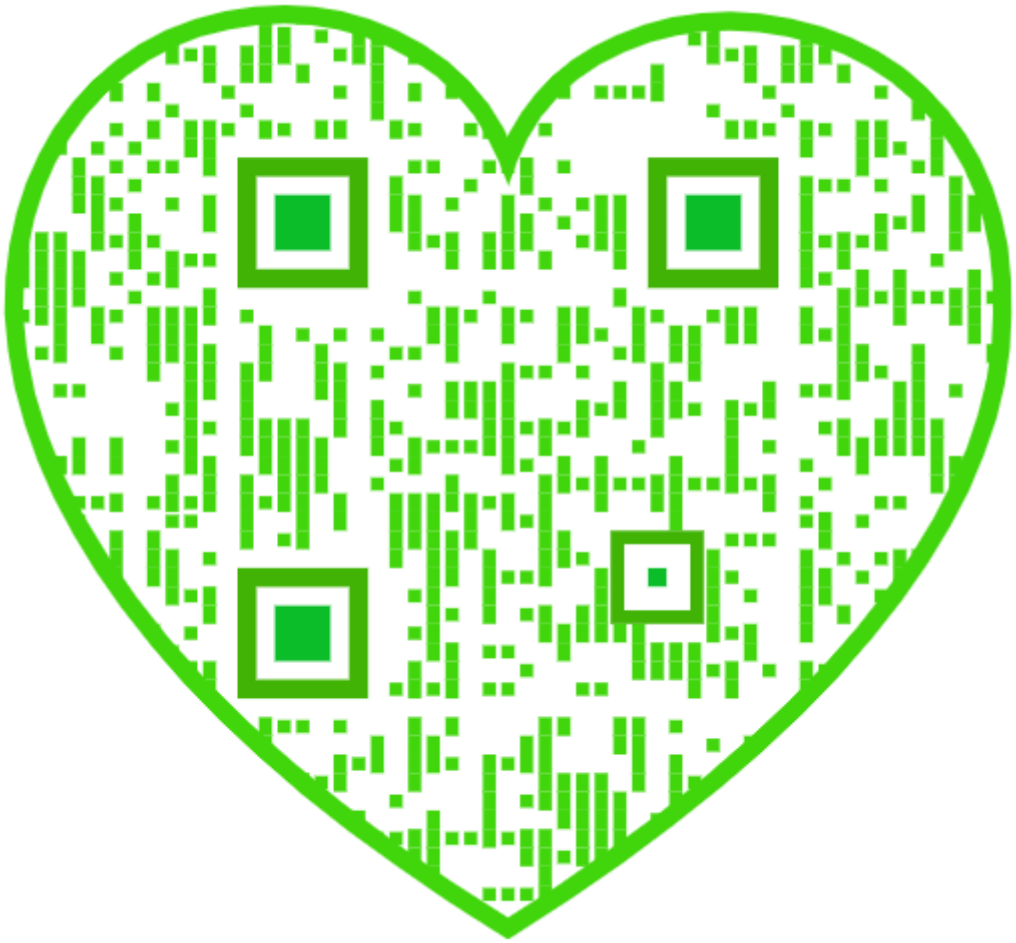

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

Noodzakelijk Bericht aan de Kopers van dit Boekje

Wij geven u hier de *Achtste druk* van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk*, door de Auteur *Hippolytus de Vrye* op vele plaatsen aanmerkelijk vermeerderd en verbeterd, alleen om de Lezers meer te genoegen en met verdere lust aan te blazen. Zij worden meteen trouwhartig gewaarschuwd zich zorgvuldig te wachten voor een vuile nadruk, die te Utrecht gemaakt is en alhier met grote ernst gerecommandeerd wordt, waarin de plaatjes niet alleen voddig gekopieerd, maar alle averechts-om gesteld zijn, zodat alle afgebeelde personen hun acties als *naaien, snijden, schieten, groeten*, etc. met de linker en niet met de rechter hand doen en waarin de bijgevoegde vermeerdering van deze en de voorgaande druk niet gevonden wordt.

En omdat dezelfde Nadrukker zich schaamt om zijn naam of die van zijn Grote Amsterdamse Compagnon daar op te zetten, stelt hij op het Titelblad '*Naar de Kopij*, te Amsterdam gedrukt bij Hieronymus Sweerts'; welke woorden, *Naar de Kopij*, op de echte Exemplaren niet gevonden worden. Zulks dat de slechte van de beste daaraan te kennen en te onderscheiden zijn. Hetwelk alles te uwer informatie dient, opdat u met voordeel kopen, met vermaak lezen en met afkeer die vuile nadruk schuwen zult.

H. Sweerts

De Tien Vermakelikheden des HOUWELYKS.

Spotsgewijze beſchreven door

HIPPOLYTUS de VRYE,

Weduwenaar.

Nevens

Het Huw'lijks Doolhof, van I. de Mol,

en een Brief, of 't raadſaam is te trouwen.

Den Achtſten Druk.

Op nieu Vermeerdert, Verbetert, en met Kopere Platen verçiert.

t'AMSTERDAM,

By HIERONYMUS SWEERTS, 1683.

[Tekst]

Het is hoogst verwonderlijk, aangezien de Huwelijkse staat zoveel verdriet, kommer en ellende met zich sleept, dat de mensen nog zo vurig en begerig zijn om zich daarin te begeven. Jonge knapen, die door hun ontvlambare, zwavelachtige aard aan de kriele driften der begeerlijke natuur onderworpen zijn en die geneigd zijn het ding dat Min genoemd wordt door een vergrootglas aan te zien, zijn enigszins te verschonen. Maar dat luiden die eenmaal tot de jaren van kennis en gezond oordeel gekomen zijn, zich daar in laten vervoeren, dunkt mij in alle delen zo dwaas, dat hun beter een zotskap met bellen, dan een krans van overwinning aangepast mocht worden. En nog verwonderlijker is het, dat diegene die eens in die gruwelijke staat geweest is, na het sterven van de levensgezel zich wederom voor de tweede, ja derde maal daarin begeeft. Gewis, indien iemand éénmaal door verkeerde inbeelding misleid en vervoerd wordt, heeft hij enige hoop op mededogen te verwachten en enige reden van verschoning in te brengen, maar wat voor troost, wat voor medelijden zal voor hen te hopen zijn, die ten tweeden, ja ten derden male, daarin vervallen? Gelukkig zijn ze, indien ze hun lippen bedwingen kunnen om niet te spreken en hun tongen om niet te klagen, opdat hun ellende door verdiende bespotting niet grotelijks verzwaard wordt.

En ofschoon ieder weet dat dit alles, ja tienmaal meer, volmaakt waar en zo zichtbaar is als de zon aan de hemel schijnt, ziet men nochtans dat elk met een bijzondere driftigheid daar naar toe loopt en met geen Hercules krachten daar van af te raden noch van af te houden is, hun gouden vrijheid versmadend om de ketenen der bitterste slavernij te verkrijgen.

Ziet men niet hoe de deugdelijkste jongelingen, als zij in het bloeiendste van hun jeugd zijn, komen te vervallen? Eerst spelen zij de Jonker en vermaken zich met allerhande fraaie exerci-

tiën, hetzij in het zingen van muziek, in het spelen op verscheidene instrumenten, in het dansen op de maat, in het spreken van verscheidene talen, in het studeren op de beste Academies en het omgaan met de geleerdste Professoren etc., maar dan ziet men, eer ze half volleerd zijn, dat ze terstond als Maartse katers beginnen te tieren en te zwieren omtrent de deuren van de jonge Juffers. En is het dat een van die Juffers met een klein beetje ogenschijnlijke schoonheid begiftigd is (die zij misschien door een vervloekte smeerzalf van toverend blanketsel verkregen heeft) deze wordt terstond, als een Sanct op het altaar verheven en aanbeden. Weldra zien ze in die ene zo veel schoonheden en volmaaktheden als ooit Venus, Juno en Pallas te zamen bezeten hebben.

Daarmee krijgen al de heerlijke vermakingen, die hun ouders zo veel geld en hun zo veel tijd en vlijt gekost hebben, de schop. En al deze verlaten ze, om een geblanket Iezabelletje te mogen vergezellen. En nauwelijks zijn ze tot dit zogenaamde geluk gekomen of terstond beginnen ze te knagen aan de bittere schil van die noot, waar ze de kern niet anders dan met zuchten van smaken zullen, want zo ras zij toegang bij de Juffrouw verkregen hebben, terstond zijn ze in duizend gepeinzen wat ze allemaal doen zullen om dit lieverdje te behagen. En hier mijmeren ze zodanig over, dat al hun andere bezigheden de schop krijgen en helemaal verzuimd worden. En dit ziet men niet alleen bij de vrijers in hun schooljaren, maar zelfs bij diegenen die al een plaats in de maatschappij hebben.

Want al is hij een *Godgeleerde*, de Boeken druipen hem door de vingers en slingeren door zijn huis en studeerkamer, gelijk zijn zinnen door elkander. En hoor je hem op de Predikstoel, het is schier al *Liefde* waar zijn ganse Preek uit genomen is, hetwelk dan op het Geestelijke zoveel gepast, gedraaid en gewrongen wordt als mogelijk is.

Is hij een *Dokter der Medicijnen*, och, hij heeft met zijn eigen ziekte zo veel te doen dat hij al zijn patiënten, schoon er enige in

doodsnood liggen, ten enenmale vergeet; ja, hij doet de Chirurgijn, met wie hij aldaar op zeker uur afgesproken had, vruchteloos staan wachten en laat zich het jammeren en klagen van de ellendige zieke, noch de gevaarlijkheid van zijn kwaal, niet eens ter harte gaan. En komt hij eindelijk, het is pas dan als het vuur in de wond, de koorts in het bloed of de ongeneeslijkheid in het lichaam geslagen is. Zo veel laat hij zich gelegen liggen aan het zoeken naar de *Pome Amoris*, het *Liefdekruid* en de *Nachtschade*, die zijn eigen brandende ziekte genezen kan.

Is hij een *Rechtsgeleerde*, al zijn zinnen malen over de vraag hoe hij dit Proces, van de Juffrouw ten huwelijk te verzoeken, zal aanvangen en uitvoeren. Andere processen, schoon ze het benadelen van arme weduwen en wezen behelzen, worden aan de spijker gehangen en erbarmelijk verwaarloosd. Wordt hij op een Rechtszitting verzocht, hij verschijnt altijd anderhalf uur later dan gezegd was, omdat hij het Lief te spreken had. En als hij er eindelijk komt, dan heeft men wel de helft van de tijd die nog voorhanden is, werk om de Heer Advocaat de grond van de kwestie en waar het in de voorgaande Zitting op gebleven was, te binnen te brengen. En als men dan Partijen maar eens heen en weer gehoord en buiten heeft laten staan, zo is het eindelijk: 'Wij moeten betere bescheiden, preciezere Rekeningen of een schriftelijke Notitie van de Eis hebben, om u lieden wederzijds genoegdoening te kunnen geven en u op goede gronden in vriendschap uit elkaar te laten gaan.'

Daar staan dan de Partijen te kijken en durven niets anders te zeggen dan: '*Zeer wel, Mijnheer, mij zullen het tegen de volgende Rechtszitting gereed maken*'. En zij moeten onderwijl met harteleed zien dat de Rechtszittingen bijna zoveel, ja dikwijls meer, geld verslinden dan de ganse kwestie behelsde.

Dan is het: 'Nu nog een glaasje gedronken en van de zaken des lands eens gesproken.' Tot men uiteindelijk vele malen proost op het welvaren van het land en al zijn inwoners, hetwelk alleen daarop aangelegd wordt dat hij, bij zijn Meesteres

komende, zou kunnen roemen: ‘Mijn Engel, wij hebben je zoeven nog op onze Rechtszitting met een glas toegedronken, waarvan ik durf zeggen, dat de minste druppel mij zo vriendelijk gesmaakt heeft, alsof het Nectar en Ambrozijn was, waar de Poëten zo veel van schrijven.’

Als dit de verliefde Juristen en andere geleerde hoofden doen, wat zal de ongestudeerde en malende *Notaris* minder doen? Anders niet dan, wanneer het op een schrijven gaat, vele omwegen, verscheidenheid van woorden, onnodige clausules en lange volzinnen gebruiken en de zaak waar het principaal op aankomt, nauwelijks aan te raken, ja, te verzuimen of op foute wijze neer te schrijven. Aldus Testamenten en andere stukken makend, waar het onderste met het bovenste en het middelste met beide strijdig is. Zo veroorzaakt hij een tweespalt en onverzoenlijke haat tussen naaste bloedverwanten, vrienden en geburen en jaagt de Advocaten, Procureurs en Herbergiers het geld van naïeve en behoeftige mensen op een verfoeilijke manier in de beurs.

En helaas, zo ras de vlijtige *Koopman* de slag van Venus' mallemolen bekomen heeft, draait zijn hoofd zo op schroeven, dat hij zijn beurstijd keer op keer verzuimt, de Wisselbrief vergeet en altijd met zijn zakenbrieven een postrijder of twee ten achter is. Zodat hem hierdoor onbekend blijft welke koopmanschappen aan het zakken of aan het stijgen en welke goederen aangekomen of onderweg zijn. Hierdoor koopt hij goederen in waar hij binnen 8 dagen dikwijls 20, ja 30 per Cento op verliezen moet. Ja, het minnen maalt hem zo in het hoofd, dat hij daardoor zijn goederen laadt in een schip waarvan Schipper en Stuurman de meeste tijd dronken zijn en die van de tienmaal geen drie reizen behouden overgekomen zijn.

En wie weet niet hoe ellendig Stad en Staat er aan toe zijn, wanneer de *Militair* in dit gasthuis ziek komt te liggen. Is hij in Garnizoen, wat doet hij anders dan zich op te schikken, langs straat te paraderen, de Juffer te flikflooien en op zijn kennis en

daden te pochen, ofschoon hij nauwelijks de exercitie van het geweer, ik laat staan de Legermeting, Vestingbouw, het opstellen van Bataljons en wat er meer toe behoort, kundig is.

En moet hij op Veldtocht, helaas, die hatelijke minnekoorts blijft hem bij en vliegt zo door zijn bloed, dat hem de open lucht en het ruime veld te nauw worden. Ja, schoon hij de naam (in het bijzonder bij de Juffer) had, dat hij zich vroeger een tweede Mars in dapperheid betoonde, toch zal hij de ziekaard (ik durf niet te zeggen de blood-aard) spelen, opdat hij zich met zijn gestrikte sjerp en gepoeierde pruik, nog eens bij zijn schone Venus, die aanbiddelijke Pop, zou mogen vertonen. Menigmaal een zware belegering en hoge affairen van Staat verlatend, om een mank, scheel of gebocheld potentaatje te vergezellen.

Wordt hem, door gunst of recommandatie, een sterke Stad of Vesting die belegerd wordt, toevertrouwd, onmiddellijk vreest hij voor zijn eigen eierkorf en bedenkt allerhande voorwendsels en middelen op welke manier hij het best capituleren, de plaats verlaten en zich bij die Schone vervoegen zal.

En helaas, wat waagt de *Schipper* of de *Stuurman* niet, die aan deze melaatsheid ziek is? Wat voor bittere koude, wat voor hoge zee zal hij niet weerstaan door het ongeremde verlangen dat hij naar zijn nietige Jannetje heeft? Hoe menigmaal waagt hij andermans Schip en de Koopman zijn goed, ja, zijn eigen leven om een wispelturig Liefje, dat misschien, eer hij drie dagen op zee geweest is, haar hart al van hem afgekeerd en haar woord aan een ander gegeven heeft? Nochtans, schoon de allerwoeste golven zeer deerlijk langs het Schip en hem over het hoofd vliegen, hij doorstaat alles. De grote Oceaan, noch de bulderende noordenwind, de Boreas, zijn machtig die dolle brand te doven of hem die nevelen uit het hoofd te jagen. Overvalt hem het noodweer te veel of wordt hij gewaar dat hij te ver uit de koers is, och, dan wenst en bidt hij alleen dat hij zijn Vuurbaken, die lieve ogen van zijn Jannetje Martens maar voor een ogenblik mocht aanschouwen! Och, dan was alles wel!

Al werd hij dan door de zee verslonden en de Haaien tot een prooi, zijn hart was gerust, ook al vloog het Schip aan spaanders en gingen alle zielen en goederen die binnen scheepsboord zijn, jammerlijk verloren. Komt hij door een onverwacht geluk uiteindelijk toch voor het land, och, het is hem te lang dat hij op de loodsen zou wachten! Ofschoon het mistig weer is en hij Venus' blinddoek voor de ogen heeft, zeilt hij er evengoed op in en stelt nog alles in gevaar dat zo dicht bij behoud is.

En raakt de *Winkelier* eens in het malen van dit doolhof der Verliefden, wat houdt hem minder bezig dan op zijn winkel en klanten te passen? Waaraan besteedt hij meer tijd dan zichzelf op te schikken, de Juffrouw te vergezellen en met een jacht of Sjees alle vermakelijkheden aan te doen. Hij praat wel gedurig van goede nering waar hij boven anderen mee gezegend is, maar zelden spreekt hij erover hoe deerlijk hij die verwaarloost door met de Juffer op te trekken en haar te liefkozen boven al wat hem voor het lijfsbehoud nodig is, waardoor zijn winkel zonder meester en zijn knechts zonder gezag gevonden worden. Wordt het Nieuwjaar, zijn kladboek wordt niet overgedragen naar het grootboek en zijn Rekeningen blijven onuitgeschreven. Port hem iemand hiertoe aan, och, de vrijer heeft het zo druk dat nauwelijks een half uur daartoe gevonden kan worden, want waar hij gaat, waar hij staat, wat hij denkt, wat hij doet, steeds speelt hem in gedachten hoe lief en lekker het is die malse lipjes van zijn Beminde te drukken en uit een ongeveinsd hart bemind, ja somtijds gekust te worden. Hier wordt al de tijd aan verkwist en hierdoor drijven al zijn zaken gelijk zijn zinnen op losse schroeven.

In het kort, van welke stand mensen ook zijn, zo ras zij aan de schil van de Huwelijksnoot gaan peuteren, zullen ze, eer ze eens de pit waar ze naar verlangen bekomen kunnen, niets anders dan doornen en distelen van verdriet en ellende gevoelen. En is het dat iemand al een voetstap verder op deze baan is gekomen van in de gunst van de Juffrouw te staan en mettertijd zijn

doelwit te zullen bekomen, terstond is zijn ellende zoveel verdubbeld als zijn ingebeelde geluk, want dadelijk kwelt hem de vrees dat haar vader of moeder of oom of voogd geen behagen in zijn persoon, middelen of beroep zullen hebben of dat zijlieden of de Juffrouw een ander in zijn plaats verkiezen zullen. Of ziet hij dat een ander, zo goed als hij, toegang bij de Juffrouw krijgt, direct slaat hem de jaloezie zo in de hersenen dat hij alle mogelijke vondsten bedenkt om die minnaar bij de Juffrouw verdacht te maken. Krijgt een ander wat meer voordeel, hij roept hem in duel en waagt aldus het kostbare leven voor haar die hem misschien, als hij haar verkregen heeft, wel duizend doden van verdriet zal aandoen. Zie eens wat een vermaak alleen dit Voorspel medebrengt, helaas, wat zal het trouwen zelf dan niet doen?

Waarlijk, wie dit alles op de juiste wijze overweegt, zou hij de Juffrouw bijna niet vervloeken die hem tot deze dolle razernij gebracht heeft? Doch minnaars, ga vrijelijk je gang en vermaak je met deze ingebeelde vreugde en weet, zo je het gehoopte geluk van haar tot een Bruid te verkrijgen, bekomt, dat tenminste deze Tien volgende Vermakelijkheden je nog bedrukken zullen.

De Eerste Vermakelijkheid

Het Ja-woord is verkregen, het Huwelijk wordt gesloten en er wordt Bruiloft gehouden.

Nu, o Minnaar, tot nog toe heb je geslaafd, gewroet, gepoogd, gezucht, gesteund en gehoopt om het gewenste JA-WOORD van die trage en langgesmeekte lippen te verkrijgen. Je hebt menige gezant, dan aan je lief, dan aan haar ouders of voogden gezonden, die zo schoon als de beste Pastoors gepraat hebben, doch die hen niet hebben kunnen winnen. En nu is het dan eenmaal gelukt dat dat langgewenste WOORD, langs de valbruggen van haar lippen, als een balsem op je kwijnende hart is neergedaald. Al je medeminnaars heb je de loef afgestoken. O, wie kent je vreugde! Wat je denkt, wat je doet, steeds schemeren je gedachten op je heil! Je liefje speelt nu Bekje-bij, het weigeren is nu schier uit, alleen is er nog een weinig schaamte en vrees, die zo terstond niet geheel verdreven kan worden, omdat het Huwelijk nog niet gesloten is. Wel, wie zou een grotere vreugde kunnen wensen dan jij, o Minnaar, nu bezit! Want wat jij wilt, wil zij ook en wat zij begeert, is al jouw lust. Nu wentel je je in een beemd van leliën en rozen. Want de barsigheid is veranderd in vriendelijkheid en zij die je altijd onvriendelijk placht weg te stoten, trekt je nu telkens naar zich toe. Ja, die overschone boezem, waar je je pink tevoren nauwelijks op te zetten durfde, mag je nu, zonder verlof te vragen, als een hutspot omroeren. En de plaats waar je gedachten nauwelijks bij mochten komen, mag je nu tenminste met je vijfrakkige gaffel naderen. Wel waarlijk, wie dit zo bedenkt en zich ten volle voor ogen stelt, zal twijfelen of je bent de gelukkigste mens van de wereld? O grote Vermakelijkheid!

Maar, o Triomferende Minnaar, laat evenwel je verheugd gemoed niet al te veel op deze blikkerende dingen malen. Matig

je een weinig in deze gewenste Vermakelijkheid of het gebeurde nog dat er enige rakjes tegen de wind in kwamen. Want ik heb vele malen gezien dat al die gewaande roosjes met veel scherpe doorntjes te voorschijn kwamen, zodat de mond, die eerst met zoveel duizend kussen werd begroet en met een hemelse dauw overgoten scheen te zijn, daarna niet een zoen waardig werd geacht, ja, voor de muil van Cerberus, de hellehond, werd uitgemaakt. En die boezem, die eerst de Gestremde Nectarbergjes en het Banket der Goden genoemd werd, heb ik als vunze koeie-uieren zien verachten en met ergere namen horen uitschelden. Wees derhalve (zeg ik) wat gematigd en voorzichtig of het gebeurde dat die boter ook wat schielijk zou mislukken, ook al zou dat misschien niet het ergste zijn.

Niettemin, je hebt bijzondere reden tot vrolijkheid, want van de week, hoop je, zal men bijeenkomen om het huwelijk te sluiten. Het is dan verstandig dat je bij alle verwanten die erbij moeten wezen, eens langs gaat om te horen of het hun ook allen gelegen zal komen om hierover zitting te houden en hun dan ook zekere dag en uur voor te stellen om over deze zaak te onderhandelen. Hier heb je werk om de Stad te doorkruisen en wie weet of je er de helft van thuis vinden zult. En van diegenen die je al treft, komt het de een vandaag, de ander morgen en weer een ander eerst overmorgen of in de andere week gelegen. Zodat je deswege bij de eerste Vermakelijkheid ook door de eerste kommer een weinigje gedrukt wordt. Hetwelk, als je het wel beschouwt, toch tot je voordeel gedijt, omdat je je aldus tot de volgende beter zult leren gewennen. En hoe groter de persoon die je verkozen hebt van Staat en aanzien is, hoe evenredig veel meer moeite dit kost.

Doch de blijdschap vermeerdert geweldig als je eindelijk na al je pogen, woelen en draven de familie bij elkander gekomen ziet en je geen angstige twijfel meer hebt of het Huwelijk gesloten zal worden. Maar matig je hier ook een weinig in je vrolijkheid, omdat het dikwijls gebeurd is dat de familie daar als een

Ossekoop, die ze ongedaan kunnen maken, mee handelen en dat zij de geldzakken wederzijds in de schaal gaan leggen, gelijk de prent verbeeldt.

Onderwijl mag je je liefje met zoenen en lebberen in een andere kamer onderhouden of vast overleggen wat omtrent het trouwen of Bruiloft-houden gedaan moet worden. Maar het zal misschien niet lang duren of je zult schielijk door de onenigheid der familieleden gestoord worden, daar het geschil menigmaal zo hoog rijst dat het door de dikke muren heen tot in de oren der Geliefjes klinkt. Omdat dikwijls het Kapitaal van de een te groot en hetgeen de ander meegegeven wordt, te klein is. Of dat de ouders de Jongeman te weinig toezeggen en die van de Dochter ook te weinig geven willen. Of dat men door arglistige huwelijkse Voorwaarden de goederen zo en zo probeert vast en onovererfbaar te maken etc. Zodat het zich onder de Familie laat aanzien alsof er van de zaak niets terecht komen zou.

En voorwaar, de ouders en familieleden die wel weten dat het in de huwelijkse staat niet altijd zoete suiker en botertje tot de bodem is, zien wel dat het dikwijls beter was dat ze ongetrouwd bleven, dan dat ze elkander in het verdriet brachten en ze kunnen derhalve geen andere praat vinden dan om de jonge lieden het huwelijk meer af te raden dan aan te Preken.

Maar ofschoon zij dit de jonge lieden, elk aan zijn kant, nog zo krachtig weten te bewijzen, het is tevergeefs: de brand is in de lantaarn en die vonk die moet er uit, hoe het gaat, gaat het. Want de dochter denkt, indien het huwelijk niet door zou gaan, wie weet, al de vrijigheden die wij te zamen gepleegd hebben, mochten aan de dag komen, dan was ik heel mijn leven geschonden. En de Minnaar, ziende dat zijn lief hem zo getrouw is en dat zij naar geen afraden van familieleden hoort, is door zulk een brandende liefde ingenomen, dat hij in zijn hart gevoelt, dat hij haar niet zou kunnen verlaten, al moest hij water en brood eten en door het hele land met haar dolen. Zodat hij zegt: ‘Beding in de Huwelijkse voorwaarde wat je wilt, ja, al

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

schrijf je Galg en Rad, ik ben er mee tevreden en zal het gewillig ondertekenen,' bij zichzelf denkend, door een Testament kan toch alles gebroken en hermaakt worden, weinig gelovend dat dit mooie weer door onstuimige vlagen en deze heldere zonneschijn door donkere eclipsen gevolgd zullen worden.

Echter, eindelijk komt de gehoopte Vermakelijkheid te voorschijn, want de band raakt vast en de Huwelijkse voorwaarde wordt door de Notarius Publicus wijdlopig en rechtsgeldig beschreven en wederzijds ondertekend. O Hemel! Dat is een pak van het hart en een Molensteen uit de weg. Hier is echte stof tot ongemene vrolijkheid; al de familieleden wensen de liefjes geluk, men drinkt elkaar toe op het goed succes van het huwelijk en elk wenst tobbes vol zegen en huizen vol heil.

Maar zo slechts elk die wenst, kwant half zoveel te geven,
Wat zou het jonge Paar in rijke weelde leven!

Doch het helpt zo veel als het kan. Baat het niet, het schaadt ook niet. Maar zij denken bij zichzelf, je zult er nog wel achter komen. En is er een van allen die wat goed praats is of die wat rijkelijk op het goed succes van het aanstaande huwelijk gedronken heeft, die begint de tong los te raken en hij begint te verhalen hoe het hem in zijn Huwelijk-sluiten, Bruiloft-houden en voorts in zijn getrouwde Staat vergaan is. En gemeenlijk komt het daar op uit, dat hij gemeend had dat alles zichzelf wel zou schikken, maar dat dan dit, dan dat zich voordeed en duizend andere stribbelingen, die hem gedurig met kommer en verdriet de meeste tijd tegen de wind hadden doen opzeilen eer hij deze ellende te boven geraakt was.

Wel, o Bruidegom, kittel jezelf gerust en verheug je flink dat je Huwelijk gesloten is en je met je benen in het blok en met je armen in de gewenste boeien bent geraakt, die niet anders dan door de dood los gemaakt zullen worden.

En jij, O Bruidje, die nu zo vrolijk uit je oogjes kijkt en zo

lekkertjes lacht, verheug je vrijuit, je bent de Bruid, ja de Bruid waar het al om danst. Je zult nu ook een Man, een Voorspraak hebben, die je kussen, omhelzen en je somtijds eens op je andere zijde leggen zal en die dikwijls met een morgengroet bij je zal komen waar zelfs je gebeente van vervrolijkt. Hij zal (gaat het goed) je troost, je gezelschap, je broodwinner, je verzorger, je minnaar, ja, al je hartelust wezen, wat je van de hemel wensen mag. Je bleekheid, je lendenpijn, je hartkloppen en al je andere kwalen zal hij genezen. Och, hij zal al je traantjes met kusjes afdrogen en je zult 's nachts niet van iets dromen of hij zal het overdag voor je laten maken. Wel, waarom zou je dan niet vrolijk zijn, mag je Speelgenootje vragen?

Maar jij, onnozel Duifje, die zo een Luilekkerland tegemoet ziet, ai, zeg me eens, hoe kwam het toen je de Huwelijkse Voorwaarde ondertekende, dat je ingewanden zo ontroerden en dat je hand zo beefde. Waarlijk, ofschoon ik geen Sterrenkijker of Planeetlezer ben, mij dunkt evenwel dat dit geen beste voortekenen zijn en dat men alreeds wel een wonderbare Prognosticatie zou kunnen maken, die veel zekerder zou uitvallen dan ooit de Italiaanse Waarzegger of enige Almanakmaker geschreven heeft. Maar wij zullen het nalaten, omdat de tijd het zeer binnenkort openbaren zal.

Derhalve, vervrolijk je, o Bruidje, omdat je je wens van de Bruid te zijn veel eerder dan je Speelgenootjes verkregen hebt. Het zou onbillijk zijn als iemand je nu met andere zaken lastig viel. Want waarlijk, nu is er wel wat anders te beschikken waar je je hoofd genoeg mee breken moet, want de Bruidskleren moeten gemaakt en de stof, kant, voering, knoopjes, boordsels en koorden daartoe gekocht worden. Wel, wie weet het eind van al je bezigheid! Want het ene is te licht, het andere te donker en het derde te dof en zonder glans. En zie, daar zijn alreeds drie, vier dagen verlopen en je hebt nog weinig gekocht.

En wat nog het ergste is, terwijl je met het overleggen, regelen en bekijken bezig bent, word je elk ogenblik gehinderd en

van je stuk geholpen door al de sollicitanten die gedurig aan je deur komen kloppen. Deze om het banket, gene om het siersel van Bruidskroontjes, Festoenen, bloempjes etc. te mogen leveren, die om kok, deze om pasteibakker, gene om Schenker te mogen zijn. En de een na de ander rammelt zo gedurig op de deur, dat een persoon met inlaten en met het verzoek hen bij de Bruid aan te dienen, genoeg te doen heeft.

'Och,' roept de Bruid, 'de tijd zal zo verschrikkelijk snel opschieten! En de Linnennaaister, de Halsdoekenmaakster en de Stijfster moeten ontboden worden. Het linnen voor de Bruids- en Bruidegomshemden, voor beffen, Manchetten en Halsdoeken moet besteld en gekocht worden. En zie, de dag raakt alweer ten avond, het hoofd loopt mij om en niets wordt er gevorderd. Want Jannetje had gezegd linnen te brengen en Teuntje de kanten en geen van beiden zijn nog gekomen. Loop nu, knechts en Meisjes, dat jullie de hals kraakt en de benen je na slepen. Doch troost je daarmee, dat een flinke bruidsfooi je arbeid verzoeten zal.'

Wel Bruidje, hoe loopt je het hoofd om! Zou men bij jou ook niet (gelijk de Schoolmeester Kaldekerk deed) het gekroonde hoofdzweer wel mogen uithangen? Hoe blij zul je wezen als al die drukte eens over is! Zou je van je leven wel gedacht hebben dat er zoveel werk aan vast zat? Nou, troost je er mee dat je weer veel zoete nachtjes voor deze weinige moeilijke daagjes zult hebben. En, je bent het niet alleen die wat moeiten hebt, want zeker je Bruidegom heeft gelopen als een hond die de tong ten bek uithangt om te vernemen bij de Koster en elders of de Heren Commissarissen van Huwelijkszaken soms een extra zitting zouden kunnen houden en of zij zich daartoe ook zouden gelieven vrij te maken. En nu loopt hij nog de Stad op en neer om Speelgenoten te verzoeken die naar zijn zin zijn en die de Juffrouw haar Speelgenootjes met discours wel onderhouden, gedienstelijk ter zijde staan en de bruiloftsgasten wat vermaak zouden aandoen. Daarnaast is hij bezig om Rijnse, Franse en

Spaanse wijn te verzorgen, opdat diegenen die Bruid of Bruidegom komen gelukwensen, met een heldere dronk begroet mogen worden. En vooral, opdat diegenen die aan de Bruid haar kledij bezig zijn, ook de Bruidstranen eens proeven mogen.

Maar zeker, Vrienden, als je komt om Bruids Tranen te proeven, is het nog te vroeg. Als je de echte en onvervalste wilt hebben, moet je over enige maanden komen.

Wie beklaagt je niet, o Bruidegom, dat je aldus lopen, slaven en draven moet en dat jij en de Juwelier elkander nu juist gemist hebt, zodat die misschien bij de Bruid zit te kwetelen en haar verscheidene Juwelen vertoont die ruim kostbaar genoeg en daarom haar niet min behaaglijk zullen wezen. Gewis, als haar zin ergens op gevallen is, zal het je zwaar zijn haar zulks uit het hoofd te praten, hoeveel het ook kosten mocht, want die zorg laat zij de Bruidegom. Doch dat zal zich, na de Trouwtijd, wel nader openbaren. Het is genoeg dat je heden zorgt dat ook je Bruidegomsgoed gemaakt wordt, waar Kleermaker, Linnennaaister en Hoedenstoffeerder niet weinig werk aan vinden. En jij, och helaas, moet ondervinden dat in deze bezigheid menigmaal twee à drie weken in de grootste slavernij van de wereld versleten worden.

Doch, o Bruidegom, na al deze bezigheden zul je in de kerk daarentegen tot loon de Vermakelijkheid krijgen dat je in het Koor de beste plaats hebt en dat ter ere van jullie het gouden Tapijt en het Orgel bespeeld wordt. Want buiten de stad met een Karos te trouwen, heeft te weinig zwier en zou je Bruidje vooral niet behagen. Derhalve dient met de wederzijdse naaste familie wel eens overwogen te worden wie zoal ter bruiloft genodigd en wie thuis gelaten zullen worden. Want zelden zal het gebeuren of hier wordt deerlijk over gehassebast. En als dit alles opgelost is, is een nieuw gekrakeel op handen, te weten hoe rijk of hoe spaarzaam men eten en drinken zal, want men wil vooral maken dat het gepast is en tegen de grootste kosten ziet

men op. Het dient met de Hofmeester eens overlegd te worden, want het is haar dagelijks werk. Doch deze kaatst de bal toe aan de Kok, Pasteibakker en Vogelkoper. En omdat zij dikwijls hun eigen voordeel daarbij vinden, ramen ze zo ruimpjes als de lieden is wijs te maken. En de Bruid denkt, hoe heerlijker het is, hoe liever ik het heb, want ik ben maar eens de Bruid. Doch dit Artikel afgehandeld zijnde, komt een nieuw overleg op het tapijt, te weten hoe de Familieleden van Bruids en Bruidegoms kant het best aan Tafel geplaatst en geschikt zullen worden, hetgeen menigmaal zo grote onlust baart, dat, als men het vooraf geweten had, men er het bruiloft-houden wel om nagelaten zou hebben. Zodat de Bruidegom en Bruid tegen elkander met de diepste zucht beginnen te zeggen: 'Helaas, wat heeft de Huwelijksnoot een dikke bolster, eer men eens tot de kern daarvan geraken kan.' Doch Bruidegom, om deze nevelen uit het hoofd te jagen, is er geen beter hulp dan dat je met de Speelgenoten de bruiloftswijn eens gaat uitproeven, want die moet vooral verzorgd en excellent van geur en smaak zijn. Aangezien de wijn die tevoren en op het Bezoek gedronken is, die aangenaamheid niet heeft die wel tot zo een voorname bruiloft vol kieskeurige wijnkenners zou passen. Hey! Viva! Pas op Bruidje en Speelgenootjes, nu heb je een vrolijke Bruidegom en Speelgenoten thuis te wachten, want de wijnkoper is een tractabele baas. Niemand zal hem ontslippen of zij zullen eerst aan het kelderrecht voldaan hebben van zoveel Roemertjes uit te drinken als er hoepels om het uitgeproefde Wijnvat liggen.

Adieu alle bekommernis! De Bruiloft is op handen, wie denkt nu om iets anders dan om ongemene vreugde te plegen? Weg duffe, muffe muggezifters, die altijd staan te kraaien dat de Huwelijkse staat niet anders dan zorgen en bekommernis meebrengt! Hier kunnen ze, integendeel, zien hoe al de zinnen en krachten te zamen gestrengeld worden om deze dagen in de alleropperste Vermakelijkheden ten einde te brengen. Weg met de Kommer. Zij is onder de bruiloftsgasten niet genodigd. Nu

denkt men aan niets anders dan om de Geliefjes in volle genoegen het pit te doen genieten van de allereerste Vermakelijkheden van het Huwelijk.

Maar zeker, Trijntje de Meid, die sterft schier van verlangen en denkt haar hart aan stukken, nauwelijks wetend hoe de tijd tot na de eerste bruiloftsnacht nog om zal komen. Want wanneer zij de jonggetrouwden 's ochtends het handwater zal toereiken, zal zij ondervinden wat voor een liberale gift haar door Bruidegom en Bruid voor al haar zorgen, lopen en draven toegereikt zal worden. Want haar dunkt, niemand heeft het beter verdiend dan zij, omdat zij niet alleen bij nacht en dag gewerkt, de Minnebrieven vlijtig onder haar hoede genomen en trouw besteld heeft, maar ook onder belofte van een goede beloning als een halve Koppelares bij de Bruid in het vrijen omgegaan heeft, waarvoor zij in heel de vrijage nog niet meer dan drie steekpenningen van de Bruidegom heeft genoten.

Maar lieve Trijntje, wacht met geduld gelijk de Bruid gedaan heeft, je zult ook jouw beurt nog wel krijgen. Hoop het goede, maar heb geen al te grote gedachten, want

Als de Bruid is in de schuit,
Zijn de goe beloften uit.

Vervrolijk je naast de bruiloftsgasten zoveel de gelegenheid je toelaten wil, wie weet welke deugdzame Herenknecht, Koetsier of buurvrijer zin in je krijgt, waardoor je een vrouw van goede staat mocht worden, want veeltijds ontstaat uit het ene Huwelijk het andere. O bloed, Trijntje, dan zou je zo goed als je Juffrouw weten wat een lekkernijen er in de eerste bruiloftsnacht te vinden zijn. Dan zou je ook mee weten te praten van de eerste Vermakelijkheid van het Huwelijk en met de Bruid de tweede tegemoet zien.

De Tweede Vermakelijkheid

De Vrouw gaat Huisraad kopen voor het echtelijk huis. Enige Bruiloftsgasten blijken misnoegd, anderen tonen hun dankbaarheid.

Wel, o Nieuwgehuwden, hoe blij moet je nu zijn, nu de Bruiloft over en al die drukte aan een kant is! Nu mag je gerust slapen, ja, een gat in de dag! Nu mag je niet alleen gemakkelijk uitrusten, maar ook elkander in de Minnekunst, in het hanteren van Venus' wapenen met al haar begeerlijke Exercitiën, onderwijzen.

Nu kun je honderd liefelijke aperijtjes en hokus-pokus-kunstjes praktizeren en uitvoeren. Nu kun je Pietro Aretino, die onzedelijke schrijver, en andere lichte kwanten met al hun standjes, de loef afsteken. Nu mag je je verheugen met de zoete nagedachten, hoe heerlijk je gepraald hebt, zowel met kleding, spijs en drank als met alle andere pracht en praal die Madame de *Pronklust* en Juffrouw *Overdaat* het allereerst verzonnen en op de baan gebracht hebben. Nu mag je je kittelen met de vermakelijkheden die er gepleegd zijn, hetzij door dansen, maskeraden, Vuurwerken, spelen op Instrumenten, zingen, springen of allerhande capriolen, die de jonkheid gepleegd heeft en die door vreugde, dartelheid of Bacchus' druppelen veroorzaakt werden.

O, hoe vrolijk waren ze allemaal! En hoe delicaat waren allerhande spijzen klaargemaakt! Wat hebben de Kok en Hofmeester veel eer ingelegd! Immers, er is niets op tafel geweest of het was heerlijk en de wijn is van alleman ten opperste geprezen. Ieder heeft smakelijk gegeten en heerlijk gedronken. Wel, dat is immers een zoete nagedachte.

En jij, o Nieuw Vrouwtje, jij bent nu zelf Vrouw en Voogd. Je hebt je nu aan de heerschappij en het grauwen en snauwen

van je nauwziende Voogden (die beroerde Muggezifters) ontworsteld. Nu kun je zelf en ongevraagd alles doen wat je in de zin schiet en daarbij heb je de vriendelijke omhelzingen en liefkozingen van je zielsbeminde. Zeker, dat is een vrolijkheid die alles te boven gaat.

En jij, o Nieuwbakken Man, hoe wentel je nu in weelde! Hoe gewillig doet de milde Venus nu haar schoonste boomgaard vanzelf voor je open! O, je hebt een vreugde die een onervarene in het allerminste niet bevroeden kan.

Wel, geniet je lust ten volle, vervrolijk je op het krachtigste met die malse leden te caresseren en je tijd wel waar te nemen, want na enige dagen, als die eerste omhelzingen wat over zijn, zal misschien de schrale zorg de gordijnen van je bed eens komen openschuiven en je van verre voor ogen stellen wat voor rekeningen je zoal van Juwelier, Goudsmid, Zijden-stoffenwinkelier, Linnenkoopster, Wijnkoper, ja, Koks en Koksjongens te verwachten hebt.

Doch, hier tegenover zul je weer de vreugde hebben dat je je jonge vrouwtje elk ogenblik zo vriendelijk zult horen discoureren om met haar Zuster en Tante huisraad te gaan kopen: donzige bedden en fraaie Pluche en Wattendekens, met kostelijke versieringen. En ze zal jou, haar nieuwbakken Man, zulk een schone lijst voorlezen, dat je er een vreugde aan je hart en een kitteling in je beurs van gevoelen zult.

Want je Bekje praat erover om grote Venetiaanse Spiegels, Indisch Kraakporselein, Fluwelen Stoelen, Turkse Tapijten, Amsterdams Goudleer Behang, kostbare Schilderijen, Zilveren Servies, een Sakkerdaanhouten Kast, een Ebbehouten Tafel, een apart Kabinet en een Luierkastje, diverse webben Servetten en Tafellakens, fijn en grof linnen, kostbare kanten en duizend andere spullen en prullen te kopen, te lang om te verhalen. Want ook de dingen die de huiselijke pronk aangaan, worden alle dagen opnieuw en grootser gesmeed in de hersenen van die lieve en voorzichtige Vrouwtjes.

Zulks, dat de Vrouw, als ze erop uitgaat, wel altijd de Meid, of ten minste de Naaister, aan haar zijde dient te hebben en Hansbuur, die zorgvuldige kruier, haar zeer langzaam met zijn wagen dient te volgen, opdat de gekochte goederen welverzorgd en dadelijk thuisgebracht worden.

Hierover moet je, o Nieuwe Huisvader, niet eens zuchten, maar verheugd en blij zijn, want dit vereist de huishouding. Deze zaken moeten hun gang gaan en deze penningen moeten zeker opgebracht worden, waar ze ook vandaan mogen komen. ‘En dit, zeker, dit alles moet er ten minste wezen,’ zegt de Vrouw, ‘zal er een mens met ere in ons huis mogen komen.’

Je weet, je liefstetje heeft ook wat om in de melk te brokkelen en ook vrij wat ten huwelijk gebracht, ofschoon het uit verscheidene vaste goederen bestaat, zoals huizen, boomgaarden en landerijen die dikwijls buiten de Provincie liggen. Hier kun je tweemaal in het jaar met je beminde om een pleziertje heen gaan om je geest wat te verluchten, om de huur van de huizen, de vruchten van de Boomgaarden en de inkomsten van de Landerijen te ontvangen. Hier zal elk je als zijn Landheer begroeten en naar zijn boerse zwier alle vermaak en onthaal trachten aan te doen. Of het je nu lust op hun hooi- en melkwagen het Land te doorkruisen en de plezierigheden daarvan deelachtig te worden of dat je genegen bent vers Stremsel, vette Room, gerookte Hammen of rijpe Boomvruchten te genieten, alles zal je gewillig toegereikt worden, in plaats van geld.

Want hierover zullen je klachten ter ore komen, dat de oorlog de huizen afgebrand, de boomgaarden vernield en het gewas van het veld verdorven heeft. Hierover dien je de lieden niet moeilijk te vallen, maar te bedenken dat de oorlog dit meebrengt en dat dit krijgsgebruik is. Zijn de onkosten een wat zware belasting, dat kunnen de arme landluiden niet gebeteren. Je weet, de oorlog kost geld, daar moet gegeven worden of men zou het hele hachje kwijt raken.

Je moet je in zo'n tijd vooral vervrolijken met de gedachte,

dat je door dit voortreffelijke Huwelijk nu Heer bent van zoveel hectare land, van zoveel boomgaarden en van zoveel heerlijke huizen en landerijen. Wordt de Kas er op dat moment juist niet veel door verbeterd of vermindert hun waarde, dat moet je vreugde niet benevelen. Zou je je aan zo een kleintje stoten, dan had je wel dagwerk. Men kan alles in deze wereld zo gladjes niet krijgen, want indien je Huwelijksgoed geheel uit Contante penningen bestond, zou je toch weer in verlegenheid zijn, waar je het onbezorgd op interest stellen zou en of er misschien een bankroet uit volgen zou. De huizen en landerijen staan altijd vast en zullen toch na de oorlog het hunne opbrengen.

Derhalve moet je die nevelen uit het hoofd jagen en je laten vervrolijken, omdat je verneemt dat je Familieleden je feestmaal, waarop je hun getrakteerd hebt, ten hoogste prijzen en dat over twee of drie dagen de vrolijke Speelgenoten met hun Juffers en velen van je naaste familie je à la grandessimo zullen komen bedanken voor alle eer en caressen die hun door jouw liberaalheid ten deel zijn gevallen. Hetwelk zij allen met zulk een vriendelijkheid en toegenegen hart zullen doen, dat het je onmogelijk zal zijn hun niet te verzoeken om 's avonds wederom bij je op de portie te blijven en nog een staartje aan die gulle Vermakelijkheid te zetten, en zo de genoeglijkheid, vrolijkheid en vriendelijkheid bij alle familieleden en bekenden voort te planten en uit te zetten.

Weliswaar zul je merken dat er enigen zijn die op de Bruiloft hun contentement niet wel gehad hebben en naar hun merite niet onthaald zijn, omdat die alleenstaande oom, die aangetrouwde nicht en ook andere familieleden op hun juiste plaats niet gezeten hebben, dat Juffrouw Leonora een bloedeloze Hansworst tot Gezelschap gehad heeft en Monsieur Filibert een ouwe totebel en Ronzago een jonge snottebel van weinig jaren heeft moeten onderhouden, dat Sinjeur de Proester te nauw heeft gezeten, een Juffrouw Clara haar halsdoek is gekreukt en dat Kniertje Joosten, Beatris en Lijsbet Gerrits

schier te barsten gedrongen zijn en bijkans geen banket gehad hebben, maar daar moet je je niet eens om bekreunen, want het is zelden elkeen van pas te maken. Het is genoeg dat je zulke zware onkosten gemaakt hebt en hen met je Feest vereerd hebt.

Zeker, zij hoorden vergenoegd en ten zeerste dankbaar te zijn en hun misnoegen hoefde je zulke sommen geld niet te kosten, want had je hen allen thuis gelaten, je had niet meer ondank en vrij wat minder kosten kunnen hebben. Troost je daarmee, als het weer gebeurt, hoef je de ondank zo duur niet te kopen. Veel liever een keer twee, drie Ontvangst gehouden en daarmee die hele hoop op een goed glas wijn getrakteerd en zo afgekapt en vervolgens een klein hoopje genodigd dat je beter beheersen en zekerder vergenoegen kunt.

Veel Vermakelijker is het voor je om te zien, dat de familieleden van je Vrouws kant met elkander afspreken om tien of twaalf dagen na de Bruiloft zich te zamen eens bij je tegoed te komen doen en te tonen dat zij vergenoegd zijn met de eer die je hun aangedaan hebt en dat zij zich genegen tonen om de familiebanden verder aan te kweken en je van tijd tot tijd eens te komen bezoeken.

Dit is weer een nieuwe vreugde! En hier zal het chagrijn niet licht groeien zolang als je hen goed onthaalt en tafel en kelder voor hen open zet. Ja, zelfs je Liefstetje zal er mede een bijzonder welgevallen in hebben.

En dus doende, zul je niet onderworpen zijn (hetgeen vele mannen wedervaart) aan het grommen van je Huisvrouwtje, dat je de familie van haar kant zo schraaltjes trakteert en caresseert, maar je zult in dezen door haar en al haar familieleden ten zeerste geloofd en geliefd worden, ja, het zal een prikkel geven dat zij ook jouw familie op gelijke wijze als een Engel zal onthalen en voor de een of de ander altijd het zonnetje in huis zal zijn. Zodat je 's zomers na de middag altijd een maaltijd van Druiven, Noten, Perziken en andere Zomervruchten zult zien prepareren, welker koude met een goed glas wijn verwarmd moet

worden. En 's winters zullen het Wafel-, Olie- en Pannekoekgebak of de Rokende Aardnoten, Kastanjes of verse Oesters je kunnen verlustigen, die geen van alle zonder een deugdzame dronk wijn wel bekomen zouden. O pit van alle vreugde! Wie zou niet wensen om zulke Tantes, zulke Nichtjes en goede Speelgenootjes mee ten huwelijk te krijgen?

Derhalve, als je de een of andere Neef tegenkomt, por hem op om in jouw huis eens binnen te treden en zich met een glas wijn te verfrissen. O, je zult je vrouwtje bijzondere vriendschap en hem dubbele eer aandoen, indien je hem bij andere nichten en zoete Juffrouwen op een gezellige maaltijd brengen zult, waar de band van vriendschap en familiariteit weer vernieuwd en te vaster verstrengeld zal worden. En wie weet, als je enige ongetrouwde Messieurs inbrengt, of er misschien ook niet een nieuw huwelijk uit geboren zal worden, hetwelk een bijzonder vermaak voor je Liefje zou wezen, want die soort ziet niets liever, dan dat zij, door haar toedoen, ook haar Speelgenootjes aan de man helpen mogen. En dus zul je het getal van je Goede Kennissen zien verdubbelen en je Vrouwtje zal te meer Vriendinnen krijgen, die haar zullen vergezellen en sombere gedachten uit het hoofd zullen drijven.

Als nu je Liefstetje mocht dubben in het kiezen van huisraad en wat die zaken mag aangaan, twijfel niet of deze vriendinnen zullen als wijze Leermeesteressen zijn om je huisvrouwtje, als ze onervaren is, te raden en te onderwijzen wat het kostelijkste en wat de nieuwste mode is, wat het best staat en waar het te koop is. Och, zij hebben de juiste stijl zo precies in het hoofd, dat je met je Liefje niet eens hoeft te disputeren of er een stuk Schilderij boven de schoorsteen staan zal of niet! Want ze zullen dadelijk zeggen: ‘Daar past niets anders dan dubbele Lampetschotels. En die bedstee moet weggebroken worden en er moet een Ledikant, met gekwispelde knoppen en fraaie gordijnen in de plaats gesteld worden.’ En aldus zullen zij als een College van trouwe Raadspersonen, tot plezier en onderrich-

ting van je Liefstetje, alles uitmaken. Wel, wat zou je meer kunnen wensen? Praat je van geld? Wel, dat slaat men met hamers: verschaf het maar rijkelijk, de vrouw weet nu waar en waaraan zij het zal besteden. Is de Kas wat schaars? Zwijg toch van die tekst, want je zou het Liefje beroeren en wie weet waar het kwaad voor zijn mocht. Het is geen gebruik dat de Vrouwtjes, in het bijzonder de pasgetrouwde, daar zorgen over hebben. Het is zorg genoeg voor haar als zij er zorg voor draagt en overlegt wat er zoal gekocht moet worden en wat het beste bij elkander schikken zal. Want deze zorg is zo groot, dat zij 's nachts nimmer wakker wordt of zij denkt eraan, ja, het kost haar menig uur slapen, derhalve hoeft niemand dit klein te achten.

En omdat jij, o jonge Man, nu op de eerste trappen in de oefenschool van je geduld getreden bent, past het je niet dat je nu alreeds zou beginnen te reutelen en te prevelen hoe noodzakelijk het is dat het huishouden zuinig behartigd zal worden, dat de koopmanschappen en neringen slecht vallen, dat de gelden traag inkomen en dat deze en gene rekening te betalen zijn. O neen! Je moet zwijgen, al zou je van misnoegen barsten. Want hierdoor zou de huisvrede misschien een krak krijgen en je zou wellicht tot antwoord krijgen: ‘Hoe! Heb ik dan een kale Bruidegom getrouwd?’ Dit zou hard vallen om te horen.

Ga derhalve als bij Pythagoras ter schole, leer te zwijgen en van begin af aan alles met geduld aan te zien, je Vrouwtje haar gang te laten gaan en al je woorden met honing te vermengen. Zo zul je het pit van deze Vermakelijkheid ten volle genieten en met vrolijke stappen tot de volgende overtreden.

De Derde Vermakelijkheid

De versierde Gilde-os wordt feestelijk rondgeleid, Tegenbezoekjes worden afgelegd en er wordt een plezierreisje ondernomen.

Indien het zeker is dat er een berg van vreugde en vermaak voor de Nieuwgehuwden te beklimmen staat, dan zijn het gewis de schoonste stappen dat de jonge Vrouw eerst en vooral eens vertoond moet worden aan alle familieleden en goede bekenden van de man, want het was onmogelijk iedereen op het bezoek of de Bruiloft te noden, derhalve moet de Gilde-os feestelijk rondgeleid worden. Heel de wereld moet nu zien dat ze gepaard zijn en hoe wel ze te zamen voegen. Hiertoe schroeft en pronkt men zich alle dagen kostelijk op, flaneert door de ganse Stad en Straat en gaapt overal in de huizen der bekenden of ze ook gezien worden.

Ja, zie wat een grote en nieuwe Vermakelijkheid! Want nog maar nauwelijks is het paar op weg of het wordt telkens door ontmoetende kennissen begroet en geluk, heil en zegen toegewenst of door anderen in huis geroepen en naar gelegenheid onthaald en al wederom geluk en zegen in hun Staat toegezegd. Ja, het grote berkemier-glas, waar *'t Welvaren van de Vrienden* op uitgesneden is, moet helder gespoeld en met druivebloed gevuld worden, waarna de Gelukwensing bezegeld wordt. Wel, denkt het jonge vrouwtje, wat is het een groot verschil getrouwd of ongetrouwd te wezen! Hoe wordt men nu aangehaald! Wat bewijst ons nu elk veel eer! En hoe ga ik nu dag aan dag plezieren en pralen! En hoe word ik geliefkoosd, gekust, gestreeld en hoe wordt mij overal vriendschap en eer bewezen! Het is geen wonder dat al het vrouwvolk zo tot trouwen genegen is en dat diegene die zijn man verliest, dadelijk weer op een nieuwe Minnaar hoopt! ‘Och,’ zegt ze, ‘wat is het huwelijk een volmaakte Staat vergeleken bij de ongetrouwde! Ik zal derhalve

ook om mijn Speelgenootjes denken en haar recommanderen waar ik kan of mag.'

En dit is het minst, want zie! Wat al groter vreugde! Want telkens wordt men te gast genood en krijgt men dan hier dan daar een Tegendiner aangeboden, dat menigmaal zo heerlijk en prachtig is als de bruiloft zelf was en overal geniet men de ereplaats aan tafel. En is men de andere dag wat katterig of beroerd, ho, de man weet raad om de hersens weer terecht te brengen en het eerste dat hij zegt, is: 'Kom, laat ons die en die aanspreken en naar buiten om een zootje in wijn verdronken vis gaan of op de Amstel of het IJ met het jacht een vers luchtje halen.' Hier is men weer opnieuw vrolijk. Heel Buiksloot, Nieuwendam en Durgerdam dreunen van de vreugde. Och, dat Apollo zijn zonnepaarden nu wat zachtjes voortzweepte en de dag drie uren langer duren mocht, want het valt te bitter alreeds te scheiden en scherp op het luiden van de poortklok te letten. Zodat het nu alle dagen nieuwe kermis is. Wel, wie is zo blind dat hij niet ziet dat dit grote Vermakelijkheden van het Huwelijk zijn!

Daarnaast, zo ras het jonge Paar enige dagen gerust heeft en men begint te zien dat het Gastgaan wat ophoudt, begint het Nieuwbakken wijfje erover te praten te zamen wat de stad uit te gaan en wat te plezieren in andere steden, eerst in diegene die nabij gelegen zijn, daarna die wat verder zijn, want haar hart verlangt zo om Brabant en Vlaanderen eens te bekijken, omdat ze daar nooit geweest is en elk zoveel heeft te vertellen over de Kerken, Kloosters, Fonteinen en allerhande vreemdigheden die daar te zien zijn.

'Ja,' zegt ze, 'Liefstetje, dan moeten wij ons ook eens in Gelderland, in het Land van Kleef, in Utrecht en daaromtrent wat vermaken. Want ik heb mijn Vaders Kantoorknecht zo dikwijls horen vertellen dat het daar zo bovenmate plezierig en zo bijzonder goedkoop verteren is. En als hij begon te verhalen hoe wonderlijk plezierig het beneden Keulen, langs de Rijn-

stroom en verder die weg op is, och, dan sprong mijn hart op van vreugde en ik dacht, als ik eens getrouwd ben, zal ik dadelijk mijn man aanraden dat wij ook eens derwaarts trekken. Want het lijkt mij ongelooflijk, dat er zulke hoge bergen, met huizen, kastelen en kerken daar bovenop, zouden zijn en dat dat water altijd af en nimmermeer weer op loopt. Och, mijn Hartje, wij moeten daar dan ook eens heen tijgen, want ze zeggen, dat men daar door de Wijnbergen heen gaat, waar honderdduizend wijnstokken bij elkander staan, elk om het schoonst en dat elk daar alle dagen zoveel druiven mag plukken en eten als hij zelf lust, zonder dat iemand er iets van zegt, en je weet hoe grote liefhebster ik altijd van druiven geweest ben. O, dan zou ik mijn lust immers eindelijk eens terdege bevredigen! Ei, liefstetje, laten we er toekomende week naar toe gaan!'

Weliswaar hangt de man zijn hoofd er niet veel naar om zo lang uit zijn huis en buiten zijn beroep te zijn, dat door het Vrijen, Bruiloften, gastgaan en plezieren alreeds genoeg verlopen is, maar, och helaas, al praatte hij als Brugman, het is haar niet uit het hoofd te krijgen.

Want de allervastste zuil en Keizer Karels wetten,
Zijn eerder dan een Vrouw van hun idee te zetten.

's Nachts droomt zij ervan en overdag praat zij ervan, en altijd volgt er deze praat als een stokregel bij: 'Het eerste jaartje keert nooit weer. Als wij nu niet wat plezier nemen, wanneer zullen wij het doen! Och, mijn Liefste, over een jaartje hebben wij misschien een kind, dan kunnen wij immers niet uit, dan zit ik als een hond aan een touw. En ook, waarom zouden wij het zo fijn niet doen als die en die, die wel zes of acht weken uit waren en hun hart wat ophaalden? Onze Moeder of onze Nicht zal wel op ons huis passen. Wat! Laat ons ook eens uitgaan! Want het eerste jaartje keert nooit weer.'

Wel, wat zal de goeie man doen? Wil hij plezier aan het

vrouwmens beleven, dan moet hij haar willetje volgen, want dit zaniken dag aan dag kan hij aan zijn hoofd niet velen. En haar kwalijk te bejegenen, kan hem niet van het hart; hij heeft haar veel te lief. En ook gaf zijn Vader hem deze huwelijksles: '*Hoed u voor de eerste twist.*' Spreekt hij haar hard tegen, dan zou het liefje kwaad kunnen worden en aldus zou de eerste twist ontstaan, waar hij toch niet gaarne oorzaak van zou wezen en deze Vermakelijkheid zou haar volle zwier niet hebben.

Wel dan, de liefjes gaan van huis. Maar, o bloed, hoe zwaar heeft die kruier het met hun koffer aan boord te brengen! Want al het beste goed moet mee, omdat de familie in andere Steden ook de pronk eens moet zien en boven dit moest er ook een gemakkelijke Bont- of Reismantel en veel andere kleding speciaal vooraf daartoe gemaakt worden of het reizen zou geen zwier hebben.

Nu dan, hiermee gaan ze heen, elk wenst hun vreugde en geluk op reis, gelijk ik mee doe.

Maar zie! Eer ze twee mijlen ver gezeild zijn, wordt het vrouwtje zo misselijk dat Schip, ja, Hemel en Aarde ondersteboven schijnen te draaien. Och, zij is zo benauwd alsof er een kind vanuit haar hiel moest komen! Maar (och Schipper, breng de Puts) ik vrees dat het een heel kalf zal worden. Help nou, lieve man, volgens je trouwbelofte! Nu komt het erop aan! Hou toch haar hoofd vast, eer ze het in de Puts laat vallen. 'Och Schipper,' roept ze, 'zet me aan land of ik sterf!' Hier mag Man, Schipper en Passagier elk de rol van een Ziekentrooster spelen, maar het jonge vrouwtje heeft het zo te kwaad, dat haar geen vermaningen helpen noch bewegen kunnen. Helaas, hoe zal onze Sukkel hier zijn vermakelijkheid en een goede uitweg voor zijn liefje vinden! Wat hij preekt, er is geen gehoor. Ja, zij schijnt schier te bezwijken en het enige geluid dat ze geeft, is: 'Och Schipper, zet me aan land, ik zal je al mijn goed geven!'

Zeker, ik beken, onder de Huwelijksvermakingen is dit een stukje met tegenwind. Maar wacht een weinig, lieve vrouw,

weldra zul je de eerste ton, dat aangename baken, zien: o, hoe lief en aangenaam zal je die ontmoeting wezen! Want deze tegenspoed dient nergens anders toe dan om je de Stad te vermakelijker te doen bevallen. En dit landelijke plekje zal je een ongemeen huwelijksvermaak bezorgen. Nu zul je ondervinden dat het water hongerig maakt en dat nu je maag van slijm gezuiverd is. Straks zul je je voet nauwelijks te land gezet hebben of een nieuwe eetlust zal je bevangen. Derhalve is je Liefstetje al bezig om te overleggen waar hij het best, zo ras je aan land gekomen bent, die honger kan stillen en zijn afgemartelde Vrouwtje wat caressen kan doen, opdat haar die onstuimige golven wat uit gedachten gedreven worden. Deze zullen te lichter verdwijnen, als zij de bijzonderheden van de Stad wat gaat bezichtigen en Neven en Nichten begroeten. Te meer, omdat ieder de nieuwgetrouwden geluk komt wensen, vriendelijk onthaalt en alle plezierigheden doet, hetwelk geen kleine vermakelijkheid is.

Doch alles neemt een einde. Het is dan billijk dat men praat van naar een andere Stad te vertrekken. Maar hoe schoon de man praat en over een zoete meewind keuvelt, zij is aan dat oor met ongeneeslijke doofheid geslagen.

Een eigen wagen moet er gehuurd worden en de koffer moet bij haar zijn of het reizen zou geen zwier hebben. Ook zouden zij geen respect bij zoveel goede familie wekken, indien niet de koetswagen haar zelf voor de deur kwam afhalen. Hetwelk geschiedt. Het paar bedankt voor het onthaal, de familie voor het bezoek en wenst hun alle verdere contentement, plezier en vermaak op reis te genieten etc. Daarop draven de ingespannen merries voort, vliegen als een bliksem en slaan het vuur uit de levenloze keien. Alsof de helse Pluto met zijn geschaakte Proserpina door de Stad vloog.

Maar, o Nieuwgetrouwden, hoe duur zal je deze huwelijksvreugde komen te staan? Is er een man die enigszins ogen in het hoofd heeft, die niet ziet dat hier de weg naar de bankroetiers-

Hieronymus Sweerts, ***De tien vermakelijkheden van het huwelijk***

steden Vianen en Culemborg ingeslagen wordt, indien je wat lang op reis bent. Nochtans, ik beken, je moet het doen, wil je vrede met je Vrouwtje hebben.

Dit zijn de eerste expedities en vreugden van het Huwelijk, derhalve moet je nu vooral niet overwegen of bedenken dat je uit je huis bent en dat daar de varkens nu niet weinig in de kooltuin lopen, omdat meid, knecht en allen die in je dienst zijn, nu elk de grote baas speelt, want dat is zo het gebruik. Ze zijn zo blij dat het weer vrijhof is, dat de ganse buurt hun lachen hoort. Vraag het de buren als je thuisgekomen bent, je zult horen dat ze van geen droefheid geweten hebben, maar dat ze gelachen, gestoeid, geravot en gekwinkeleerd hebben dat het over de ganse buurt klonk. Hoc zij dan met hun kornuitjes, met een uitgedroogde bakkersknecht of verhongerde kleermakersknecht of berookte smidsbengel rondspringen, weten zij zelf het best.

De pan moet dan te vuur en het botervat en alles wat voor de hand is, mag dan vrij schrikken en beven. Ja, zelfs als het slot op de wijnkelder zit, dan nog weten zij met arglistigheden, door het een of andere middel, de Wijn uit het vat en als de goochelaar Okus Bokus de suiker uit de Trommel te toveren, waartoe zij meer greepjes en verborgen remediën weten dan ooit in de *Practijk der Dieven* beschreven is, van welke ik wel diverse staaltjes tonen zou, indien ik niet vreesde het daardoor aan de onkundige te leren. Maar ieder die wat langer een huishouding gevoerd heeft en meisjes en knechts in dienst heeft, zal zelf door ondervinding de waarheid hiervan genoeg weten. En hoe menig meisje op zulk een wijs van het zware pak van haar maagdom is ontlast, is de gehele wereld genoeg bekend.

Dit dan zijn mede de eerste vruchten en geneugten van het Trouwen, maar och, of dat de grootste waren! Die ellende zou nog te voorkomen of te genezen zijn. Maar in welk beroep het wezen mag, elk bekomt zijn nadeel en ongeval wel tienmaal meer dan hij bedenken of voorzien kan. Want, als je het zag, je

zou het voorkomen of vermijden. Maar nu, het zij wie het zij, het zij Advocaat, het zij Doctor, het zij Koopman of Winkelier, de een verzuimt zijn Processen, de ander zijn Patiënten en weer een ander zijn Negotie of Klanten en hij weet menigmaal niet waar het vandaan komt dat zijn winningen in de eerste jaren zo slecht vallen. Want bovenop het gedurig doorlopen van de huishuur en het verzuim en het slempen van je dienstboden, verteer je zelf in het reizen en plezieren veel geld en verdraag je alle perikelen en ongemakken, alleen om dit nieuwe Liefje wat plezier te doen. O ellendige Vermakelijkheid!

Doch, de grootste ellende van dit vermaak zul je eerst gewaarworden als je thuisgekomen zult zijn. Let dan eens op het doen van je vrouwtje om wie je zo lang van huis geweest bent. Och, zij is zo moe van het reizen en rossen, dat het haar dunkt dat haar lendenen achter haar aan slepen, waardoor ze in de eerste veertien dagen niet kan opstaan voordat zij de tafelborden hoort rammelen en dan nog nauwelijks, tenzij er iets naar haar zin geserveerd is. Zal er 's middags of 's avonds iets gereed gemaakt worden, dan moet de man het regelen en zorg dragen dat het gedaan wordt, want de vrouw is te moe, zij kan er zich nog niet toe zetten. En het is haar schier te veel dat ze over de vloer gaat, zo zijn haar de leden, door het rijden, uiteen geschud.

Onderwijl lachen de dienstboden in hun vuist en doen wat zij willen. Ze wilden wel dat Juffrouw altijd zo gesteld was, opdat zij te beter haar rol zouden kunnen spelen, hetwelk, hoewel steelsgewijs, grof genoeg toegaat en voor geen man, al had hij duizend ogen, is het mogelijk hen te betrappen. Want als zij al eens schielijk verrast worden, dan nog weten zij zich er altijd uit te redden en kijken zo stemmig als een hond die krakelingen draaien wil, waardoor de goede man zich licht zal laten paaien.

Hetwelk nog meer de overhand neemt, wanneer een meid zo loos is, dat ze de Juffrouw naar de mond weet te praten, haar

goed bedient en zodoende op haar hand weet te krijgen. Dan ziet men dat er veeltijds nog twee drempelmeisjes voor overdag over de vloer komen, de een om het ruwste werk wat weg te ruimen en de ander om een boodschap te doen en de meid wat te helpen, opdat alles na de middag wat ras aan kant is en zij met de Juffrouw op stap kan gaan.

En doordat Grietje en haar Juffrouw dus op elkander slaan als een klok op elven, kan de vrouw te beter uitrusten, omdat er toeziensters genoeg in huis zijn. Toont de man, die van de beurs komt, enig misnoegen, omdat er veel volk over de vloer is en alles nog overhoop en het eten niet gereed is, dan heeft de loze Griet meteen een voorwendsel gevonden en klaagt dat de Juffrouw zulke onlijdelijke pijn in de buik of in het hoofd heeft gehad, dat het niet om uit te spreken was en dat die pijn niet van haar wilde scheiden, tenzij die door een Wijnsoepje of een kommetje Kandeel verdreven werd en dat het hierdoor wat later dan het behoorde geworden was.

Daarmee wordt de goede man afgescheept. Spreekt hij naderhand met zijn vrouwtje over de onnodige Drempelmeisjes, direct krijgt hij ten antwoord: ‘Liefste, het moet zo zijn. Ei, draag daar geen zorg voor, ik zal die zaken wel regelen, de mannen verstaan immers de huishouding niet. Laat mij daar toch mee omspringen, het regeren van de Meisjes moet de Vrouw immers bevolen zijn. En Liefste, of er nu en dan een naaister van 4 stuivers of een schoonmaakster van twee schellingen over de vloer is, dat kan niet uitmaken. Het is een kleinigheid, niet waard om over te praten.’

Hier dient hij zich mee te laten paaien, wil hij de huisvrede behartigen. En hoe geduldig hij is en alles door de vingers ziet, nog zullen de dienstmeisjes, achter zijn rug, zo dat de Juffrouw het ruim half hoort, durven zeggen: ‘Dat is een bemoeizuchtige Keukenpiet! Dat is een Gortenteller!’ En als de maaltijd nauwelijks gedaan is, hoort hij dat Grietje tegen zijn vrouw zegt: ‘Juffrouw, zul je zo dadelijk niet eens bij Juffrouw Emmerens

of bij Kaatje om een praatje gaan? Je hebt immers niets te verzuimen, wat hoef je je aan een strootje te laten binden? Vertel haar eens de historie die de Sinjeur van Enkhuizen gisteren verhaalde, waar je zo hartelijk om lachte. Kaatje zal zeer verrast ophoren. Ook weet ik dat ze u ook wat heeft te zeggen.' Daarmee raakt de Juffrouw vlot en drijft kort daarop met Grietje het huis uit. Het gaat met de rest hoe het gaat.

Dit is immers ook een zoete vermakelijkheid als de meid en Juffrouw zo net met elkander overeenkomen en als de Man, om de vrouw vermaak aan te doen, niet weer uit de stad hoeft te tijgen, maar dat zij dat bij Emmerens, haar Speelgenootje, en bij Kaatje, haar oude kornuit, weet te vinden.

Zie, o Minnaars, hoeveel rozen en doornen in de voorpoort van de Huwelijksdoolhof gevonden worden en bedenk wat het midden en einde wezen zal.

De Vierde Vermakelijkheid

De Vrouw praat bij de Buurt, beklaagt haar onvruchtbaarheid en zoekt hiervoor genezing.

Waarlijk, het is een grote vreugde voor de Nieuwgetrouwden, dat ze overal te gast en uit spelevaren geweest zijn.

Nu hebben zij gezien wat voor familie elk hier en daar in andere steden heeft, hoeveel de steden in schoonheid, charme, zeden en manieren verschillen, hoe plezierig de landouwen in deze en in gene landstreek zijn, hoe vermakelijk het is de Schelde te bevaren en Gelderland te doorrijden en hoe vorstelijk men hier en daar voor zijn geld bediend kan worden. Maar hoe nietig en ijdel deze vreugde is, merken zij zelf, omdat ieder die haar geniet, haar zo zat wordt, dat hij uiteindelijk verlangt om weer thuis bij zijn eigen tafel, haard en huishouden te zijn.

Voorwaar, dit is het echte uur van vreugde waar de nieuwbakken man al lang naar verlangd heeft, opdat hij verlost mocht worden van het geldverkwisten en zijn beroep zou kunnen opnemen. Nu, hoopt hij, zal alles een goede plooi beginnen te nemen en hij twijfelt er niet aan of de vrouw die nu met gastgaan en plezieren haar hart wel terdege heeft opgehaald, zal zich nu als een HUISVROUW beginnen te gedragen en de huishoudelijke zaken ter hand nemen, hetwelk ook menigmaal zo geschiedt tot grote vreugde van de man.

Maar zou het wel mogelijk zijn, dat deze Vermakelijkheid niet met een bittere saus van ongenoegen overgoten zou worden? O, lieve man, indien je dit gelooft, denk je zeker dat je ganse huwelijk niet anders dan een Paradijs op aarde wezen zal en dat je alreeds je voeten in het wandelpad der volmaaktheden gezet hebt. Maar wacht weinige dagen en de ondervinding zal je spoedig kennis doen hebben van verdere Vermakelijkheid.

Want zo ras het Vrouwtje wat in stilte begint te komen,

begint ook het klagen op gang te komen, dat zij aan die nieuwigheid zo kwalijk wennen kan. Dat het omgaan met de nieuwe meid haar zo vreemd voorkomt, omdat zij deze dient te heten en te gebieden en op haar doen acht dient te geven, waar ze zich voor dezen nimmer mee hoefde te bemoeien, en dat het haar zo smart om uit haar ouders huis en in een vreemde woning te verblijven. Ja, dit wordt menigmaal zo hevig, dat de man genoeg te doen heeft om haar te troosten en haar deze grillen uit het hoofd te praten en waarlijk, als hij met een zoet praatje haar snikken niet weet te beteugelen en haar tranen met kusjes af te drogen, och, dan is het er kwalijk mee gesteld. En als dit al geschiedt, dan zal het geen zes weken duren of er zal wederom een nieuwe donkere wolk voor die heldere zonneschijn komen.

Want zie, weinig tijd verloopt er of het Vrouwtje begint kennis en vriendschap met de buren te krijgen, hetwelk alle dagen meer en meer toeneemt, ja, zo aanwast, dat ze dikwijls meer bij de buurt dan in haar huis gezien wordt. Hier ziet ze Juffrouw Luxuria spelen met haar kind, dat een zeer lief Engeltje is. Daar ziet ze Juffrouw Teelwel met de Luiermand bezig en allerhande soort van speelgoed bijeenrapen. Ginds klaagt Juffrouw Maagdalena dat ze geen kinderen krijgt en Juffrouw Vroegrijp beroemt zich erop dat ze, ternauwernood in het huwelijksbed, al zwanger was. Och, denkt ze, ik ben nu al drie maanden getrouwd en ik weet nog nergens van: alle dingen gaan met mij nog net als toen ik een ongetrouwde Vrijster was. Wel, waar mag dat aan schorten?

Hier begint de onrust de hersenraderen gaande te maken. En wee de man indien hij geen goed klokkenspeler is! En opdat zij hiervan kennis krijgen mag, informeert ze bij alle kennissen zeer ijverig hoe die door haar mannen geliefkoosd worden en ze verhaalt zeer onbeschaamd wat achter de gordijnen en onder de Roos tussen hen beiden geschied is, hetwelk alleen daartoe strekt, opdat zij horen wil of haar man zijn zaken wel fiks verstaat, of hij zijn werk wel behoorlijk en dikwijls genoeg doet

en of hij er ook wel echt bekwaam toe is etc., tot welker opheldering het vrouwentuig zoveel overhoop haalt, dat het schandelijk om te denken, ik laat staan om te zeggen is.

Wie zij spreekt, elk beklaagt haar en geeft haar raad. En het allerfijnste slag zegt ten minste: ‘Ik zou mijn man dikwijls spijzen voorzetten, waar ikzelf wel bij voer, zoals Oesters, Eieren, Hanekammen, Zwezeriken, Kaviaar, Indische vogelnestjes etc. En ik zou hem aanraden elke morgen in het Koffiehuis wat Chocolade te drinken en vooral zou ik hem afhouden van de Tabak en alle dingen waar je van uitdroogt of die de nieren verkouwen. En zelf zou ik hem zo veelvuldig aantokkelen en zulke kluchtige bokkesprongen verrichten om hem gaande te maken, dat hij goed zou weten dat hij je koelheid noch je gebrek aan ijver de schuld behoefde toe te schrijven, maar altijd bekennen moest, dat je jouw devoir gedaan had.’

Wie twijfelt eraan of zij stelt die raad in het werk? O gelukkige man, die nu telkens nieuwe slikkermikjes op tafel krijgt en vrij verlof hebt om het Koffiehuis te bezoeken, iets waar andere wijven zo tegen morren en knorren. En daarnaast ondervind je dat je Hartjelief je als een Engeltje omarmt en je duizend vriendelijkheidjes bewijst die met geen gedachten zijn uit te drukken. En 's avonds is het telkens: ‘Liefste, kom te bed’ en 's morgens: ‘Ei Hartje, blijf nog wat liggen.’ Zeker, dit zijn immers grote Vermakelijkheden.

Maar ziet het Vrouwtje dat het niet helpt en alles op zijn oude wijs gaat, dan begint zij te schrollen en te morren op haar man, en roemt haar eigen bekwaamheid, verdenkt die van de man niet weinig en noemt hem menigmaal een Droge Jasper, een Koele Troever en Zelden-komer.

Hier kijkt hij weer op zijn neus. En al doet hij haar duidelijk ondervinden dat hij geen Begijn is en al houdt hij haar vele redenen en exempelen voor ogen, zowel uit Beverwijks werken als van andere Doctoren, alsmede van Louyze Bourgoise, de Vroedmoer van de Franse Koningin, en sommige van zijn fa-

milie en kennissen: het is alles wind. Zij klaagt: ‘Ik moet een kind hebben of ik zal mijn zinnen verliezen.’

En dit malen slaat haar zo verschrikkelijk in de hersenen dat haar het huis boven het hoofd schijnt te branden. Zulks dat ze zo ras niet van het bed of van de tafel komt of zij zwermt onmiddellijk bij de buurt, neemt kinderen van anderen op de arm, kust en liefkoost ze zo ongemeen of zij ze schier van liefde wilde opeten, ja, maakt meer malgelaat met ze dan ooit hun eigen moeder gedaan heeft. Waardoor die kinderen menigmaal meer van de Buurvrouw dan van Vader of Moeder gaan houden.

Deze uithuizigheid zal ongetwijfeld haar man een weinig vervelen. Maar als hij zich te binnen brengt dat zijn vrouwtje hierdoor het verzorgen en het omgaan met de kinderen, dus vooraf en voor niets, komt te leren, kan hem zulks niet anders dan tot een grote Vermakelijkheid gedijen. Te meer omdat, zo lang zij bij de Buurvrouw praat en met haar kind omspringt, hij bevrijd is van haar te horen zuchten en zaniken om een kind. Want zo ras komt ze niet in huis of ze praat van buurvrouw haar kind en roept dat ze haar hele kapitaal geeft om zo een kind te hebben, hetwelk telkens zo lang duurt, tot zij uiteindelijk in de bovengenoemde razernij tegen haar man uitbarst: ‘Zie daar, ik moet ook een kind hebben of ik zal mijn zinnen verliezen.’

Wat te doen? Hoe hij het keert, hoe hij het wendt, hij ziet geen middel om het vrouwmens tevreden te stellen, althans niet beter dan dat hijzelf doctoren raadpleegt en in het bijzonder die Franse doctor, die erom bekend staat dat hij zoveel mannen en vrouwen, die eerst onvruchtbaar en kinderloos waren, bekwaam gemaakt heeft. Zulks dat zij nu alle jaren precies een jonge zoon of dochter, ja, sommigen twee tegelijk, over winnen. Daarnaast is het zeer noodzakelijk dat de vrouw zelf ook ervaren Vroedmoers consuleert en oude doctoressen opdat de kwalen die de onvruchtbaarheid veroorzaken, weggenomen mochten worden.

Hierop worden bijna alle Zalfpotten en Kruidendozen der ganse Apotheek overhoop gehaald. Hiermee gaat het dan op een strijken, op een smeren, op een stoven, op een roken, om (zo het heet) de Vrouw fris en bekwaam te maken. Deze middeltjes brengen het bed en huis zo vol stank en damp, dat ze eerder de gezonde luchtgaten verstoppen, dan dat ze de verstopte openen en gezond maken zouden.

Maar op het eind bevindt men dat het ellendig en tevergeefs is, waar de Vrouw het uit de Apotheek en de man het uit de Oester- of Eierschalen halen moet!

En als dit niet helpen wil, waar zal de arme hals zijn hoofd dan bergen? Wat zal hij doen om haar te paaien en tevreden te stellen? Hij bedenkt alles wat hij kan om haar vermaak aan te doen. Wil zij uit, hij wil ook. Wil zij kostbaarheden hebben, hij wil ze haar kopen. En hij veinst altijd dat het hem lief en aangenaam is, wat zij ook doet. Ja, ofschoon haar pracht en praal hierin al vrij wat te hoog steigert en het dikwijls met de kas niet al te goed van pas komt, durft hij haar geenszins tegen te spreken, want hij vreest haar telkens op zijn nek te krijgen en denkt: Terwijl haar zinnen hierop doelen, vergeet ze het malen over een kind. En omdat hij telkens hoopt dat hij zo gelukkig zal zijn, dat één nacht zijn ijver met vruchtbaarheid bekronen zal, durft hij haar niet eens te vertoornen of zuur aan te zien, vrezend dat zij zwanger zou kunnen zijn van de eerste en dat het karretje zou kunnen omslaan.

In het kort, het is hem het grootste vermaak als hij zijn vrouw maar wel tevreden en vergenoegd mag zien, hetwelk bezwaarlijk lukken wil zo lang zij niet zwanger wordt.

Maar o, wat zal het een vreugde wezen, als hij eens zo gelukkig wordt dat hij die Papegaai mag schieten! Hoe zal dan die eerste dag van waaraf haar Kraam uitgerekend staat als met een grote Rode letter in zijn Almanak uitgedrukt staan! Wel, jonge luiden, wees gerust, al duurt dit wat lang, het werk zal nog zijn meester kronen.

De Vijfde Vermakelijkheid

De Vrouw wordt zwanger en Belust op allerlei spijzen.

Na het zuur komt het zoet, zegt het oude Spreekwoord. Zo gaat het jullie ook, o jeugdig Paartje, want ik hoor dat je Vrouw eindelijk zwanger is! Wel wat een vreugd is dat! Gewis, nu zie je dat er niet tevergeefs gedokterd en gemedicineerd is en nu voel je ook wel dat de kruiden niet tevergeefs geschapen zijn.

Hoe goed is het dat je een wijze Dokter en een ervaren Vroedmoer gebruikt hebt. Nu is het tijd om voorzichtig te zijn, want anders zou het blaadje kunnen omslaan en je Vrouwtje zou een miskraam of een ander ongemak kunnen krijgen! En een miskraam is veel erger dan een goede kraam, omdat die de natuur geweldig krenkt en dikwijls zware gevolgen met zich sleept etc. Zo praten de wijfjes.

Maar jij, o vrome Strijder, die je als een dapper Man gekweten hebt, maak nu dat je verdere roem bevecht. Kijk nu niet te nauw, in het bijzonder als je naar de kern van deze Vermakelijkheid zoeken wilt. Want weet dat je nu wat moet verdragen en veel door de vingers moet zien. Je hebt je Vrouwtje nooit in zulk een voortreffelijke toestand gezien, derhalve moet je haar meer vieren en koesteren dan voor deze geschied is. Hoor je haar wat veel kreunen en steunen, knorren en morren? Hetzij tegen de meiden of knechten, ja, al was het tegen je zelf, dan moet je je dat niet eens aantrekken, maar je inbeelden dat zulks geschiedt omdat het zo hoort en niet uit nood, aangezien de zwangere wijfjes het meestal zo doen.

Verheug je in het bijzonder, indien dit zuchten en steunen alleen maar bij dag geschiedt, omdat je het dan soms ontlopen of met ander gezelschap van je af zetten kunt. Want bij nacht zal de goede Vrouw het menigmaal het kwaadst hebben. Voorzie derhalve je kastje wel van dubbele Anijs, Lavaslikeur, Ka-

neelwater en Spaanse wijn, opdat je haar wat versterken en te hulp komen kunt. Want het zal dikwijls gebeuren als je in het eerste en zoetste van je slaap bent, dat je Liefstetje je wakker zal maken en zal kermen over pijn onder het hart, over duizelingen en grote flauwte, waardoor alles wat in huis is in rep en roer zal raken en jij zelf, hoe koud dat het wezen mag, in allerijl het bed uit zult moeten. Getroost je dit, want dit is mede een van de Vermakelijkheden die je ten Huwelijk gekregen hebt, ofschoon ze in de Huwelijkse Voorwaarden niet beschreven is.

Doch hiervoor zul je weer de eer hebben, dat als je ergens met haar te eten bent, het beste dat op de Tafel is, aan het zwangere Vrouwtje voorgezet zal worden. Ja, als zij ergens haar lust en graagte op laat vallen, zal terstond een ieder die het merkt haar daarvan opdienen en al zou daar nog zo weinig van in de schotel zijn, het Vrouwtje moet haar lust bevredigen, al zouden al de Mannen daarvan niet een mond vol proeven. En hierdoor wordt het lieve Vrouwtje menigmaal zo vol en overladen, dat zij dikwijls van tafel op moet en de ene misselijkheid na de andere krijgt, hetwelk dan heet, dat zij te hoog of te nauw gezeten heeft of dat het daar te benauwd was door al de ademende mensen of brandende kachels.

En ofschoon zij ziet dat haar dit telkens zo kwalijk bekomt, zal zij toch zo kieskeurig en exquis zijn, dat zij de halve tijd niet weten zal wat zij eten wil of niet, hetgeen dan altijd tot het een of ander wat lekker is, zijn uitslag neemt. Hiervan zal ze weer, naar oude gewoonte, tot overladens toe, smullen. En ziet iemand haar hierover wat stijfjes aan, die wordt terstond door een ander toegevoegd: ‘Zij moet voor twee of misschien voor drie eten.’

En niet alleen dat ze aldus lekkertjes en veeleisend wordt, maar daarnaast zal ze ook zo gesteld raken op haar gemak, dat zij het naaikussen op haar schoot nauwelijks verdragen kan. Ook het zitten bevalt haar niet: het kind mocht ergens aan vast groeien of enig ander gebrek daardoor bekomen. Derhalve

moet zij zich dikwijls wat vertreden, aldus reden gevonden hebbend om alle dagen dan hier, dan daar te gaan om een praatje te verlenen en zodoende haar huis en man zonder Huisvrouw te laten.

En verveelt haar dit ook eindelijk (gelijk alle dingen door het veel genieten tegen gaan staan) dan zal zij je aanporren om met haar hier of daar heen te wandelen en dan het genot van alle snoeperij, naar gelang het seizoen van het jaar, te genieten en op de eerste rustplaats een Roompje met suiker of een Rood Hooglands wijntje te nuttigen en aldus buiten veel te verteren en thuis veel te verzuimen.

En heeft ze een stukje gelopen, och, zij is opeens zo moe geworden, dat, al hing het leven er van af, zij niet een voet meer voort kan. Hier staat de arme hals weer jammerlijk verlegen. Rijden kan ze niet zonder van streek te raken. Gelegenheid van schuit is er niet, aangezien het somtijds wat diep het land in is.

En is het al omtrent waterrijke plaatsen, dan zijn er somtijds geen schuitjes te bekomen of als die er al zijn, dan moet je je aan de bokachtigheid van de Schippers onderwerpen, die, ziende dat je er verlegen om bent en dat er van jou wel wat af kan, zich niet schamen je een onfatsoenlijke som geld af te persen. En soms zijn de vrouwtjes ook zo vreesachtig om op het water te zijn, dat de man dat zelfs in geen geval durft te wagen.

Voorwaar, het is weer geen kleine vreugde, indien uit deze verlegenheid een goede uitweg gevonden wordt. Wel, vermaak je hier dan mee, opdat de andere moeilijkheden je niet al te veel komen te benevelen.

Maar weet ook goed dat, zo ras als je Vrouwtje zwanger is, zij Privilege tot snoepen heeft gekregen, want al waar haar graagte enigszins naar haakt, zal dan met de naam BELUST benoemd worden. En welke man zou zo wreed en barbaars zijn dat hij zijn Vrouwtje zou kunnen onthouden waar zij op belust is? Immers, indien je een goed Man voor je vrouw wilt wezen, mag

je haar in haar lust niet beletten, want gewis, het kind zou er iets aan overhouden.

En opdat je zulks dan zult kunnen voorkomen en verhoeden, moet je weten, dat de Vrouwtjes als ze zwanger zijn, altijd van de ene lust tot de andere gedreven worden. En haar dit te bezorgen en te kopen, moet jou net zo'n groot vermaak zijn als haar het nuttigen ervan is, zowel om haar als om je kinds wil. Wie zich hier niet naar kan voegen, heeft een ongelukkig lot getroffen, omdat hij dan de vreugde van deze Vermakelijkheid niet genieten zal.

Nochtans, het is zeker dat haar de BELUSTHEID telkens vervoeren zal, want is het in de Zomer, het zal al haar lust zijn om Sinaasappelen, dikke Asperges, Aardbeien met wijn en suiker, donkere Kersen en fraaie Morellen, Moerbeien en witte Pruimen, in volle overvloed te eten. En als zij daarvan, op de lange duur, haar meugje heeft verkregen, zal gewis de lust tot grote Perziken en blozende Abrikozen ontvonken en schoon die schaars en duur zijn, zal het vrouwtje haar lust moeten bevredigen of het kind zou er iets aan overhouden.

Beginnen de Appelen en Peren te rijpen, dan heb je weer hetzelfde spel gaande, want een nieuwe snoeplust rijdt haar, als een alledaagse koorts, gedurig door de leden, waardoor ze naar alles wat haar nieuw voor ogen komt een nieuwe en verse lust krijgt. Geniet ze het ene uur mooie Suikerperen of gele Goudappels, het andere krijgt ze lust tot verse Hazelnoten en komen haar een uur of twee daarna de rijpe Okkernoten of witte Druiven voor ogen of in gedachten, och, daar helpt niets aan, de lust moet bevredigd worden, hoe het gaat, gaat het en wat het kost, kost het.

En aldus vervoert haar de lust van het een op het ander, in alles wat de rijke Zomer en de milde Herfst uit hun hoorn des overvloeds neerstorten. Zodat de man wel duizendmaal wenst dat de Zomer en de Herfst eens ten einde zouden raken, opdat dit snoepen en smullen ook eenmaal zou mogen ophouden.

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

Maar helaas, wat is het? Geen seizoen des jaars of het levert nieuwe vruchten waar de vrouwtjes ook altijd opnieuw op Belust worden. Want is het in de schrale Winter, dan worden zij belust nu weer op sappige Granaatappelen, dan op Druivesap met Kastanjes, dan op Colchesterse Oestertjes, dan op Wafels, dan op Oliekoeken en duizenderhande kooksels die de smul- en snoeplust hun in gedachten brengt. En menigmaal is het eigenlijk geen Belustheid, want dat was hun nog te vergeven, maar een volslagen smulziekte die hun schort, aangezien diegenen die zich valselijk inbeelden zwanger te zijn, ook al over de ene en de andere Belustheid weten te spreken. En hetgeen het ergste is, de belustheid van hen en van de zwangere, richt zich meestal op hetgene dat schaars of het minst te bekomen is, want in het hartje van de winter willen ze menigmaal blanke, vette Baars en grote Stekelpos hebben, die in sommige steden zeer bezwaarlijk en niet anders dan voor een grote som geld te bekomen zijn.

En is die lust bevredigd, terstond staat weer een andere op, die niet anders dan door een warme Marsepein, Pastei of Amandeltaart neergelegd kan worden. Ja, hoe menigmaal, ofschoon het regent, sneeuwt of glad vriest, moet de man of meid op de duistere en late avond uit om op de Kolk koek met Sukade of echte Utrechtse Huwelijkmakertjes of andere snoeperij te halen. En wat wordt er ooit bij dag langs straat geroepen waar haar lust niet door ontstoken en gaande gemaakt wordt?

Ja, door het veel nuttigen van waterachtige vruchten en al te zoete lekkernijen wordt de belustheid dikwijls gevolgd door krimping door het lijf en een lastige overloop van de gal, die menigmaal het Koliek en andere nijpingen veroorzaken. Hier is wederom het spel gaande. De Dokter moet gehaald worden en volgens zijn voorschrift moet deze Klisteer gezet of dit drankje ingenomen worden.

Maar omdat dit aan het vrouwtje zo behaaglijk niet is als de voorgaande snoeperijen, dunkt het haar het best dat men de

Vroedmoer eens ontbood, aangezien die beter kennis van de Vrouwelijke zaken heeft dan de Doktoren. Deze wordt gehaald, toucheert haar en geeft haar goede hoop, zeggend: 'Neem alleen wat goede Franse wijn met een weinig Oranjeschil, even zachtjes opgekookt, met suiker zoet gemaakt en warmpjes ingedronken. En dan uzelf hier en daar gesmeerd met dit zalfje en dan dagelijks deze en gene medicijnen genuttigd (die meestal uit een Banket- of Pasteibakkerswinkel gehaald worden), wees verzekerd, dat uw pijn spoedig zal genezen. Mits dat u niet nalaat telkens een boterhammetje met Karwij, Driezaad of Kaneelkoekjes te gebruiken, want de Karwij breekt de winden en de kaneel versterkt het hart en het is beide goed voor de vrouw en voor de vrucht. En nuttig elke morgen en elke avond een Roemertje of twee van de beste Spaanse wijn, want dat versterkt de vrucht en brengt de Vrouw een goede verkwikking,' etc.

Wie twijfelt eraan of zij gehoorzaamt de Vroedmoer veel meer dan zij de Dokter zou doen. En zeker, het is ook een groot onderscheid het ongemakkelijk peuteren van achteren te moeten verdragen of het vriendelijk innemen van zo smakelijke Recepten. Te meer daar het haar nog heugt dat Dokter Drinkvorst placht te zeggen, dat de Medicamenten de juiste werking niet kunnen doen wanneer ze met een warse tegenzin door de patiënt genuttigd worden.

Zo zie je, aanstaande Vader, hoe je nu op een hogere trap van glorie geklommen bent. Want je naam is verheerlijkt door je mannelijke daden en je vreugde wordt vermeerderd omdat je vrouwtje nu zo vriendelijk en blijgeestig uit haar oogjes kijkt omdat je haar contentement gedaan hebt; want ze begroet je niet anders dan met vriendelijke naampjes en je mag zelfs bij haar op allerhande Zomer- en Wintervruchten, ja, duizenderhande lekkernijen en slikkermikjes te gast komen. Zodat, indien je in zes maanden de straat niet zag, je uit het doen van je Vrouwtje perfect zou kunnen zien wanneer het de Aardbeien-,

Kersen-, Appelen-, Peren-, Noten- of Druiventijd is. En geen groter vermaak voor je Allerliefste dan dat je er net zo smakelijk als zij van zult eten.

Belijd vrijuit, uit een oprecht hart, zijn dit geen grote Vermakelijkheden van het Huwelijk? En verheug je, dit zijn nog maar de eerste: de beste komen het leste. Weet dat dit maar een voorbode is van de Zesde Vermakelijkheid, die je veel beter aan het hart en aan de beurs zal kittelen, zulks dat ze je zal doen ondervinden dat er een reeks van Vermakelijkheden in de Huwelijkse Staat te bekomen zijn. Waardoor ik vrees dat je misschien al te bitter beklagen zult dat je niet eerder tot die weelde gekomen bent.

Doch troost je hiermee, dat misschien de medicamenten van dokter en Vroedmoer zulke wenselijke werkingen gehad zullen hebben, dat je daardoor veel Zonen en Dochters gewinnen zult, welke je dan heel vroeg zult kunnen vermanen tot de plicht die je zelf zo lang verzuimd hebt en waarover je je nu te laat begint te beklagen.

Twijfel niet, maar geloof zeker en vast, nu de pan aan het glijden is, dat je lichtelijk elk jaar deze ongemene Vermakelijkheid zult zien vernieuwen. En je Vrouwtje dikwijls in die gestalte aanschouwend, zul je zien dat je naam en roem voortgezet en het geslacht voortreffelijk opgebouwd zal worden. Alles tot glorie van je huis en tot vreugde van je Welbeminde.

De Zesde Vermakelijkheid

Er wordt gezorgd voor de Luiermand en het Kraamgoed en de Vroedmoer en Baker worden besproken.

Voorwaar, het is niet onvermakelijk te zien, dat de schortdoek van het vrouwtje van dag tot dag, hoe langer hoe meer, aan het rijzen is en dat heel de wereld ziet dat je je als een man gekweten hebt en elk nu bekennen moet dat je er beiden toe in staat bent. Zeker, dit is een grote Vermakelijkheid! En die vermeerdert geweldig als je Vrouwtje nu zo ver op haar Rekening gekomen is, dat ze leven begint te voelen en voor de Luiermand begint te zorgen. Dan hoef je niet meer te vrezen dat het blaadje zal omslaan en het misschien op een miskraam uit zal draaien. De luiden spotten daar immers oneindig mee als ze zien dat er niets anders op volgt, en ze menen dat het Wroetwijf (met goed geld) de handen gezalfd zijn (gelijk dikwijls gebeurt), opdat ze zeggen zou, dat het echt een schepseltje en geen vuile vergaring of een windei geweest is.

En wat de grootste vreugde is: nu ben je de ellende te boven dat je Vrouw je nog langer voor een Droogaard of een Jan Kanniet uitschelden zal, wat voor jou zulke smadelijke namen waren en die je toch allemaal om vredes wil opkroppen moest, omdat je geen andere getuigen bij het stuk had.

Nu ben je op de trap omhoog om spoedig met de naam KRAAMHEER begroet te worden, die voor jou toch zeker zo schoon en aangenaam is als die van BRUIDEGOMHEER tevoren was.

O, hoe gelukkig ben je en wat verschaft de Huwelijkse Staat je een vermakelijkheid! Hoe blij moet je vrouwtje wel wezen! Hoe nauwgezet moet ze de maanden, ja, de weken en de dagen tellen! Och, hoe lief moet ze je nu wel niet hebben! Hoe moet ze je omarmen en liefkozen, omdat je haar mand nu zo heerlijk

gestoffeerd hebt! Nu zie je eerst dat telen van kinderen de echtband vaster maakt en de liefde flink vermeerdert.

Het is nu wel tijd dat je bij leven of sterven van vrouw of kind door een Testament de nadelige Huwelijkse voorwaarden verbreekt en het goed van haar op je eigen naam en niet op de hare probeert te krijgen; maar, och arme, zij heeft nu zo veel aan het hoofd, dat ze hierover niet mag worden aangesproken of je zou haar al te bijster lastig vallen. Ook kunnen haar zinnen het niet allemaal verdragen. Derhalve moet je dit nu op zijn beloop laten.

Let daar zelf eens op, dan zul je bevinden wat een zorg zij nu op de hals heeft, want tot de Kraam hoort zo veel! De LUIERMAND alleen al is een ding om het hoofd vol muizenesten te jagen, zoveel spullen horen hiertoe, ik laat staan al de andere snorrepijpen die er nog bij horen. Derhalve dien je nu zo goedertieren te zijn, dat je haar over geen andere dingen aanspreekt, want al haar zinnen malen nu zo krachtig in die mallemolen, dat ze nergens anders dan aan haar Kraam denken kan. Luister maar precies naar alles wat ze zegt of praat, het is allemaal over de Kraam en hetgeen er toe behoort, wat er voor de dag komt. Geen wonder, want geen kennis, het zij vrouw of vrijster, komt haar tegen of elk vraagt haar ten eerste: ‘Wel Juffrouw, hoe lang reken je nog?’ Hetwelk dan een Tekst zo rijk van stof is, dat er dikwijls wel drie à vier uren uit gepreekt wordt eer enig toehoorder moe is. Och, dat alle predikers zo gelukkig waren, dat ze altijd zulke grage toehoorders hadden! Onderwijl is er niemand in die tijd blijer dan de dienstmeisjes, die zo lang vrij zijn van roddel aan hun aars te krijgen, want anders is het allereerste woord: ‘Hoe vaar je met je meid?’ Hetwelk de andere Tekst is waar de vrouwen altijd van preken en hun langste predikatiën uit maken.

Maar mij dunkt, ik zou hier van de Juffrouw wel tot de meid vervallen.

Om dan voort te gaan. Zie hoe druk je lieve vrouwtje het

heeft om met Jannetje de Naaister te overleggen hoeveel ellen linnen zij kopen moet om haar Luiermand naar behoren te stofferen! Hoe ijverig meet ze de Luiers, de Navelbandjes, Slabbetjes, Borsthemdjes en al de andere spullen! En hoe correct weet ze nu op de Lei met haar boerenkrijtje de ellen, vierendelen en zestiende delen uit te rekenen en op te tekenen alsof ze drie jaren in Bartjens Cijferboek gestudeerd had.

Laat je al dit turven rustig vermaken: de uitvoering van de plannen zal je immers geld genoeg kosten. Want morgen gaat ze ter markt om twee à drie lappen linnen te kopen, waarvan het ene heel fijn en het andere wat grover wezen moet. Hoeveel ellen fijne, kleine en nette kantjes zij nodig heeft, moet je maar niet onderzoeken, opdat de Zesde Huwelijksvreugd, die je nu hebt, daardoor niet beneveld wordt.

En zou je niet vrolijk zijn? Je hebt nu voor alles een Wenselijke vrouw, bij wie alles, wat ze denkt, wat ze poogt, wat ze doet, met wensen vergezelschapt gaat. 'Och,' zegt ze, 'hoe blij zal ik zijn als alles wat tot mijn LUIERMAND behoort, gekocht is!' En nauwelijks is dit verkregen of zij wenst om ze gemaakt te zien.

Doch daar is tijd voor nodig. En met reden zul je dan verblijd mogen zijn, want het is des naaisters gebruik je zo lang met leugenpraatjes gaande en lopende te houden, totdat de tijd op het nauwst aanstaande is en alles geen langer uitstel lijden kan.

Maar eer je ziet dat je Vrouwtje deze wens bekomen heeft, zal ze over twee zaken zulke zware bekommering hebben, dat jij op jouw beurt een nieuwe blijdschap zult ontvangen wanneer ze die verkregen heeft. Want dit zijn zaken van gewicht, te weten het verkiezen van een VROEDWIJF en BAKERMOER, aangezien aan de een de gezondheid en het leven van de Kraamvrouw en aan de ander, die van het kind gelegen is.

Laat het je niet verdrietig maken, maar veeleer vervrolijken, dat ze je telkens aan de oren lelt en met je probeert te beraadslagen wie ze verkiezen of niet verkiezen zal, want je merkt daaruit

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

dat je een voorzichtige huisvrouw hebt. Let er maar wat nauw op, dan zul je horen hoe bezorgd ze over alles is, want ze zal je schier elke dag verhalen dat onder het getal van alle Vroedmoers die haar voorgedragen zijn, er niet een is die haar echt bevalt, want Geertje-moer is te jong en onbedreven, Jannetje-moer te oud en suffig, Claartje-moer te groot van handen, Trijntje-moer te sukkelig, Nelletje-moer te baasachtig en Teuntje-moer te veel genegen tot de wijn. In het kort, aan elk gebreekt zoveel, dat de zoete vrouw wel een goed Raadsheer van node had om de beste uit dezen te verkiezen.

En eveneens is zij bekommerd over de BAKER, omdat ze nu al meer dan vier weken versleten heeft om naar het gedrag van deze en gene, zowel onder de familie als de goede bekenden, te vernemen. En zij hoort dat er weinigen gevonden worden of zij hebben het een of andere gebrek en dat is dikwijls vrij groot ook, want de een is te morsig, de ander te traag, die is te verwend, de ander smult te veel, deze is te duur en de ander drinkt te veel, deze heult te veel met de meiden en die met de kraamheer. En die en die zijn wel goed, maar kunnen niet genoeg met de haard omgaan om wat lekkers voor de kraamvrouw te koken, hetwelk ook geen zaak van klein gebrek is.

Zie, of ze geen reden heeft om grotelijks bekommerd te zijn! En bemerk in het bijzonder daaruit hoe gelukkig je bent, omdat je een huisvrouw bekomen hebt die al deze zaken nacht en dag met zorgvuldigheid overweegt. Ja zie! Hoewel haar de last zwaar valt, is ze alle dagen uit, bijna van de ochtend tot de avond om voor al deze zwaarwichtigheden zorg te dragen en om ze tot een goed einde te brengen. Wel, wat heb je een huishoudelijke vrouw! Hoe gaat haar dit, boven al wat waar te nemen is, ter harte!

En nauwelijks heeft de arme vrouw deze twee grote Hoofdpunten bekomen of zij ziet dat ze nog in zoveel bezigheden steekt dat er geen eind aan is te vinden, want de Kraamstoel, het Kamerscherm, de Wieg met zijn toebehoren, de Bakermat,

de Vuurmand, het Tobbetje en veel andere fraaiigheden moeten gekocht worden, hetwelk zij door het zorg dragen voor Baker en Vroedmoer tot nog toe versloft heeft. En er valt nog zoveel te kopen zoals Nieuwe Gordijnen, een gewatteerd Bed-of Kraam-jakje, een Doopluier, ja, zilveren Schalen en andere noodzakelijkheden die voor de Kraam en Kraamvisite vereist worden, dat de Man geen moment hoeft te vrezen, dat de penningen in de Kas verschimmelen zullen.

Och, was je Vrouwtje maar zo gelukkig dat ze deze zaken achter zich had, dan was het naar wens, want dan zou ze beginnen orders te geven om het huis van onder tot boven schoon te maken, sommige gordijnen en tafelkleden te laten persen, de kast, stoelen en banken te boenen en alles, tot de bedpan en Kamerpot toe, schoon en blinkend te maken. Geen wonder, want als de Vrouw in de Kraam ligt, dan zullen de pottekijksters komen, die alles met een Lynxenoog zullen begluren.

Deze zaken vermoeien haar hersenen zo, dat zij de hele dag nergens anders aan denken kan, ja, dit gaat zo ver dat het haar menigmaal 's nachts de slaap belet en geheel weg neemt, zulks dat zij met goede reden dikwijls 's morgens wat laat uitrusten moet. En indien zij 's nachts eenmaal aan de reis naar de Volewijk* moet denken, krijgt ze zulk een beweging door al haar ingewanden, dat het haar onmiddellijk hier of daar schort, zulks dat de man dadelijk het bed uit moet, al is het nog zo koud, om haar wat Anijswater, Spaanse wijn, Kaneelwater of dergelijke dingen toe te reiken, hetwelk dus de ware Muzieksleutel is op de noten waarvan het meeste van de nacht gezongen wordt. Och, hoe gelukkig is de goede Man, dat hij dit allengs gedurende haar zwanger-gaan, van tijd tot tijd, wat

* De VOLEWIJK of VOGELWIJK is de naam van het stukje land over het IJ, waar de Amsterdammers naar toe zeggen te varen als er een kindje gehaald wordt. Zulks dat men duidelijk ziet waar deze spreekwijze vandaan komt.

meer geleerd heeft, zulks dat hij er zich nu te beter naar voegen kan.

Doch hiertegenover, o goedertieren Sul, zul je boven de lof der geduldigheid weer die Vermakelijkheid hebben, dat enige naaste Familieleden je de handen zullen komen kussen en dat ze je gelukkig achten dat je nu op die heerlijke trap, van haast Vader te worden, gekomen bent. En ze zullen met alle heusheid en eerbiedigheid verzoeken de eer te mogen ontvangen om Peters (en anderen Meters) van het aanstaande Popje te worden. Welke niet na zullen laten het met liberale geschenken te begiftigen, als dank voor het geluk dat je hen, boven anderen, met dit eerwaardig Peterschap hebt gelieven te begunstigen.

Wel, wie zou, om zoveel eer en heerlijkheid, niet zo nu en dan een zwak stuipje van de Vrouw en enige weinige onkosten willen verdragen? Bovendien heb je nu de beste gelegenheid van de wereld om met je uitverkoren Peters (als voor dezen met je Speelgenoten) de Kraamwijn met alle kieskeurigheid uit te proeven, want nu moet de kelder wat rijkelijk gestoffeerd worden, omdat te zijner tijd de Speelgenoten en Speelgenootjes op de langverwachte Kandeel zeker zullen komen, naast het groot getal der Familieleden die je met alle vriendelijkheid zullen komen bezoeken en geluk wensen, ik laat staan degenen die op de Kraamvisite en het Kindermaal verschijnen zullen.

Verheug je met deze, tot zo lang de andere Vermakelijkheid zich aandient.

De Zevende Vermakelijkheid

De Vrouw krijgt barensweeën.

Zie, Jonggetrouwden, tot nog toe is een geruime tijd met deze hiervoor besproken vreugden en Vermakelijkheden door-gelopen; merk je alreeds niet hoeveel het scheelt getrouwd of ongetrouwd te wezen? Deze zes Vermakelijkheden heb je ternauwernood achter de rug, ja, menigmaal eer je al de gewenste vreugde van de zesde Vermakelijkheid verkregen hebt, komt de zevende zeer onverwacht te voorschijn, want de vrouw begint zo bang te zien, zo te kreunen, te steunen en te kraken, dat het schijnt of ze naar de Volewijk om een Popje wil varen.

Wel, dit overkomt je onverwacht, want kort geleden zei ze nog dat ze pas zeven maanden op haar Rekening had. Wel hoe? Zou het jok wezen? Of zou de goede vrouw haar rekening kwalijk gemaakt of het boekje verloren hebben? Doch het is het eerste dat ze berekend heeft en daarom is het ook licht te vergeven als het scheepje inderdaad voortgaan zou.

Nu is er wel terdege alarm in het boerenleger. Wie is er bij de hand die niet te werk gesteld wordt! Och, waren Trijntje de Naaister en Grietje de Stijfster nu hier, hoe goed zouden ze van pas komen! Ja, ook, waar of nou de twee Drempelmeisjes verstoven zijn, die zich schier de meeste tijd op de vloer lieten vinden en nu, nu men die nodig heeft, ver te zoeken zijn? Hier moet de arme sul schier met de billen blootshoofds, gans onverwacht, het bed uit en heeft nauwelijks tijd om kousen en schoenen aan te trekken, want zie de nood gaat aan de man en het Vroedwijf moet per omgaande gehaald worden. En helaas, er is zoveel handreiking nodig, dat ze de meid niet een ogenblik missen kan en ook durft zij het de meid niet toe te vertrouwen, vrezend dat zij het huis van de Vroedmoer niet vinden zou, want zij heeft haar niet gewezen waar deze woont, omdat ze

meende dat ze nog omtrent twee maanden te rekenen had.

Derhalve moet de man er op af om de Vroedmoer zelf te halen, want wie weet of ze alleen op het zeggen van de meid al dadelijk komen zou en ook loop je het risico dat ze juist nu in het naarste van de nacht, niet met de meid alleen zal willen komen, omdat ze juist helemaal aan het andere eind van de Stad in een ongure hoek woont. (Want na rijpe deliberatie van de vrouw is het lot der verkiezing op deze wijze en ervarene gevallen.)

Daar loopt de arme hals alsof hij een been voor een duit en nog een ander lijf in de kast had. En waarlijk, hoe koud het ook is, het zweet breekt hem uit van angst en vrees dat hij de Vroedmoer niet thuis zal vinden, omdat ze misschien op een andere plaats gehaald is waar ze niet vandaan zal kunnen. En als het zo geviel, dan is er niets meer te redden, want de vrouw moet deze Vroedmoer hebben of ze sterft, want tot geen van de anderen durft zij zich te wenden om redenen tevoren verhaald.

Wat raad? Komt er stilletjes een ander, dan zal zij zich zo druk maken dat al de zeilen slap voor de mast zullen hangen en het Volewijks schuitje zal terstond tegenwind en -stroom hebben.

Maar terwijl je dit overlegt, hoop dan al lopend het beste en bedenk veel liever wat een vreugde je nakend is, indien je vrouwtje zo vroeg blijde moeder van een gezonde vrucht zal worden. Want ten eerste zullen al die moeilijkheden van 's nachts op te staan en het kermen en klagen van je vrouw te horen ten einde zijn en je zult van al die lastigheden twee maanden eerder verlost wezen dan je je ingebeeld had.

Wees dan niet mistroostig, ofschoon zij je zo onverwacht het bed uitgepord heeft eer je nauwelijks een uur geslapen had, want heden komt het erop aan, nu dien je te tonen dat je je Vrouwtje lief hebt. Dit is een voorval, dat maar omtrent eens om het andere jaar voorkomt en dit is het eerste, het zal mettertijd beter gewennen, want het eerste is het zwaarste. En als je al

het geluk hebt dat je deze welwijze en geschikte Vroedmoer dadelijk aantreft en bij je verlangende Allerliefste gebracht hebt, weet dan gerust dat je, eer je tot het oppergenot van deze Vermakelijkheid komt, nogal wat te doen zult vinden. Want de Vroedmoer kan al het laveren, zwaaien en draaien van het Volewijks schuitje alleen niet beheren. Derhalve dient ook de Familie op het allerspoedigste gehaald te worden. Zusters, Schoonzusters, Tantes, Nichten en goede bekenden moeten er weet van hebben en dienen snel, snel, zonder toeven hier op af te komen. Zij zullen niet weinig geaffronteerd zijn, indien je niet elk naar haar behoorlijke graad en kwaliteit aanspreekt.

Wel honderdmaal is het gebeurd dat de Zuster naderhand niet op het Kindermaal wilde komen, omdat zij, bij toeval, gehoord had, dat men eerst de Schoonzuster of aangetrouwde Zuster kondschap gegeven had van dit Volewijks varen, vóór de eigen Zuster, nauwelijks overwegend hoe weinig volk jonggetrouwden gemeenlijk 's nachts bij de hand hebben en hoe de verwarring en onervarenheid op zulke beuzelingen niet bedacht is. Ook is echter dikmaals dezelfde jaloezie tussen Tante en Nicht gerezen, waaraan waarlijk de grootheid des verstands van deze welwijze vrouwelijke sekse genoeg te bemerken is.

Het is waar, dit lopen schijnt lastig en verdrietig, maar de goede Huisvader weet nog nauwelijks, dat hij nu eerst in de heerlijke School gekomen is waar zijn geduld pas goed geoefend zal worden, en dat dit nog maar het eerste Proefjaar hierin is! O, hoe gelukkig zijn diegenen die daarin wel onderwezen zijn!

Doch zie hoe ongeduldig deze toekomende Kraamheer nog is! Wat gebreekt er nog niet allemaal, eer hij volleerd is! Bezie die arme Sul eens, hoe loopt hij heen en weer! Hoe is hij verlegen! Hoe ongeduldig treedt hij zijn hoed met voeten en rukt het haar uit zijn hoofd, omdat hij niet weet hoe hij zijn Vrouw nu zal aanspreken of op welke manier hij haar behulpzaam zal zijn en omdat de zusters, tantes en nichten die ontboden zijn, niet

terstond verschijnen daar de meesten zich eerst moeten polijsten en opschikken eer ze durven komen, vrezend de een voor het scherp gezicht van de andere Vrouwen, ofschoon het al te zamen naaste familieleden zijn.

Hier staat hij vol angst en is ten hoogste verlegen. Vrouwenhulp is hoognodig en evenzeer een goed Stuurman aan het roer of het schip raakt op een zandplaat. Hij loopt achter, hij loopt voor, hij zoekt hier, hij zoekt daar en ofschoon hij al de sleutels van kisten en kasten heeft, loopt het hoofd hem zo op hol, dat hij, wat hij doet, niets kan vinden van hetgeen er meest van node is.

Helaas, alles is juist ongereed, aangezien de vrouw niet gedacht had zo vroeg in de Kraam te komen. Och, wat mist hij niet al voor spullen die hoognodig zijn en waar de Vroedmoer almaar om schreeuwt dat ze hees wordt! Want de Kraamstoel en het kamerscherm moeten beide nog gemaakt worden. En Juffrouw Perfect heeft ze beide wel, maar die zijn juist uitgeleend.

Daar loopt Giertje de meid schier de schonken uit het lid en zichzelf buiten adem om die van Juffrouw Koop-al te leen te verzoeken. En nauwelijks is ze buiten de deur of men merkt dat de Bedpan en de Vuurmand ook nog ongekocht zijn, ja, wat meer is, de Luiermand is nog ongesteven of dikwijls nog niet van de Haarlemmer bleek gekomen. Wat een ellende is dit!

Hier is de Kraamheer met al de vrouwen erbij niet weinig verlegen. En och, of dit voor hem de grootste verlegenheid was! Maar helaas, hij ziet dat al de troniën der wijfjes zeer bedrukt naar elkander kijken, dat de een begint te bidden en de ander te schreien, want het Volewijks schuitje drijft geheel ten achteren en krijgt gans tegenwind en -stroom, ja, het raakt zo uit de koers, dat vrouw of kind en misschien allebei om hals zullen raken. Want al wat de Dokter voorgeschreven heeft en al wat uit de Apotheek gehaald is, ja, zelfs de gordel van Sint-Franciscus, doet geen mirakel.

VII

Hemel, dit ziet er slecht uit. ‘Och,’ zegt Giertje de Meid, ‘komt dit van trouwen, zo waag ik het mijn leven niet. Ik geloof wel dat het plezierig is bij een Sinjeur te slapen, maar dit Volewijks varen heeft gans geen vermaak in zich. Och, ik vrees, als er geen haastige verandering komt, dat onze goede Juffrouw het niet zal doorstaan. Och, mijn lieve Jonge Blom!’

Het is waar, hier is troost voor man en vrouw, ja, zelfs voor de Vroedmoer en al de wijfjes van node, want elk schreit tranen met tuiten en het Kaneelwater of de warme wijn kunnen hen nu niet versterken of behagen. Lieve help! Komt er geen andere tijding, hoe slecht zal deze Vermakelijkheid uitvallen!

Maar stil! Daar komt een vlaagje. Dat geeft weer voor dertig gulden courage. Kwamen er zo nog twee, drie, gewis elk werd het hart honderd pond lichter en de Kandeelpot zou beginnen te beven. Ei, wacht een beetje met geduld, weldra zul je Vader en Kraamheer worden in één ogenblik.

De Achtste Vermakelijkheid

De Vrouw in de Kraam.

Hei, courage! Het uur van vreugde is verschenen, want na al het getalm en gewroet is de vrouw eindelijk in de Kraam gekomen. Wel, dat is een vreugde en een Vermakelijkheid die al de andere te boven gaat, want de man is er een gans Kapitaal rijker door geworden.

Wel, wie kent nu de vrolijkheid van deze nieuwe Vader? Och, hij is zo verblijd dat het niet om uit te spreken is. En Jannetje en Trijntje moeten er dadelijk op af om alle familieleden en bekenden zulks aan te dienen, omdat hij meent dat elk daarover zo verblijd en verheugd zal wezen als hij zelf is. Ho, wat is hij bezig! Wat loopt hij ijverig door het huis om nu te ordonneren dat de Kandeelpot gereed gemaakt wordt!

Hoe vermakelijk is het voor hem te zien dat Juffrouw Schikal aan de Vroedmoer de hand biedt, met doekjes te warmen en alle spullen aan te reiken, die oneindig van getal en naam zijn en dat Juffrouw Hantgauw en Juffrouw Moei-aars bijna alle spulletjes overhoop halen quasi om de noodzakelijkheden van het kind bijeen te krijgen, weinig denkend dat het door haar meer gedaan wordt om alle gaten door te zien en het goedje te visiteren en te bekijken, dan uit noodzakelijkheid. En wee de kraamvrouw indien er ergens een Luier, Servet of handdoek gevonden wordt, waar per ongeluk een gaatje of een scheurtje in geraakt is, want elkaar aanstotend en grinnikend zal er de een de vinger in steken en zulks aan de ander vertonen en zij zullen niet nalaten bij de eerste gelegenheid als zij vrijheid hebben hierover een gans gekakel te beginnen en zich in het brede te verwonderen over de achteloosheid en slordigheid van de Kraamvrouw, alsof die een grotere slonsmoer en slechtere huishoudster was dan een van haar. Daar het integendeel bij

haar zo gesteld is dat wie onvoorzien op haar kleerkamer kwam, als haar linnen juist van de was gekomen is, zich zou inbeelden dat hij te Middelburg in de Abdij of in Den Haag in de Ridderzaal was, alwaar de op de vijand veroverde vaandels ten toon hangen, de ene vol gaten, de andere vol scheuren en weer een andere vol vuile vlekken.

Doch onder al deze nauwkeurige visitaties en scherpe doorvorsingen raakt evenwel eindelijk het kind in de luiers. En tot grote vreugde van de Kraamheer, zie, wordt het hem statelijk door de Vroedmoer overgedragen en hoort hij uit haar mond dat gulden woord, het Spreukje van tweehonderd jaren oud: '*Vader, zie, daar is uw kind, onze lieve Heer geeft er jou veel geluk mee of haalt het vroeg in zijn Rijk.*'

O bloed, hoe genoegt hem dat! Wat is dit weer een nieuwe vreugde en Vermakelijkheid! Hoe staat hij nou en kijkt als een Aap met een katje in de arm. O Jemeny, wat is hij mooi opgeschikt!

Wel Vroedmoer, let maar goed op, want deze vreugde heeft zijn hart zo tirannig ingenomen, dat er gewis zo dadelijk een grootse beloning op volgen zal, zo ras hij het kind tweemaal gekust heeft en u weer over geeft. Geen wonder, want indien het een Zoon is, is hij ten minste vierduizend gulden rijker en zijn schoonvader even zoveel armer geworden, hoewel het zelden in de wisselbank op zijn folio daarvoor bijgeschreven wordt.

Nu raken alle spullen wat aan kant, omdat het kind gebakerd is, en de tafel wordt gedekt, tot vreugde van alle wijfjes, die ook, zowel uit nieuwsgierigheid als uit smullust, verlangen om te zien wat er opgediend zal worden. En ik geloof, al had des Prinsen kok het gekookt, er nog altijd een wezen zal die zich beroemen zal dat ze dit veel delicater weet klaar te maken. En als iemand het niet ten volle schijnt te geloven, zal ze dadelijk een Domineesvrouw drie, vier erbij weten te slepen, die haar hierin, boven alle anderen, geprezen hebben. En wie zou het

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

beter kunnen beoordelen dan die? En zeker, dit is een praat van drie uren, aangezien ieder uit het kookboekje zoveel weet, dat de een voor de ander nauwelijks een beurt kan krijgen.

Maar het is een bijzondere Vermakelijkheid voor de Kraamheer dat die lieve kwebbeltjes nu juist die kokerijen zo zoet en op het hoogst weten te lauderen waar Oesters, Hanekammen, Selderij, Zwezeriken, Kaviaar en dergelijke in komen, omdat ze ondervonden hebben dat die de vriendelijkheid der mannen geweldig veroorzaakt. 'Ja, ja,' zegt Juffrouw Luxuria, 'het doet mijn Man goed en het smaakt mij ook best. En alles wat ik aan mijn Varkentje te kosten leg, krijg ik in mijn kuipje weer.' Ja, dit praatje wordt de meeste tijd zo ijverig gevoerd en duurt menigmaal zo lang, dat de Kraamvrouw er schier de koorts van krijgt of ten minste van de ene flauwte in de andere valt, omdat in die tijd niemand om haar denkt.

Gelukkig is de man indien hij ooit voor Jan Hen gespeeld heeft en zich met de keuken bemoeid heeft, zodat hij ook af en toe een woord in het Kapittel mag voeren, want anders dient hij de hele tijd verveeld toe te luisteren, hoe ellendig lang die praat ook uitvalt. Doch veel beter gaat het hem af als er, naar tijds gelegenheid, of van de Kraamvrouw of uit het Luiermandje wat gesproken wordt, gelijk zelden nagelaten wordt, want in deze school is hij nu al zo ver geavanceerd, dat hij in dat ABC-boek al tot het eind gekomen, ja, al aan de 'dikke Emdert' toe is.

Onderwijl probeert Geesjen, zodat ze schier haar zinnen verliest, de Bakermoer op te zoeken, die in een gang op een achterkamer of achter in het Steegje of onder in een Kelder woont en nou juist aan het andere eind van de Stad te zoeken is, bij een ander die ze in de kraam bewaart.

Hier is weer een otter in het bolwerk, want de een wil haar niet missen en de ander moet haar noodzakelijk hebben en ieder meent dat hij er het meeste recht op heeft. En de Baker, ziende dat ze door elk begeerd wordt, meent dat ze zo wijs als een professorsvrouw is, of ten minste als Salomo's kat en dat

niemand haar weerga weet. Maar het duurt weinig dagen of men ziet wel hoe wijs dat Baker is, want wat men doet, het kind wil niet zuigen, ja, wat nog erger is, het krijgt een zware spruw. Och helaas, hier is het spul weer gaande, want Baker is er vies van om de kraamvrouw zelf te zuigen, derhalve dienen hier zuigsters van 4 of 6 stuivers per keer, opgezocht te worden of de borsten blijven ongeredderd en zwellen van het zog. Of door het zuigen krijgt zij zeer pijnlijke kloven in de tepels.

Nu is het echt tijd om de Apotheek overhoop te halen, opdat er zalfjes bereid worden en venkelwater gehaald wordt om het zog te verwekken, de knobbels te verdrijven en vooral hetgeen de kloven zou kunnen genezen. Help nu, Domfine Doctor, want zo lang dit duurt, krijgt de vrouw de koorts en raakt dan wellicht om hals.

Zeker, in deze toestand is ook al Vermaak te vinden, want de vrouw is nu goedkoop te houden. Zij valt nu zo snoeps niet als toen ze zwanger was, hetwelk te allen tijde, maar in deze slechte tijd in het bijzonder, zeer goed van pas komt, want nu is haar niets anders tot nut dan vleesnat, een Krentensopje, Kaneel, Bier-en-broodpapje, gebraden Appeltje of een vers Eitje.

Maar, Kraamheer, je Vermakelijkheid zal dadelijk nog vergroten, want je zult zeer spoedig het bezoek van de ene en de andere Juffrouw krijgen, die je met haar wijsheid assisteren en zeer goed ten beste zullen raden, want weinigen zijn er die niet vlijtig in het Vroedwijfsboek van Doctor Jacob Ruffen hebben gestudeerd, zulks dat er niets kan voorvallen of zij zijn er op voorbereid.

Maar de vrouw van Doctor Spruyt weet vele andere zaken, uitsluitend uit eigen ondervinding. ‘En in deze omstandigheid,’ zegt ze, ‘is er niets beter dan dat men het kind eens klisteerde en, wat de knobbels betreft, dat men die door gedurig strijken uit des Kraamvrouws borsten zag te verdrijven.’ Doch Juffrouw Ratels verhaalt, hoe vreselijk zij in haar kramen met stuwing in de borsten gekweld was geweest, doch dat ze die

altijd had verdreven met een Hoornse wortel, die zij uitgehold had en met de holte, als een hoedje, op de Tepels gezet had. Deze trok alle zog uit, baarde geen pijn en was zonder enig gevaar.

'Ja,' zegt Juffrouw Praats, 'ik geloof wel, Juffrouw, dat dat goed is, maar hier zijn zwakke tepels en daar beginnen kloven in te komen. Hier dient men in het bijzonder op te werken. Derhalve zou ik de tepels met wat Brandewijn zien te versterken en ze wassen met Rozewater waar Limoenkorrelen in geweekt zijn. Geen goud zo goed. Want ik heb nu dertien kramen gehad en nergens beter baat bij gevonden. Och kraamvrouw, houd je daarbij en je zult zo het juiste doen.'

Maar Juffrouw Weet-al zegt, dat ze dit ook wel gebruikt heeft en enige baat daarbij gevonden, gelijk ze ook wel vijfentwintig dergelijke remediën gehad heeft die ook goed zijn, doch dat er niets heerlijkers onder de Zon is dan het zalfje van Meester Hendrik, want dat geneest op staande voet. En wat wil je voor beters.

Evenwel, Juffrouw Clara weet wonderlijke dingen te spreken van de olie van Mirre en de pleisters van de Vrouw in gene dwarsstraat.

Doch Juffrouw Experientia heeft van een voorname Doctor iets geleerd dat met geen prijs te waarderen noch met tongen te volroemen is. Hetwelk zij verscheidene luiden medegedeeld heeft, maar niemand heeft het genoeg kunnen prijzen, waarom zij het ook vooraan in haar Ambrosius Paré en in Beverwijks werken heeft opgetekend, opdat haar Nakomelingen het ook gebruiken en aan anderen voortzeggen zouden, hetwelk is: geprepareerde Lapes Calaminares gemengd met ongezouten boter en dit met een mes op een stenen tafelbord getemperd, gelijk de Schilders hun verven op hun palet doen, waardoor het een fijn zalfje wordt, hetwelk niet zandig, maar zacht in de kloven is en alhoewel ook het kind het inzuigt, doet het geen hinder en geneest het niet alleen de kloven, maar belet het

tevens dat er andere weer voortkomen.

'Ja,' zegt Juffrouw Anna Marie, 'ik zou dan aanraden dat men een hoorntje met een schape-uiertje op de tepels zou doen, want dat beschermt ze en maakt dat ze zoveel te beter genezen kunnen.'

O, hoe vermakelijk is het al dit overleggen van zoveel wijze Doctoressen te horen! Als Clément Marot eens weer te voorschijn kwam, dan ben ik er zeker van dat hij alhier zoveel Doctoressen zou vinden, als in Parijs Doctoren. Maar o, hoe gelukkig zal deze gelukkige zijn als hij al deze kiese en precieze Juffrouwen van achteren mag zien! Zeker, dit mag wel als een van de oprechte Vermakelijkheden aangetekend worden.

Doch daarmee is de Vrouw niet geholpen. 'Het kan wezen dat al deze Remediën goed zijn, maar het is hier tevergeefs,' zegt Grootmoeder, want de vrouw kan geen zalf ruiken of zij bezwijmt, noch kan ze het minste zuigen verdragen of zij wordt dol van pijn. Wat raad? Een Minnemoer te houden is niet raadzaam en ook te schadelijk, want het zijn gewoonlijk moers die een lui en lekker leven minnen, en altijd lebberen en smullen met de meiden, zogenaamd omdat het zeer nodig is voor het kind. En evenzeer brengt het kind uit huis te doen veel zwarigheden mee. Och, de kinders vervreemden zo en niemand weet hoe ze ermee omspringen. Het is het best het thuis te houden en het kind met de paplepel groot te brengen of een gerstewatertje te koken en dat het kind uit een pijpkan met een Schape-uiertje overtrokken te laten zuigen.

Maar wat baat het, dit lukt ook niet. Wat Grootmoeder, Baker of Tante doet, het is alles tevergeefs. Het kind gaat zo krachtig te keer, dat Baker schier weg zou lopen, want zij dodijnt er de halve nacht mee en het helpt niet een zier, zodat men een Minnemoer dient te zoeken of het kind raakt in de pottenbank. Hier is weer wijsheid van node, want een goede te verkiezen brengt ook zijn werk mee. Doch het moederlijke hart kan dit niet verdragen, de liefde tot haar kind is te groot, zij wil het

zelf zogen, het gaat hoe het gaat. Echter, nadat het andermaal ondernomen is, bevindt men dat het onmogelijk is de pijn uit te houden, derhalve kan de Kraamheer niet rusten of er moet een minnemoer die aan huis komt opgezocht worden. Want het kind uit het huis te doen, kan Moeder noch Vader van het hart.

En zie, na veel zoeken en wijze navraging van de nieuwbakken Grootmoeder, wordt er eindelijk een gevonden die een eerbare, reine en zeer geschikte vrouw is, wier man kort geleden naar Oost-Indië is gevaren en wier kindje kort geleden overleden is.

Dit is een vreugde en bijzondere Vermakelijkheid, beide voor Kraamheer en Kraamvrouw. Och, nu is haar hart gerust. En nu zullen alle dingen goed gaan, want de Minnemoer zal op het kind en de Baker op de Kraamvrouw passen, hetwelk ook de Kraamheer goed zal doen.

Nou Kraamvrouwtje, nu is het jouw tijd om weer wat krachten te bekomen, nu zul je door het zuigen niet gepijnigd of wakker gemaakt worden. Nu moet je de Minnemoer laten zorgen en van alle dingen afzien. Nu moet je gerust slapen, stevig eten en flink zuchten. En al word je al wat kloekjes, hou je evenwel nog wat kalm, de Kraam moet toch gehouden worden, hetzij vroeg of laat. Bedenk maar wat je liefst eten en drinken wilt, de eerste en kwaadste dagen zijn nu, zo al sukkelend, voorbij geraakt, de Krentensopjes, Bier-en-broodpap, gebraden Appeltjes, de verse Omeletjes en de Eitjes hen je nu geheel moe en die zijn ook zo laf dat je er onmogelijk krachten door verkrijgen kunt. De negen dagen tot het Kraambezoek begint, zijn haast over. Nu moet je wat hartigers eten, hetzij een waterzootje van blanke, vette Baarsjes, een gebraden Hoentje, een Snipje met zijn drekje, Poulet-fricassée of Duifjes, Lamsboutjes of een Kalfsschenkel etc. En gedurig tussen het eten twee, drie à vier Roemertjes Rijnse wijn die goed zoet gemaakt zijn met geraffineerde Kandijklontjes of Broodsuiker. Vooral moet je de Franse wijn vermijden, want die is veel te branderig.

O Kraamheer, hoe Vermakelijk moeten je al deze dingen zijn, in het bijzonder omdat je nu zelfs met je Kraamwijfje voor het bed begint te eten en te drinken en je tegemoet ziet, dat, indien alles zo voort gaat, je over weinig dagen weer bij Moer in het hoekje zult mogen kruipen.

Dit zijn de goede zes weken, waar alle vrouwtjes zo smakelijk van weten te praten en die haar zo lang heugen. En zeker, het is ook niet goed mogelijk dat de Man er al doende mager bij zou worden, omdat hij nu zowel als het vrouwtje zich zit vet te mesten en hij met zijn Liefstetje nu alle dagen te zamen overleggen kan wat Baker best gereed maken zal, opdat het Kraamvrouwtje smakelijk eten en aldus nieuwe krachten bekomen kan. Ik zou derhalve de voorzichtige Baker als een vriend raden, dat ze altijd het nieuwe Kookboek *De Verstandige Kok* bij de hand had om de Kraamvrouw te binnen te brengen wat ze het liefst verkiezen zou en gereed gemaakt wilde hebben, want haar hersenen zijn nog zwakjes en kunnen het smakelijkste en het gezondste zo precies niet onmiddellijk bedenken.

O, tienmaal gelukkige Kraamheer, die zo een eerbare, wijze en zorgvuldige Baker voor je Kraamwijfje bekomen hebt! Wat een grote Vermakelijkheid is dit! En zie, al lekkertjes etend en drinkend, wordt je Liefje van dag tot dag sterker. Zulks dat zij al met het oorkussen begint te gooien, opdat ze de genegenheid bij jou wat mocht opwekken en jij haast in het hoekje bij haar zou kruipen, ja, ze belooft je, eer de Kraam uit gaat, dat je nog boven dit alles, bezitter van een andere Kapitale Vermakelijkheid worden zult.

De Negende Vermakelijkheid

De week van het Kraambezoek.

Nu, o Kraamheer, nu heb je acht Vermakelijkheden achter de rug, die je ongetwijfeld tot het gebeente gekitteld hebben. Maar zeker nu is je een nieuwe aanstaande, die net zo vol Gelukwensingen wezen zal, als je eerste en hoogstgeroemde Vermakelijkheid geweest is. Want het schijnt dat je kraamvrouwtje dit Luilekkerlandsleven begint te vervelen en het zuchten en steunen wat gaat verlaten, omdat ze graagte krijgt om met haar neus op de straat en met haar Popje op de stoep te wezen.

Doch eer ze daartoe komt, dat weet je wel, dient er eerst KRAAMVISITE gehouden te worden. Derhalve moet de Baker er op uit. Maar eerst dient de brede raad van Velzen wel vergaard te worden, om te overleggen wie men noden of thuis laten wil. O bloed, wat wordt er een register van familieleden en verre bekenden opgetekend, om op dit Kraambezoek te verschijnen. Onmogelijk is het: de Baker kan het in een dag niet aflopen, omdat zij probeert er geen een over te slaan, daar ze te vinnig op de KRAAM-penningen loert, en zij aan ieder die op Kraamvisite genood wordt, de toestand van de Kraamvrouw en het Kind verhalen moet. Het is eigenlijk verwonderlijk dat er niet een komt die hier ook de gedrukte briefjes, als bij de Begrafenissen, invoert. Doch het schijnt dat de wijfjes dit beter weten te onthouden dan de mannen het begraven en dat het daarom onnodig is.

O Kraamheer, hoe zoet en vermakelijk moet je dit groot Register der wijfjes zijn! Wat staan je van hen vele Gelukwensingen te wachten! Maar zeker, als ik je Raadsman was, zou ik de Baker gelasten, dat ze Doctor Lichtdenbeker, de Heer Dronkvorst en de Sinjeurs Klarendronk, Drooglever, Stortniet, Veeguyt, Zeldenuchter en Laatthuys meteen aandiende,

dat ze hun vrouwtjes wat tijdig van het Kraambezoek kwamen afhalen, omdat je anders hun wijfjes, als de naaste verwanten, wel te gast diende te houden, omdat die anderszins van geen opstaan zouden weten, al sloeg de klok negen uren. En dus doende heb je ook occasie om met een glaasje en een pijpje de muffe reuk van het kraambed eens uit je hersenen te spoelen en aldus na veel gewaande, eens een rechtschapen Vermakelijkheid te genieten. Het zal toch allemaal op de rekening van het kinderkraam gezet worden.

Nou Baker, hier heb je werk waar je de handen vol aan hebt, want zo ras je de boodschappen overgebracht hebt, zal er zoveel te schikken en te kwikken vallen tegen de komst van al die pottekijkers, dat het te ijselijk is. Overal, ja, tot in het geheim van Kakkedoris toe, moet het even keurig en rein zijn, want Juffrouw Vuylpruym, Lijsje Bedil-al en Sara Klonters kijken alle gaten door. En om dat quasi met fatsoen te doen, veinzen zij eens op het huisje te moeten wezen of achter eens te gaan spetteren, opdat ze toch zien zouden of het daar ook zo keurig als op de Kraamkamer gesteld is. En het is een wonder als ze niet binnen de bril kijken of er ook spinrag zit en of de gedraaide Suiker die er ligt, wel gelijk van kleur en even dik en dun van draad is.

Nu, dat overgeslagen, want in het midden van al deze bezigheden loopt de tijd snel weg en het uur van het Bezoek is aanstaande. Bloed! Wat hebben de Baker en Minnemoer het druk met het Popje op te schikken! Wel Vader, kijk nou je kind eens! Dat is een lieverdje! Dat is een bekje! O, wat een zoet hartje! Jee, wat zou men al niet verdragen om moeder van zulk een Engeltje te wezen! En wie zou er aan twijfelen, want de moeder lieft het en de Vader gelooft het. Ja, al het bezoek dat heden hand over hand binnenkomt, getuigt hetzelfde, want zie, elk bekijkt het Popje, dat kostelijk juweel, en prijst zijn schoonheid niet weinig. De ene zegt: ‘Het lijkt zijn Vaartje (alias Papaatje) op een duit.’ En de ander: ‘Het bovenaanzicht, het

voorhoofd, de ogen en de neus, zweemt geweldig naar de moeder, maar van onderen is het helemaal zijn Vader.' En wie gelooft het niet, als het tenminste een Zoontje is? Elk verwondert zich: 'Jee, wat een lief Popje! Baker, wat heb je het kantig opgeschikt!' En zeker, het is wel de waarheid, want waar je het beziet, het is kant overal.

Aldus wordt de eerste snaar zo lang aangestreken tot de Kraamvrouw aan de praat raakt, hoe zwaar of hoe licht zij dit kind uit de Vogelwijk gehaald heeft, hoeveel het verschilde met andere haar bekende etc. Daarover heeft elk dan een Tekst om een ganse Predikatie uit te doen, hetwelk meest ten einde gebracht wordt met het verhaal wanneer de man weer achter in het hoekje kroop en hoe dat al weer twee weken bezet was geweest eer ze eens haar eerste Kerkgang deed. Waarop een ander ronduit durft te belijden, dat haar man niet half zo heet gebakerd is.

Doch de derde vertelt hoe haar man nog veertien dagen van huis bleef, nadat de kraam uit was, maar thuiskomend, zulk een welkom meebracht, dat zij net negen maanden daarna van twee kinderen tegelijk in de kraam kwam.

Doch, wacht een weinig, want als de Kraambeker met Rijnse wijn een keer of twee, drie leeg geweest is, zul je die Papegaaitjes nog mooier horen klappen.

Zie middelerwijl, wat is de Man, die lieve Sul, verblijd, dat hij zijn Vrouwtje weer zo kloekjes ziet en dat ze zo netjes opgeschikt bij het bed in de opgepronkte kamer ten toon zit! O, wat is dit een Vermakelijkheid! Hoe trakteert hij al de wijfjes met Rijnse wijn en suiker! (Tenminste indien hij zich niet, respectshalve, of uit spaarzaamheid, wat schuil hield, omdat hij ziet dat het allemaal maar geldkoristen en wijve-aperij is.) Wat is hij bezig met haar telkens Boterhammetjes met Kraamkoekjes en besuikerde Karwij, met Ossetong, met Rookvlees, met oude Kaas en dergelijke, waar de dronk op smaakt, gereed te maken! Hoe menigmaal roert hij met de lange Kaneelpijp de suiker van

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

de bodem en doet het Berkemeier-glas lustig rond gaan! En waarom niet! De man is een heel Kapitaal rijker geworden, het kan nu wel lijden.

En dat blijkt! Nu beginnen de monden der wijfjes eerst echt warm te worden en niemand zwijgt, al zouden zij over haar eigen aangelegenheden praten.

Hoe gelukkig zou je zijn, o Kraamheer, indien je nu net zoveel oren als Argus ogen had en je overal, onder het smeren van de Boterhammetjes, zou kunnen horen wat een aardige Historietjes door die Papegaaitjes geklapt worden. Want Juffrouw Evegraag verhaalt hoe grote geneugte zij er somtijds in schepte, als zij 's middags, kort nadat ze goed gegeten en gedronken had, niet haar man dagschool placht te houden, maar dat zij dat lesopzeggen veeltijds met een Volewijkse reis betaald had.

Juffrouw Troetels vertelt hoe zij eens bij haar Nicht op Kraambezoek geweest is, waar zij met haar man zo bovenmate goed onthaald werd, dat ze in het naar huis gaan zo schielijk door een amoureuze vlaag werd overvallen, dat ze, thuiskomend, geen tijd nam om zich te ontkleden en naar bed te gaan, maar hol over bol voor het bed, op het vloermatje, de Benedictie ontving, die haar precies op de dag af dat het negen maanden geleden was, blije moeder van een jong Lijsje maakte, hetwelk het kind van de voornoemde juffrouw haar nicht zo geleek, als de ene drop water de andere. En dat deze Kraam zo voorspoedig als ooit een geweest was etc.

Waarop Juffrouw Courant in een waarachtige Historie verhaalt over zeker Vrouwspersoon, die nog alle dagen met roemers en bierglazen te koop zit. Haar werd haar brandewijnglaasje volgeschonken door een Manspersoon van gering aanzien, haar bekend, waardoor ze na negen maanden als het begon te nijpen, zelf naar de Stads-Vroedmoer ging, alwaar zij op staande voet kraamde en een uur daarna, met het kind op haar schoot naar huis ging, alwaar zij het zelf bakerde en ter-

stond het vuilgemaakte goed uitwaste, ja, ze ging de andere morgen zelf met haar kind ten doop en zat die ganse dag wederom, als tevoren, aan haar stal met glas te koop.

Hierover verwondert Juffrouw Zeeckers zich geweldig en zegt: ‘Het gaat met die dingen geweldig ongelijk. In onze buurt is een wettig getrouwde vrouw bevallen, maar die werd zo deerlijk door de wroetmoer mishandeld, dat het niet om uitspreken is. Zodat op het laatst meester Hendrik nog met zijn Instrument haar te hulp moest komen en het een wonder was dat de vrouw er niet ook aan onderdoor ging, hetwelk alles te droevig om te verhalen is.’ Ja, ook te droevig voor mij om bij de Vermakelijkheden van het Huwelijk aangetekend te worden.

‘Och,’ zegt Juffrouw Dings, ‘het is er zeer ellendig geschapen als het Volewijks schuitje zo deerlijk met de wind te kampen heeft en dat men daartoe moet besluiten, dat zo een Chirurgijn ontboden wordt. Niettemin, hoewel het zeer beschamend is, doet de nood nochtans dat men zulks over het hoofd ziet. Maar als over zulke dingen gepraat wordt, dan denk ik wel duizendmaal bij mij zelf aan een zekere zaak die onder een van mijn naaste verwanten gebeurd is, alwaar de Vrouw, op het uiterste gekomen, hevig door weeën werd overvallen. Het duurde zeer lang. Wat men deed, het ging niet zoals het hoorde. Ja, het duurde drie hele dagen en nachten, waarna de vrouw begon te roepen: ‘*Och, ik kan niet verlossen, tenzij ik het zie afsnijden maar ik het door verkregen heb.*’ ‘Wel hoe, Juffrouw,’ zei Jannetje Schriftuurs, ‘wat voor wonderlijk begeren is dat? Dit eiste nooit vrouw van haar man. Wou jij zo verbreken dat ten nutte geschapen is? Dat staat nergens geschreven en het is ook ongeoorloofd. Hij heeft zijn plicht gedaan en het was jouw plicht hem daarin behulpzaam te zijn, maar niet dat je zulke dolle dingen begeren zou.’

Maar Jannetje Schriftuurs klopte aan een dovemans deur, zij riep honderdmaal: ‘*Och, ik zal, noch kan niet verlossen, tenzij ik het af zie snijden waar ik het door verkregen heb.*’

Hier was goede raad duur. Wat men zei, wat men praatte, zij zong haar oude zang. En het werk liep hoe langer hoe meer ten achteren, zulks dat men de gewisse dood van moeder en kind begon te vrezen. Om kort te gaan, het werd de man ernstig voorgehouden, doch die had weinig behagen in dit liedje, gelijk het ook door Doctor, Chirurgijn, Vroedmoer en heel de familie als een dolheid of geraaktheid in het verstand beoordeeld werd. Niettemin, de liefde van de man en de nood van de vrouw deed op middelen van bedrog denken. Zulks dat de man met groot geweeklaag zijn handen wrong, haar omhelsde en zei: 'Wees getroost mijn lief, omdat jij het zo begeert, zie daar, ik zal mijn leven wagen om het jouwe te behouden.' Onmiddellijk werden er drie Doctoren en vier Chirurgijns te zamen geroepen, die de man voor de ogen van de vrouw op een beugelstoel vastbonden. Hij schreide quasi zeer bitter, in het bijzonder toen hij onvoorzien de afgrijselijke instrumenten der Chirurgijns voor de dag zag komen. Doch nadat deze hem met vele redenen vertroost hadden en omdat zij niet twijfelden of er zou door goede voorzorg ook een goede genezing op volgen, begon men de hand aan het werk te slaan, waar de vrouw zeer scherp op toezag. En nadat men een wijl gepeuterd, wat bloed te voorschijn gebracht en de man zeer furieus geschreeuwd had, werd met één snede, zo scheen het, het werk verricht. Maar een der Chirurgijns, die een verse Koe-uier bekomen en bebloed gemaakt had, ging zo aardig en snedig met de zaak te werk, dat de vrouw niet anders wist of de man was waarachtig het zijne benomen. Want de man kermde deerlijk, viel in flauwte, werd snel verbonden en te bed geholpen en stilte bevolen etc.!

Nauwelijks was de man te bed of de vrouw kreeg een ander wezen. Het werk verwakkerde en werd hand over hand voorspoediger. Kortom, binnen weinig tijd was de vrouw blijde moeder van een flinke, gezonde zoon.

Doch de man hield zich te bed, verblijdde zich wel met zijn aanwinst, maar veinsde almaar voort, vrezend, als het bedrog

aan de dag kwam, dat het de kraam zou verachteren.

Maar toen dit enige dagen geduurd had, raadden de Doctoren hem, dat hij zich een weinig op de been zou zien te begeven, hetwelk hij deed, doch in de Kraamvrouw haar kamer komend, hield hij zich zeer zwakjes etc. en werd net als de Vrouw van dag tot dag wat sterker.

De Kraamvrouw enige weken oud en de man genezen zijnde, begon hij weer bij haar in het hoekje te kruipen. En nadat de Kraam drie of vier weken voorbij was, kreeg Moer weer een dartel vlaagje en begon hem van terzijde zo wat aan te tasten. Waarop de man haar hand wegduwde en zei: ‘Hoe Liefste, is het niet genoeg dat je mij tot zo een ellendig man gemaakt hebt, moet je mij nog bedroeven door je aantokkelen?’

Hierdoor werd ze voor die tijd afgewezen. Maar het duurde weinig nachten of Moer begon wederom te grobbelen, en op zijn verdere afwijzing vroeg zij: ‘Wel Liefste, is het zo gans en helemaal weggenomen? Is er niet een stompje overgebleven?’ ‘Och Hartje,’ zei hij, ‘je weet wat ik om jouw wil toegelaten heb.’

Niettemin werd de natuur hem zo meester dat het hem onmogelijk was uit Venus' boomgaard te blijven, hetwelk haar zo goed deed, dat ze hem, omarmende, stilletjes in het oor fluisterde: ‘Och liefste, het stompje is zo goed als het geheel.’

Uit was de Historie van Juffrouw Dings, waarop de Baker, merkend dat door het lange verhaal haar mond droog geworden was, haar de Rijnse, gesuikerde berkemeier opofferde.

Onderwijl vertelt Juffrouw Klaregeut aan het andere eind van de kamer hoe haar Meid door de Juffrouw haar Kleermaker mede benaaid werd, alwaar ze zelf telkens heen liep, dan om een scheur in haar rok te laten stoppen, dan om haar rijglijf wijder te laten maken en dan om haar kousen te verzolen. Hetwelk zo lang duurde, dat zij uiteindelijk van een klein Rijgvetertje en een jong Kousje tegelijk in de kraam kwam.

‘Het is geen wonder, dat dit een onnozele Dienstmeid over-

kwam,' zegt Juffrouw Pijls, 'daar was mijn mans eerste vrouw d'r nicht, Juffrouw Jongeroos, die statige dochter, die hield met Sinjeur Wieks zulke innige conversatie en dagelijkse Catechisatie, dat er uiteindelijk een fijn kwantje, met kleine oortjes en kort haar uit te voorschijn kwam.'

'Ja,' zegt Juffrouw Keeks, 'dan hebben de zusters elkander niets te verwijten, want de andere converseerde ook zeer zoet met die Spanje-handelaar ginder op het hoekje, waar ze zoveel Sinaasappelen en verboden vrucht at, dat ze daarvan een bijzondere zwelling onder de maag kreeg, hetwelk naar het oordeel van Doctor Stultoris uit obstructies, winden en waterachtige lichaamssappen voortkwam. Het duurde echter niet lang of haar Moeder, wat nader kennis van haar ziekte krijgend, zond haar naar haar Hofstede bij Beverwijk, alwaar ze van haar obstructies en waterachtige lichaamssappen door het overkomen van een klein Bengeltje genezen werd. Uiteindelijk kwam ze, zeer bleekjes voor een beproefde ongehuwde Vrijster, weer thuis.'

Juffrouw Keeks meende aan te vangen, maar omdat er helder op de deur geklopt werd, zei een: 'Daar, geloof ik, zijn onze mannen,' hetwelk net geraden was. Dit vermeerderde de vreugde geweldig. In het bijzonder van de Baker, die nu wel merkte dat de Kraampenningen verdubbeld zouden worden, in het bijzonder indien de Kraamheer de bezoekers wat rijkelijk trakteerde. Maar Baker, bedrieg jezelf niet, het kan anders uitvallen, want ik heb een kluchtige haan gekend, die op het Kraambezoek de Baker allenig riep en zei: 'Baker, je zorgt zo verdraaid kloek om niet alleen de Wijfjes, maar ook de Mannen van alles te bedienen en helder in te schenken, hoor, mijn vrouw is wat spaarzaam en veeltijds al te nauwtjes gezet om de eer te bewaren waar het nodig is, zodat ik verwacht dat de gift van haar niet heel groot zal zijn en zeker omdat je zo een braaf slag bent, zie daar, dat is voor u, steek dat stilletjes weg.' En duwde haar een tamelijk grote, waardeloze Rekenpenning in

een papiertje gewonden in de hand. De Baker gelovend dat dit gewis een halve ducaton was, bedankte hem zeer feestelijk en stak het in haar zak, opende het niet voor ieder weg was, maar bevond vervolgens dat ze schalkachtig bedrogen was. Doch Baker, omdat je dit nu weet, kun je daarop gewapend zijn. Maar mij dunkt, ik zou wat rijkelijk uitschenken, het is toch van 's Kraamheers goed en als de wijn wat in de vliering stijgt, is het manvolk eens zo liberaal als tevoren.

En zeker, mij dunkt, ik zou er mijn portie ook wat afnemen, doch niet zoals de Baker bij mijn Nicht deed, die zo flink op de gezondheid van de Kraamvrouw gedronken had, dat zij, met het kind in de mat zittend, de lepel met pap telkens onder het kind zijn kin, ja, op het borstje stak. En toen ze het zou bakeren, legde ze de zwachtel naar gewoonte, uitgespreid op haar benen, maar zonder enige luiers daar bovenop te leggen, legde ze het naakte kind daarop en zwachtelde het aldus over zijn naakte lichaampje tot onder toe.

O, tienmaal gelukkige Kraamheer, die tot nog toe die zoete Wijfjes getrakteerd en haar aardige vertellingen gehoord hebt! Nu krijg je nog daarenboven het vermaak van haar Mannen te onthalen, die een flink glas zullen heffen en ook helder uit het naaimandje mee kunnen praten.

Wie is er die nu je mannelijke daden niet prijst en roemt? ‘Ha, ha,’ zegt Sinjeur Lacher, ‘dat is een kind! Wie zag ooit fraaier! Dat is een puikje! Zie daar, Liefste, ik heb zulk behagen in dit kind, dat als ik met je alleen was, ik er dadelijk ook zo een maakte.’ ‘Al zacht,’ zegt Sinjeur Schenk, ‘het zou er misschien zo'n vaart niet lopen. Doch ik heb eens twee ongetrouwde Soldaten gezien, die 's avonds op de bierbank zaten en lustig uit de naaimand praatten, van wie de ene ook zei: “Wat drommel, ik wou dat ik ook een wijf had, ik zou dadelijk een flinke zoon maken.” “Ho, ho,” zei de ander, “aan een wijf is licht te raken als men het zoekt. Als ik wilde, ik wed dat ik binnen twee uren de Bruidegom zou wezen.” Omdat de ander dat niet gelooft,

wordt er tussen hen beiden gewed om twee kannen wijn. Hierop tijt de een er met het slaan van de klok op af en nauwelijks is hij een straat weegs gegaan, of hij ontmoet een brave tas van een meid, die voor haar Juffrouw om een boodschap ging. Deze klampt hij aan boord. Doch zij hield zich zeer gebelgd, dat een eerbare jongedochter dus bij avond door een vreemde kerel, met een degen op zijde, aangesproken werd. Doch hij zei: "Zoet Meisje, het is waar, je hebt gelijk in al hetgeen je zegt. Maar geloof waarlijk dat je door een fatsoenlijk persoon aangesproken wordt, die gelegenheid zoekt om met een eerbare dochter in kennis te komen. Dat ik een degen draag geschiedt omdat ik een Soldaat ben, die bij vele eerbare lieden goed hekend staat. En zeker, als het je belieft mij je gunsten te bewijzen, zul je zien dat je met een eerlijke kerel, die met geen bedrog omgaat, te doen hebt. Want zie, ik ben genegen om te trouwen en zoek niets anders dan een eerbare jongedochter. En ik twijfel niet of ik heb deze heden gevonden." Zo kozelde hij al maar voort. Maar het meisje sloeg hem af, zeggend dat zij in een Soldaat geen zin had en dat armelijke leven als het miserabelste zag, omdat hun bezoldiging klein was en ze zelden een bevordering kregen etc. Hij betuigde daartegen dat er geen vrolijker, vrijgeviger en gemakkelijker leven onder de zon was dan dat van Soldaat, omdat de schrale zorg, noch de trotse hovaardij bij hen een plaats vond, maar dat het integendeel bij hen altijd kermis en mooi weer was. "Het is waar," zei hij, "de bezoldiging is klein, maar daartegen, alles wat de boeren hebben is het onze en wat wij ontberen, krijgen wij van hen. Wij zorgen nooit voor de dag van morgen, maar hebben altijd wat vers en telkens nieuwe vrolijkheid. De rijkdom, zoet Meisje, bestaat niet in het goed, maar in het genoegen en geen vergenoegder mens dan een Soldaat, daarom zie je altijd dat een eerlijk Soldaat gezond en welgedaan is, gelijk ik ook doe, maar dronkaards en hoerenjagers vervallen deerlijk," etc.

In het kort, het Meisje begon te luisteren (te meer, omdat zij

juist die dag moeilijkheid met haar Juffrouw gehad had) en zei, zij wilde het op haar bedenken nemen. Hij daar weer tegen: “Wat een struif, wat zou men lang bedenken! Wij zijn elkander gelijk! Een Soldaat bedient zich altijd, zonder bedenken, van de voorvallende gelegenheid en dat gaat hem goed af.” Doch, omdat zij nog wat aarzelde, zei hij: “Ei maatje, je moet maar kort overleggen. Zie daar, daar komt een wolkje naar de maan toe drijven, zo lang geef ik je nog respijt tot dat voorbij is, derhalve gelieve je snel te beslissen, want anders zou ik het bij een ander moeten verzoeken. Want Soldaten die vrijen noch dreigen lang.”

Hierop bedacht zij zich een weinig, doch eer het wolkje voorbij de maan was, sloeg zij hem de koop toe. Zulks gaf hij haar zijn Tabaksdoos op trouw en verzocht van haar weer iets tot onderpand, doch zij zei niets te hebben, echter, hij hield zo sterk aan, dat zij hem eindelijk haar kouseband op trouw gaf. Hij hiermee tevreden, nam zijn afscheid, ging naar zijn spitsbroers en vertelde hoe hij gevaren was, hun de kouseband tonend. Waarop zijn medewedder vroeg wie het was, hoe ze heette en waar ze woonde etc. En horende van een ander zeggen, dat het een hupse meid en een flinke huisvrouw was, zei hij: “Wat drommel, ik wou wel om vier kannen wijn, dat ik er ook zo een treffen kon.” “Wel,” zei de eerste, “wil je vier kannen wijn geven, zie daar, ik geef je met de kouseband de Meid over. Het is toch in de maneschijn geweest, dus zal zij zo net niet weten of ik het ben of een ander.”

Hierop wordt het akkoord gesloten, de twee eerste kannen wijn verteerd, de kouseband overgegeven en het stilzwijgen aan elk bevolen.

Deze tweede Soldaat tijt de andere avond naar de Meid op het uur en de plaats die de eerste met haar bestemd had. Doet haar geloven dat hij de persoon was die gisteren met haar in onderhandeling getreden was, toonde haar de kouseband en herhaalde in de praat verscheidene zaken, die 's daags tevoren

met de andere gewisseld waren. In het kort, de Meid zegt haar betrekking op en trouwt met hem. En, wat zeer opmerkelijk is, hetgeen de eerste Soldaat gepocht had, volbracht ook de tweede, want net na de negen maanden dat ze getrouwd waren, lag moeder in de kraam van een flinke zoon en ze leefden te zamen in gewenste vrede.'

'Wel waarlijk,' zegt Sinjeur Kroezer, 'dat is een geestige Historie. Het is beter dat een zaak zo uitvalt dan als die andere, deze recht contrarie, die ik verhalen zal.

Kaalbaart en Giert, die ook door een schielijk toeval, zonder lang te vrijen, bij elkander geraakt waren, hadden reeds hun voorgenomen huwelijk laten aantekenen, doch enige woorden krijgend, vunste de een de ander stevig uit, ja, het liep zo hoog op, dat ze elkander van de trouwbelofte ontsloegen en besloten, zo ras de Heren Commissarissen van Huwelijkszaken zaten, dat ze hun geboden zelfs breken zouden, hetwelk geschiedde.

Kaalbaart dan kwam met Giert voor de Heren Commissarissen en klaagde, dat hij bemerkte dat zijn voorgenomen huwelijk niet wel gedijen zou, aangezien hij bevond dat die meid een lomp karonje, een vuil varken, een boze duivelin en een echte helleveeg was. Derhalve, het ging hoe het ging, had hij de brui van die meid, hij wilde haar niet trouwen en daarom verzocht hij aan de Heren, of zij toch zijn huwelijksgeboden wilden royeren, omdat het hem beter scheen bij tijds uit te scheiden dan wanneer het te laat was. Zij daarentegen zei, dat hij een nachtloper was, een gluiperd, een dronken beest, een verkwister etc., zulks dat zij hem ook niet begeerde. Waarop de Heren grimlachten en zeiden: "Wel kerel en jij vrouwmens, meen je dat wij hier zo aan- en afschrijven? Als je getrouwd bent zal het misschien beter wezen, want het huwelijksbed doet de tien zinnen in vijf veranderen." Doch zij zei: "Neen mijne Heren, daar is hij de man niet toe. Al wat hij doen kan, is maar zijn Lutherse stijfkoppigheid tonen en anders niet." En hij daar op: "Mijne Heren, het lust mij niet zulks met haar te proberen, al

was ik er dan al vast aan verbonden, mij lust niet levendig naar de drommel te varen en in de hel te wonen."

Zodat de Heren Commissarissen, ziende dat van dit vlas geen goed garen te spinnen was, beiden in hun boek royeerden. Waarop Kaalbaart zei: "Mijne Heren, ben ik nu niet vrij? Mag ik nu niet met een ander trouwen die mij bevalt?" Daar zeiden de heren "Ja" op. Dadelijk stak Kaalbaart het hoofd buiten de deur en riep: "Trijn, kom jij nou binnen," en verzocht de Heren, dat ze hem geliefden met deze opnieuw aan te tekenen. Doch Giert dit ziende, zei: "Jij schelm, daar ben je mij te gauw geweest, had ik dat geweten, ik zou mijn Hans hier ook voor deze deur, in plaats van voor het Stadhuis, hebben doen wachten." Waarop de Heren hen wederzijds stevig beschrobden en zo uit de hoogte hekelden dat men nauwelijks wist of het tweede verzoek effect grijpen zou, doch beide werden daarna aangetekend. Maar Kaalbaart met Trijn getrouwd zijnde, kreeg geen kinderen en Giert, die met Hans getrouwd was, kreeg een zoon en een dochter in één dracht. Zulks dat men wel bemerken kon wat voor kennis Giert met Kaalbaart gemaakt had en waarom zij met Hans en niet met hem trouwen wilde.'

Daarop verhaalt Juffrouw Zoetmont, dat zij op verscheidene Volewijkse roeitochtjes had geholpen bij Juffrouw Hups, die tweemaal gelukkig van twee fraaie tweelingen in de kraam was gekomen. In welke laatste tocht zij haar Beminde, tot vergelding van zijn liefde, vereerde met een vette, welgemaakte zoon en omdat zij zijn grote milddadigheid ten volle wilde evenaren, roeide de wroetmoer om nog een voort en vindend hoe de zaken stonden, vroeg zij een kom met warm water en kwam uiteindelijk met een lief dochtertje voor de dag, hetwelk nog in haar vlies besloten was, waarop zij, het dadelijk in het warme water leggend, aan elk de wonderlijkheid der natuur vertoonde: men zag het daarin leven en zweven als in een piskijkersfles, doch, het vlies met een knipje opengesneden zijnde, begon het met een kinderlijk stemmetje dadelijk geluid te geven. Hetwelk zeer

bijzonder en aangenaam om te zien was. Zeker, zulk een vader die telkens zo fraaie doubletten werpt, mag wel terecht met de naam Hups genoemd worden.

Maar nauwelijks was deze historie uit of Juffrouw Labs vervolgt dezelfde tekst, zeggend: 'Ik ben twee jaren geleden bij Juffrouw Geus op kraambezoek geweest, die ook van een zoon en een dochter tegelijk in de kraam kwam, maar zij werd onvoorzien zo schielijk door harde tij en wind geperst, dat zij, op de trappen staand, de Volewijksreis moest aanvangen, zonder een voet verder te kunnen verzetten, zulks dat zij zonder Vroedmoer of andere Vrouwen, alleen met haar Man die aan het roer zat en de meid die de lantaarn droeg, aldaar overvoer en aldus inderhaast twee kinderen tegelijk haalde, doch die leefden niet lang.'

'Voorwaar,' zegt Lastige Lysbeth, 'het komt geweldig van pas als de mannen zich op dat vaarwater wat verstaan. Het is mij eens gebeurd dat enige Juffrouwen tot in de nacht in vreugde bij mij waren. En omdat ik al diverse malen gedreigd had, zeiden deze: "Lysje, als je nu naar de Volewijk wilde, zouden wij jou trouw helpen roeien." Maar wind en tij waren nog ongunstig. Doch, toen deze geen uur weg waren en ik bij mijn man te bed en hij in diepe slaap was, begon de wind zo onvoorzien op te steken, dat mijn man aanstonds op moest, de meid wekte, naar de Vroedmoer zond en haastig vuur aanlegde. Doch geen kwartier uurs verlopen zijnde, werd de Volewijkse reis, zonder iemands hulp, alleen met mijn man, volbracht, hetwelk met zulke ontsteltenis toeging, dat hij het kind in de Doopluier, in plaats van in het Dekentje ontving.'

Honderd dergelijke staaltjes worden te berde gebracht, waar een stalen memorie werk genoeg aan vinden zou, te meer, omdat het onmogelijk is het ene van het andere te scheiden, wanneer mannen en vrouwen onder elkander praten. Ook loopt er dikwijls zoveel dubbelzinnigs van Sint-An onder, dat die grove draden het hele web schenden zouden. En wie weet of het

vertellen niet de halve nacht zou duren, omdat elk nog wel vijftig historietjes op zijn koker heeft, maar omdat het tijd wordt dat de Baker of Minnemoer in de mat gaat zitten, wordt alles afgebroken en bekort.

O Kraamheer, let nu eens op wat een aardige redenen van afscheid er te voorschijn zullen komen. Elk bedankt je voor het vriendelijk en cordiaal onthaal en niemand vergeet je toe te wensen dat je toekomend jaar een dochter bij je zoon of een zoon bij je dochter mag hebben, menend dat het spul dan volmaakt en jij geweldig in je knollentuin zijn zou. Maar allermeest geloof ik dat hun wensen daar op doelt, dat ze over een jaar weer op Kraambezoek en tot het lichten van de Kraambeker, van de Naaimandpraatjes en het doorkijken van alle gaten komen zouden.

Wel, o Kraamheer, deze Vermakelijkheid loopt aldus op het einde. Maar zeg eens, zou men om zo een te bekomen niet wel wensen dat de vrouw tweemaal in het jaar naar de Volewijk voer?

Nou zal de Baker het gelden, die zal nu de vrucht van al haar noden, lopen en draven maaien. Och, denkt ze bij zichzelf, dat toch elke schelling in een dukaat wou veranderen! Maar Baker die geelzucht zal je niet overkomen, omdat er kruid in de Apotheek, noch luizen bij de bedelaars gevonden worden om je er in dat geval van te genezen. Ja Baker, ik wed dat je ook zult gevoelen dat de tijd slecht en het geld duur wordt, want eertijds plachten de wijfjes wel wat rijkelijker in de beurs te tasten en de één een dertiendehalf en de ander een halve Rijksdaalder te geven, maar de tijd is nu zo veranderd, dat ze expres alleen de vederlichte Ruiter-te-paardschellingen daartoe bewaren, of dat sommigen het nu met een vier-stuiverspenning, die wat breed van rand is, afdoen. Echter, ik hoop voor jou, dat het hier niet gaan zal gelijk gewoonlijk onder de Biljetten staat: *d'een zegt d'ander voort.*

Want als het zo toeging, gewis, je hoorde zes Rijksdaalders

op het kraam meer te bedingen of anderszins dunkt mij dat je volle privilege had om al de staartjes uit de Kraambeker te mogen vegen of ten minste de sleutel van de wijnkelder altijd in je zak te dragen en na het bakeren voor het wijnvat met een slok de gezondheid van kraamvrouw, kraamheer en kraamkind gedachtig te zijn. Want de wijn is er toch voor ingeslagen en de Kraamheer weet wel dat de mond van de Bakers niet zozeer met schotspijkers beslagen zijn, tenminste, doen ze het niet dat elk het ziet, dan kunnen zij om een hoekje met de meid wel haar portie krijgen. Doch hoe ruimer dit gaat, hoe beter het kind verzorgd wordt, zoals je wel bedenken kunt.

Nu Baker, grijp je kans, het hoort allemaal tot deze Vermakelijkheid, de nieuwe Kraamheer zal toch tot een andere Vreugde overtreden en jij dientengevolge de schop krijgen. Koester je derhalve wat en neem terdege je meugje voor het Wijnvat, wie weet of je in zeven maanden weer de gelegenheid zult hebben zo een gemakkelijke Kraam, een smulse Kraamvrouw en een ruime keuken te krijgen. En geloof zeker, dat, zo ras de zes weken om zijn, je voor hen zult beginnen te stinken en Juffrouw het dan met de Meid en Minnemoer wel zal klaarspelen en jij dientengevolge je onverzochte paspoort zult krijgen.

Dan zul je toch weer in je eigen logement, die vochtige en donkere kelder, je sobertjes met een potje Karnemelk, een bokkinkje of een magere Boterham moeten behelpen. Dan dien je op het vet te teren dat je hier overgegaard hebt. Want niemand heeft dan wat voor jou over en niemand zal er aan denken jou te verzorgen, tenzij zij je weer van node hebben.

O Kraamheer, bid dat het binnen het jaar zijn mag, dat je deze Vermakelijkheid wederom vernieuwen mag, want deze neemt haast met de Baker haar afscheid en leidt je voorts tot de volgende.

De Tiende Vermakelijkheid

Het Kindermaal wordt gehouden en het Kind in de Kleren gestoken.

Och, hoe zoet is de Huwelijkse Staat boven de ongetrouwde! Wat geeft ze niet een geuren en Vermakelijkheden! Zeker, men mag ze enigermate willen overpeinzen of beschrijven, maar onmogelijk is het die vreugdezon in klei uit te drukken of met enige verven af te schilderen. Hoe volmaakt de meester die ze op het nauwkeurigste geschilderd had, ook zou zijn, nog zou alles doodverf wezen, vergeleken bij het leven en de ondervinding zelf. Negen Taferelen heb je er alhier van gezien, maar geen negentig schilderijen kunnen een negende deel volmaakt vertonen.

Verheug je derhalve zeer, o welgepaarden, dat je in zulk een korte tijd bezitters van al deze Vermakelijkheden geworden bent. Te meer, omdat deze negen pas voorbij zijn en zie, een tiende volgt de andere als op de hielen.

De Rijnse Kraamwijn is nauwelijks uit de baard geveegd of een nieuwe dag van vreugde begint weer op te dagen, want het KINDERMAAL moet gehouden en het Kind in de kleren gestoken worden. O, hoe Vermakelijk zijn deze twee zaken voor de Kraamheer! Het is te veel zoets om door een persoon alleen genoten te worden.

Want waar je eerst het Vermaak gehad hebt de Vrouwtjes, die lieve schepseltjes, te mogen onthalen en haar zoete tezamenkoutingen te horen, zul je nu die wijze Vroedmoer, de Vrouwen en Mannen van je naaste en liefste familie, ja, de Peters en Meters, mogen trakteren, die je met deftige discoursen en vriendelijke troniën zullen vergezelschappen. Die zelf een flinke Berkemeier zullen heffen en super nagelum uitdrinken op jouw, je Liefstes en je jonge Zoons lange leven en die je

Hieronymus Sweerts, *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*

wensen zullen dat je te zamen mag wassen en vermenigvuldigen, met elk jaar ten minste een nieuw popje over te winnen, opdat zij zo elk jaar op het Kindermaal zouden mogen komen.

Hier zul je nu zien hoe smakelijk dat je schotels geleegd en je Roemers geveegd worden. Breng maar een goed gekozen dronk uit, hetzij op het welvaren van het Vaderland, het lang leven van Zijne Hoogheid, de goede Regering van deze Stad etc. Als je klaar bent, zullen zij beginnen en je ten slotte inhuldigen met de naam van VADER des HUISGEZINS. Wel, dat is een vorstelijke titel, zo een Vermakelijkheid is ten minste duizend kronen waard.

En terwijl dit bij de Mannen geschiedt, overlegt het Vrouwtje vast met de andere Wijfjes hoe ze het kind op het allermodieuste het best in de kleren steken zal, want zij heeft zich voorgenomen morgenochtend haar Kerk- en 's achtermiddags haar Marktgang te doen.

Het eerste volbrengt ze goed, maar in het tweede wordt ze in haar voornemen geweldig gestuit, want onderweg in de Kerk en op straat heeft ze gedurig op verscheidene kinderen gelet, waar de ene zus, de andere zo van opgeschikt is. Sommigen bevallen haar zeer goed, maar zij twijfelt of dit wel de nieuwste mode is. Het een lijkt haar te stijf of te gewoon, zodat ze bij zichzelf zegt: Dat is maar voor Canaille. Maar andere staan zeer sierlijk. Het is waar, de stof en de uitmonstering is kostbaar en duur, maar het is weer welbevallig. En als men toch te markt gaat (denkt ze), gaat het met één kopen door en is het met één geldgeven te doen en het is voor ons eerste en maar voor een klein kind en niet voor een groot persoon; liever wat moois genomen, het naaien kost toch even veel. En het zal een bijzondere Vermakelijkheid voor mijn Man zijn als ons kindje zo sierlijk opgeschikt is en hij de penningen zo nuttig besteed ziet.

Nu, Papaatje, vervrolijk je maar, kost de stof wat veel, je hebt er daarentegen weinig van nodig en het is voor je eerste. Als het groot wordt of als je er meer krijgt, zul je meer geld moeten

schieten. Laat dit doen je niet eens nijdig maken, want je zou er al je vreugde en Vermakelijkheid mee bederven. Vervrolijk je dat je een Huisvrouw hebt, die niet alleen bekwaam is om kinderen uit de Vogelwijk te halen, maar die ook zorg draagt om ze wel te voeden en sierlijk te kleden. Hier zul je zelf roem en eer van hebben. Laat haar wat geworden, de Vrouwtjes willen toch haar tuil tuilen. Spreek haar weinig toe, want haar zinnen hebben tegenwoordig werk genoeg; je zou misschien in drie uren tijd geen drie woorden antwoord krijgen, want als je enig verhaal aan haar doen wilt, zal zij je aan het einde toevoegen, dat zij het niet goed verstaan heeft omdat al haar gedachten in het opschikken van haar popje gedurig door elkander zweven.

Ik weet wel, o Nieuwgehuldigde Huisvader, dat je hier de zinnen wat op stelten zullen rijden, doordat het met de Koopmanschappen en Neringen niet gaat gelijk je gaarne zag en dat door deze alverterende oorlog de Kas niet altijd zo royaal van penningen is, gelijk je wel wenste. Maar troost je, het is meer gebeurd en het zal je ook nog wel meer gebeuren. En dit is nog het kleinste, maar wacht, overmorgen gaat de Baker weg. Dit lijkt een vreugde, want je hebt een Eetster, een Verkwistster, een Laadje-gat, een Slampampster en een Labbekak minder.

Jíj bent nog zo gelukkig dat je een Minnemoer hebt, die toch op het kind past en jij en je Vrouw derhalve van al het nachttalmen bevrijd zijn. Anderen, daarentegen, die geen Minnemoer in huis hebben, proeven meteen, als de baker weg gaat, wat een Vermakelijkheid het is dat het kind voor het bed gezet en moeder en vader zelf aanbevolen wordt. En daar de vrouw menigmaal nog zo zwak is, dat zij het kind in de wieg leggen noch eruit nemen kan, moet de Vader hier wat handreiking doen, omdat hij sterker van natuur en ook de naaste daartoe is.

Zeker, dezulken proeven eerst het echte pit van de Tiende Vermakelijkheid, aangezien dan de man ter liefde van de vrouw gedurig dient te wiegen en de vrouw dient te rusten, omdat ze

anders geen zog in haar borsten krijgen zou. En gelukkig zijn ze nog, als ze er somtijds afkomen met het meeste part van de nacht te wiegen, want menigmaal geschiedt het, dat het kind zo krachtig tekeergaat, dat Man, Vrouw en Meid, ja alles wat in huis is, het bed uit moet om het te stillen en hoewel duizend dingen aangewend worden, alles vruchteloos is.

En dit is nog een kleinigheid voor henlieden, want het duurt nauwelijks enige maanden of het kind begint tandjes te krijgen en schreeuwt nacht en dag dat zijlieden alle uren tellen kunnen, duizendmaal wensend dat de dag mocht aanbreken, om dan door de Vriendelijkheid van het licht enig soelaas in hun omtobben te genieten.

Doch dezulken raad ik, dat ze zich dit vooral niet laten verdrieten, indien ze tonen willen dat ze in de Oefenschool des Gedulds, het Huwelijk, iets geleerd hebben, en integendeel hun verdraagzaamheid in alles tonen, verzekerd zijnde, dat zij daarna als het over is, het geluk zullen hebben, dat het kind hen met zoete lachjes bedanken en mettertijd met een kwijlend Geu-geutje bejegenen zal. En ik geloof, dat zij nu wel ondervonden hebben dat niet alles in de wereld zo goed toe gaat. En dat de zoetste Zomerdagen van het Huwelijk wel met een Maarts buitje bewaaid worden.

Jullie echtelieden, die de Minnemoer te baat hebben, kunnen volmaakter deelgenoten van de Vermakelijkheden van het Huwelijk wezen en je behoeft aan dit nachtelijk omtobben met het kind niet onderworpen te zijn. Integendeel, je kunt elkander op alle vriendelijkheden en beddevreugjes uitdagen. Waardoor het zeker zal gebeuren (omdat het kind zijn Moeder zelf niet zuigt en derhalve de pan eerder aanbrandt) dat je zeer spoedig en onverwacht de tijding zult ontvangen, dat je liefstetje weer bezet en aan het rekenen is.

O, dit is voor jou, o jonge Huisvader, een uitgelezen Vermakelijkheid! Want nu zie je gewis een dochter bij je zoon tegemoet en dus zul je weer opnieuw bezitter van al deze Vermake-

lijkheden wezen en het geluk hebben dat ieder je roemen zal het kunstje fiks te kennen.

Indien het zo is, pas dan goed op dat je je Vrouwtje nu met Wagen of Sjees niet te veel uit voert, opdat zij het karretje niet om zal werpen. Doch al deze dingen heb je in den beginne al geleerd en zonder twijfel nog goed onthouden.

Zie middelerwijl, wat een bijzonder Vermaak je Liefstetje heeft om haar Popje op het sierlijkste op te schikken! Wat legt ze veel kundigheid aan de dag om de Kleermaker in te prenten op welke manier en naar welk voorbeeld zij zulks gemaakt wil hebben en te verhaasten dat toch alles tegen de aanstaande Zondag gedaan mocht zijn.

O Vader, kijk nu eens uit je ogen! Zie, wat heb je een lief Zoontje! Ja, wat heb je een lieve en verstandige Vrouw die het zo opgeschikt heeft! Och, hoe is zij in haar schik! Gewis, de Zomernachten zijn te lang en de dagen te kort om haar lust genoeg te bevredigen met het overal te vertonen en de Stad te doorkruisen: nimmer was ze immers beter opgeschikt dan nu. Doch Minnemoer en Meid wensen het kind wel naar Sint-Velten, aangezien ze klagen dat haar lendenen van het dag aan dag dragen geradbraakt schijnen te zijn. In het bijzonder zo ras de Minnemoer afgedankt en het kind gespeend is, kan het de meid in haar hersenkas niet logeren, dat ze nu niet slechts de hele week veel wiegen, zingen, dodijnen, opschikken en uitgaan moet, maar dat ze zelfs alle zondagen aan het kind, als een hond aan een band, gebonden is en nu niet meer, als voor dezen, met Gerrit de Backer of Jochem de Snyer aan de zwier mag gaan, noch haar landsluiden of nichten eens kan bezoeken. Hetwelk geen kleine oorlog tussen Meid en Juffrouw veroorzaakt.

Doch Huisvader, bekreun je daar niet om, het hoort ook allemaal tot de Vermakelijkheden van het Huwelijk. Laat het je evenmin vervelen dat je Liefje elke dag zo uithuizig is, bedenk dat zij haar haspel en spinnewiel bij zich heeft. Vind je door haar uit zijn de behoorlijke handreiking, de huis- en keuken-

zorg niet, wel, bedenk dat je je nu mede zo wat met de naaister of haars gelijke behelpen moet, gelijk toen je de Achtste Vermakelijkheid overkwam. Weet, indien het kind veel in de Kakstoel zit, het scheve beentjes zou kunnen krijgen en dan was het schone schepsel heel zijn leven geschonden. Je weet, het is nog veel te zwak om in de Rolwagen te lopen. Echter, het begint zoetjes aan hand over hand toe te nemen. En doordat het met je liefstetje gedurig alle familie en bekenden gaat bezoeken, leert het ook allengs van alles eten en niet alleen bier maar ook wijntje te drinken. En het is voor Papaatje en Mamaatje geen kleine vermakelijkheid dat dat jonge mondje zo perfect met smakelijke dronkjes de wijn voor het bier weet te kiezen, hoewel men, als het oud geworden is, misschien wel duizend gulden geven zou, indien men het daar van spenen kon. Maar dat is nog te ver om zorgen over te hebben. De vroege zorg maakt de luiden grijs.

Eer je zover komt, ja, misschien eer weinige weken ten einde zijn, zul je dit lieverdje van de Pokjes of Mazeltjes bezet zien en een schone som verwensen dat hij toch geen littekens daarvan zou mogen dragen. En geen wonder, want wie weet of hij rond zijn vijfentwintigste jaar al echt over het pokken en mazelen heen zal zijn. Maar daarentegen zullen er dan misschien ook zo veel van die schone Huwelijks-Vermakingen uit hem voortkomen, dat het op zo een kleinigheid niet eens aankomen zal.

Het is dikwijls gebeurd dat de Amsterdamse kindertjes wat weelderig grootgebracht of wat stout van natuur zijn, waardoor veeltijds die grote stad te klein en haar meesters te onmachtig gevonden worden om hen onder goede discipline te houden. Zulks dat ze daardoor veeltijds uit de stad in andere scholen gevoerd worden, opdat ze in lezen, schrijven, cijferen, talen en beleefdheden zouden onderwezen worden, hetwelk met grote kosten der ouders geleerd en met weinig moeiten door de kinderen verleerd wordt. Hier wordt de beurs telkens gespekt. En nauwelijks wat verder gekomen zijnde, beginnen de wilde

haren te groeien, waardoor de genegenheid gaande wordt om buiten het gezag van Ouders of Meesters in vreemde landen te verkeren en aldus eigen Heer te zijn, hetwelk de Ouders niet weinig kopzorg, hartzeer en onkosten bezorgt om alles in gereedheid te brengen wat tot de reis nodig is, omdat hij dan met geen reden meer daarvan te brengen of te bewegen is.

En nauwelijks heeft hij dit verkregen of het hart begint ook hem te jeuken om in het grote Huwelijksgilde te raken. En, wat nog het ergste is, om met een Naaister of ongeachte Trijn aan de zwier te gaan of aan een kale Juffrouw te blijven hangen, die zich lang braaf opgetooid, heerlijk voorgedaan en veel toegelaten heeft, om zo een grage vogel in haar knip te vangen.

Doch zeker, het is te vroeg voor je, o Nieuwe Huisvader, om aan al deze dingen te denken, want eer deze je Zoon zo ver gekomen is, zul je misschien nog wel drie zonen en zes dochters overgewonnen hebben, die je ieder nieuwe stof tot Huwelijks-Vermakingen zullen brengen, die alleen al door hun veelvuldig onderscheid bekwaam zijn om een gans boek mee te vullen. Van welke vreugde je allengs, het ene jaar na het andere, opnieuw volkomen bezitter worden zult.

Want gaat de nieuwe Rekening van je Huisvrouwtje voort en zul jij, als boven gezegd is, een dochter gewinnen, dan zul je mettertijd zien wat een lief juffertje het worden zal, hoe handig ze aan het lezen en schrijven en in het bijzonder aan het naaien zal gaan, hetwelk zij misschien geheel zal kennen, eer haar inhaaldagen op school half voldaan zijn, ja, ze zal het speldenwerk misschien ook fiks verstaan ofschoon ze er niet eens voor opgegeven was.

Anderszins zullen jij en Mamaatje een bijzondere Vermakelijkheid genieten in je Dochtertje te zien opgroeien in allerhande bevalligheden, dat ze begint te studeren in het boekje van de *Franse Welgemanierdheid* en dat ze zich zo zoet met allerhande wissewasjes weet op te schikken en voor te doen, dat andere buurjuffertjes en rijke Nichtjes zich vereerd achten om

haar gezelschap bij te wonen. Alwaar ze naar het exempel van de ouden elkander allengs weten te onderwijzen in de nieuwste Mode, de fraaiste Kantjes, het onderscheid der stoffen, de netste Halsdoekjes en wat voor prullen er meer zijn. Ja, wat meer is, ze beginnen ook elkander als mensen op een Bezoekje uit te noden en zoet te trakteren naar tijds gelegenheid, eerst op een Kersje en een Besje, op een Hazelnoot met wat zout, op een Okkernootje met vijgen, daarna op een Kastanje met Druivesap, op een Troefje en een Theetje, op een Wafeltje met een Pannekoekje, ja, zelfs, als het hek wat van de dam is, op een Saladetje en een Boutje. Totdat het eindelijk zo ver komt, dat ze door deze zoete conversatie ook een vrijer op zij en mettertijd een slaapverdrijver in het bed bekomen. En het is vermakelijk te zien dat zo het oude Spreekwoord in hen vervuld wordt,

Zo de ouden zongen, Pijpen de jongen.

Gelukkig zijn jullie, o Nieuwe Huisverzorgers, die zo veel Vermakelijkheden alreeds in het Huwelijk genoten hebben en die wederom in de voorpoort zijn om ze alle opnieuw te genieten, welke misschien bij jullie niet zullen ophouden zo lang je de ene dag na de andere ziet volgen. Laat niet na anderen je geluk te melden en indien er al enige afkerigheden in het Huwelijk voorvielen, sluit die weg in je hart, krop ze eeuwig op en vertel ze nimmer. Zo zul je vele navolgers in je Gilde trekken en je staat zal door de gehele wereld geroemd worden.

Besluit

Tot dusver hebt u, Gewillige Lezer, gezien, hoe de Echtelieden die enigszins rijkelijk van tijdelijke middelen voorzien zijn, elkander met waan en wind proberen te vervullen en de een de ander probeert wijs te maken dat de Vervaarlijkheden van het Huwelijk niet anders dan Vreugden, Geneugten en Vermake-

lijkheden zijn, misschien om hun ellendig lot daardoor wat te verzachten of om anderen mede in die ongelukkige Val te krijgen. Gelijk dikwijls gebeurt. Maar deerlijk is het te beklagen, dat kleine lieden, die zich hieraan vergapen, zichzelf nog duizendmaal ellendiger maken. Want zij die zich alleen eerst op een sobere wijze tamelijk konden redden, bevinden als zij getrouwd zijn, dat hen niet alleen tien, maar wel duizend Vervaarlijkheden overkomen. En hetgeen tot nog toe in deze tien Vermakelijkheden gezegd is, is alleen van de goede en welgeslaagde Huwelijken en niet van diegene, als vele, die zo dwars en tegengesteld van aard zijn, zoals het licht tegen de duisternis strijdt. Daar wordt een gedurige hel van onenigheid, vloeken, knorren en morren, ja, vechten en slaan gevonden, hetwelk meestal door de wrevelachtige, heerszuchtige, geldkwistende, eigenzinnige, hovaardige en tomeloze natuur van velen der vrouwelijke sekse veroorzaakt wordt. Behalve dat loopt er een groot getal onder (waar wij mede van zwijgen), die alles erop toeleggen om anderen te behagen en haar mannen bedrieglijk met horens te bekappen. En vele anderen die zich in brandewijn en andere sterke wateren verfoeilijk vergeten en schier de hele dag met een nat zeil lopen. Zodat je je niet hoeft te verwonderen, als je ziet dat de grootste hoop van het vrouwvolk, hoe schoon zij zich ook voordoen, zo kwalijk aan de man kan geraken. En dat de ouders nog uiteindelijk een goede som geld toegeven moeten om zich van hen te ontlasten. Zulks dat men ziet dat zij in wezen veel minder dan de oudste lompen van oud ijzer, lood of oude schoenen etc. gewaardeerd worden, omdat daarvoor nog geld en grage kopers gevonden worden.

Derhalve, u, o gelukkige, die nog buiten de Gruwelijke Staat bent, schrik er voor terug. Schuw een vrouw veel meer dan de vissen de angel. Bedenk dat Salomo onder al de vrouwen niet één goede heeft gevonden. Zie aan degenen die je voorgegaan zijn, wat je te wachten staat, indien je hun voetstappen gaat volgen. En weet zeker, dat geen pennen bij machte zijn om de

minste ongevallen van het huwelijk, ik laat staan de zware, te beschrijven. Houd derhalve die gulden woorden van die hoogverlichte Apostel vast: '*Het is de mens goed geen wijf aan te raken.*'

Einde van De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk

Nawoord

In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* dient het eerste kind van de hoofdpersoon zich twee maanden eerder aan dan hij had verwacht. Zou het een leugentje wezen, vraagt hij zich vertwijfeld af, of heeft ze zich verrekend. Kennelijk het laatste, want de barensweeën zijn echt. Als de wiedeweerga moet hij de vroedvrouw en tantes, zusters, schoonzusters en nichten te pakken zien te krijgen om zich uit deze penibele situatie te redden. Maar ook de vrouwen blijft op een gegeven moment niets anders over dan te hopen en te bidden dat moeder en kind het leven er niet bij inschieten. Gelukkig loopt het deze keer goed af en wordt hij vader van een blakend gezond kind. Té gezond voor een zevenmaandskindje. Waarschijnlijk slaan die zeven maanden dan ook niet zo zeer op de duur van de zwangerschap, maar is het een toespeling op het feit dat veel gelieven niet wachtten op de eerste huwelijksnacht om met elkaar naar bed te gaan. Maar de man en de vrouw uit *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* hebben zich nu juist wel keurig aan de geldende moraal gehouden en, sterker, de vrouw werd tot haar grote ongenoegen pas na enige maanden zwanger. Dus toch een zevenmaandskindje? Nee, gewoon een tegenstrijdigheid die met de opzet van het boek te maken heeft. *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* is namelijk opgebouwd uit een reeks van stereotiepe tegenslagen die een gemiddeld huwelijk van een doorsnee-burgerpaar uit een niet onbemiddeld milieu treffen. Een vroegtijdige bevalling - vroegtijdig afgemeten aan de eerste huwelijksnacht - is zo'n stereotiep, negatief voorval. Evenals het moeizaam of niet kunnen krijgen van kinderen. De algemeen-geldigheid die de schrijver in de tekst probeert te leggen komt ook tot uitdrukking in het feit dat de man en de vrouw geen eigennamen krijgen en dat zelfs wordt opengelaten of het kind een jongen of een meisje is. Toch heeft de auteur

van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* er naar gestreefd er zoveel mogelijk een goed lopend en samenhangend verhaal van te maken. Dit wordt vooral duidelijk als we naar de tekst kijken waaruit de schrijver zijn stof geput heeft.

Les Quinze Joies de mariage

De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk is een zeer vrije, op Amsterdamse leest geschoeide bewerking van een veel oudere, Franse tekst, *Les Quinze Joies de mariage*, die dateert uit het begin van de vijftiende eeuw. Deze tekst is opgebouwd uit vijftien verhalen over vijftien verschillende fasen in het huwelijk. Net als in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* krijgen de hoofdpersonen geen eigennaam. Maar anders dan in de *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* zijn de hoofdpersonen telkens andere prototypen. Zij nemen hun ervaringen niet mee van 'joie' naar 'joie', zoals de Amsterdamse man en vrouw vrijwel steeds doen. Elk verhaal is een gebeurtenis op zichzelf, die de mannelijke lezer wordt voorgespiegeld als een mogelijk lot dat hem te wachten staat. Eén of twee of misschien wel vijf van die gebeurtenissen kunnen hem overkomen. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wordt een aantal van die fasen veel meer aaneengeregen doordat we steeds met hetzelfde doorsnee-burgerpaar te maken hebben en doordat de verschillende Vermakelijkheden veel directer in chronologische volgorde op elkaar aansluiten. Het schrikbeeld dat wordt geschilderd, heeft daardoor veel meer betrekking op het gehele huwelijk van de eerste dag af.

In *De Tien Vermakelijkheden vaar het Huwelijk* komen niet alle elementen uit *Les Quinze Joies de mariage* aan bod. Daarvoor is de gekozen tijdsspanne van ruim een jaar (van verloving tot na de geboorte van het eerste kind) te kort en de gekozen situatie te zeer toegespitst op één standaardpaar. De schrijver ondervangt

dit enigszins door in de Negende Vermakelijkheid het kraambezoek allerlei sterke verhalen te laten vertellen, waardoor hij binnen zijn verhaal ook kan uitweiden over andere en latere huwelijksperikelen en tevens enkele uitstapjes kan maken naar andere milieus, zoals die van Kaalbaart en Giert en de soldaten. Allerlei elementen uit *Les Quinze Joies de mariage* waarvoor in het tijdsverloop van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* geen plaats was, zijn door de auteur in het vervolg, *De Biecht der Getrouwden* (1679), verwerkt. De lezers ontmoeten wederom in tien Vermakelijkheden dezelfde man en vrouw en volgen hen op hun verdere huwelijkspad, dat steeds moeilijker begaanbaar wordt.

Strekking en genre

De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk is een boek van een man voor mannen. De vrouw krijgt de schuld van het weinig soepele huwelijksleven. Zij is bepaald eigenzinniger en veeleisender dan de man zich in zijn verliefde dromen had voorgesteld. Naast een groot incasseringsvermogen wordt van hem heel wat tact, overredingskracht en aanpassingsvermogen gevraagd, waarmee de auteur hem dan ook in ruime mate heeft uitgerust. Toch kost het de man nog de nodige moeite om het zijn vrouw naar de zin te maken en zo het leven draaglijk te houden. Gelukkig maar, want daaraan ontleent het boekje een belangrijk deel van zijn aardigheid. De man raakt telkens in situaties verzeild waar hij geweldig verlegen mee is. Hij lijkt dan op een regelrechte Jan Hen, zoals we die in literatuur uit de voorafgaande periode zo vaak tegen het lijf lopen. Lijkt, want er is een wezenlijk verschil met het in de zestiende eeuw populaire hennetaster-thema. Visioenen van de omgekeerde wereld waarin de vrouw de broek aan heeft, doemen telkenmale dreigend op, maar nergens treden we die wereld metterdaad binnen. Zo wordt de man telkens net geen Jan Hen, Jan Gat,

Zelden-komer, Koele Troever of hoe dergelijke slapjanussen ook genoemd werden.

Monique Santucci, die in 1986 een nieuwe uitgave van *Les Quinze Joies de mariage* verzorgde, meent dat dit werk bedoeld was als aanklacht tegen de onontbindbaarheid van het huwelijk. Scheiden was immers niet toegestaan. Het huwelijk werd op die manier een soort gevangenis, zeker als beide partners toch minder geschikt voor elkaar waren dan zij in eerste instantie dachten. Vanuit deze visie verklaart zij ook het sterk antifeministische karakter van de tekst. Dit zou slechts een middel zijn om het standpunt van de schrijver duidelijk reliëf te geven. Het is een interessante hypothese, maar nog te weinig uitgewerkt om voetstoots over te nemen en zeker niet van toepassing op onze laat-zeventiende-eeuwse Nederlandse tekst.

De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk moet vooralsnog gezien worden als een ironisch-komische tekst die een waarschuwing behelst aan het adres van mannelijke trouwlustigen zich niet hals over kop in het huwelijk te storten. Daarin is immers bepaald niet alles rozegeur en maneschijn. Het is een boek waarin (potentiële) echtgenoten zich tot hun schrik en vermaak moesten kunnen herkennen. Als zodanig sluit het aan bij een ironisch-serieuze traditie waarvan Erasmus' *Lof der Zotheid* het beroemdste voorbeeld is en waartoe ook ironische lofdichten behoren als *Suyp-stad of Dronckaerts Leven* van Dirck Pietsersz. Pers, Roemer Visschers *Het Lof van een Blaeuwe Scheen* en *Het Lof op de Luis* van Daniël Heinsius. Dit soort teksten kenmerkt zich door een mengeling van ernst en luim, waarbij de luim de overhand heeft. De ernst, het belerende blijft meestal op de achtergrond.

En ook met een andere traditie heeft het werk raakvlakken: het huwelijk was sinds de oudheid een geliefd onderwerp van vele schrijvers. Voor- en tegenstanders spraken zich erover uit. (Quasi) tegenstanders vaak in satirisch/ironisch werk, zoals in de middeleeuwse hennetaster-literatuur met de vele pantoffel-

helden en in bovengenoemd werk van Visscher. Voorstanders vaak in moralistisch werk zoals in de zestiende eeuw Erasmus en Vives en in de zeventiende eeuw Jacob Cats, in zijn *Houwelick.* Moralistisch was ook het antwoord dat prompt op *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* verscheen: *De Tien Delicatessen Des Huwelyks Of de Wederlegging Van de Tien Vermakelykheden Des Huwelyks* van 'Petrus de Vernoegde, getroude.'

Hippolytus de Vye en Hieronymus Sweerts

Petrus de Vernoegde, een fervent propagandist van het huwelijk, suggereert in zijn boekje heel kwaadaardig dat de schrijver van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk*, 'Hippolytus de Vrye, weduwenaar,' vast en zeker een gefrustreerde vrijer was, die een blauwtje had gelopen. Of dat werkelijk zo was, zullen we wel nooit te weten komen. Naar men aanneemt zit achter het pseudoniem 'Hippolytus de Vrye, weduwenaar' de drukker-uitgever Hieronymus Sweerts verscholen. Hij was in de tijd dat *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* misschien geschreven werd, een weduwnaar op vrijersvoeten (1674-1677)! Sweerts trouwde in 1677 voor de tweede maal. Een kort huwelijk overigens, want in 1680 trouwde hij wederom, nu met ene Maria Constant, een weduwe. Sweerts (2 december 1629 gedoopt in de Oude Kerk te Amsterdam) was de drukker van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk.* In 1664 was hij zijn eigen drukkerij begonnen, nadat hij enkele jaren voor zijn tante en nichten had gewerkt. Hij drukte van alles: bijbels, religieuze werken, staatkundige en didactische verhandelingen, fabels, een prentenboek over Amsterdam, losse prenten, poëzie en proza. In 1696 is hij, bijna blind, gestorven. Sweerts was behalve drukker-uitgever ook schrijver-dichter, en geen onverdienstelijke naar het oordeel van zijn tijdgenoten. Als dichter bewoog de onlangs door Gerrit Komrij herontdekte Sweerts zich in de literaire kring die zich verzette tegen de streng-classi-

cistische opvattingen van het Amsterdamse kunstgenootschap Nil Volentibus Arduum van A. Pels c.s.. Mogelijk is Sweerts ook de schrijver van *Den Berg Parnas* (1689), dat bij hem verscheen en waarin Nil stevig over de hekel wordt gehaald. Een niet alledaagse bezigheid van Sweerts was verder het verzamelen en beschrijven van opschriften op luifels, wagens, glazen, uithangborden en dergelijke, een verzameling die hij in vier delen uitgaf onder de titel Koddige en ernstige opschriften (...). Het eerste deeltje kwam uit in 1682. Wellicht is in de persoon van een zekere schoolmeester Kaldekerk, die in de Eerste Vermakelijkheid wordt opgevoerd, een spoor van Sweerts' bijzondere liefhebberij te bespeuren. Kaldekerk had namelijk aan zijn huis een bord hangen met daarop een gekroonde hoofdzweer, ofwel hoofdpijn met een kroontje. En ook in *De Biecht der Getrouwden* komt een uithangbord ter sprake. De schrijver raadt het paar, dat een winkel begint, ten sterkste aan er een te nemen en geeft aanwijzingen hoe het bord het meeste effect zal sorteren. Beide passages versterken de idee dat Sweerts en Hippolytus de Vrye een en dezelfde persoon waren. Hippolytus zelf ontkent overigens in het voorwoord tot *De Biecht der Getrouwden* ten stelligste dat ‘een onnozele boekverkoper’ de auteur zou zijn, iets wat door kritikasters van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* was gesuggereerd. De ironische toon van dit voorwoord doet echter eerder het tegenovergestelde vermoeden.

De voornaam van ‘Hippolytus de Vrye, weduwenaar’ zinspeelt op een figuur uit de Griekse mythologie. Hippolytos was de zoon van Theseus, de koning van Athene. Hij werd begeerd door zijn stiefmoeder Phaedra, maar Hippolytos wees haar af. Phaedra maakte hem daarop te schande bij zijn vader, die hem overleverde aan de straf van Poseidon, hetgeen zijn dood betekende. Euripides en Racine (*Phèdre*) gebruikten de stof in tragedies, alsook Vondel in zijn *Hyppolytus of Rampsalige Kuys-*

cheyd. In Vondels werk staat Hippolytos' onschuld centraal, maar met betrekking tot *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* zal de keuze van deze naam wel bepaald zijn door zijn afwijzing van de liefde.

Drukgeschiedenis

De oudste overgeleverde druk is de tweede druk uit 1678. Er is nog een andere druk uit 1678, waarin geen drukaanduiding staat en waarin een ander pseudoniem van Sweerts in het uitgeversadres voorkomt: Jeroen Jeroensz. Dit zou de eerste druk kunnen zijn, maar helaas is een exemplaar hiervan nog niet teruggevonden. Van de drukken die bij leven van Sweerts zijn verschenen, zijn nog bekend een vijfde druk en een achtste druk, respectievelijk uit (ook al) 1678 en 1683/1684. Een vreemde rij en vooral een onvolledige. Diepgaand onderzoek zal misschien voor aanvulling kunnen zorgen, maar het is niet ondenkbaar dat hier sprake is van een wel vaker toegepast drukkerstrucje; door het drukaantal fictief te verhogen werd de suggestie gewekt dat het boek uitstekend verkocht, hetgeen de verkoop stimuleerde.

Een verhaal apart is de roofdruk die van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* verscheen bij een onbekende Utrechtse drukker, die connecties onderhield met een stadgenoot van Sweerts. Deze stadgenoot bracht de ‘vuile nadruk’ (van de tweede druk) onder de aandacht van de Amsterdammers. Sweerts maakt melding van een en ander in het *Noodzakelijk Bericht aan de Kopers van dit Boekje*, een soort waarborg van echtheid. Het geval vormt een fraai blijk van een in de zeventiende eeuw regelmatig voorkomende misstand en is tevens een indicatie dat het boek enige populariteit genoot.

Tot diep in de achttiende eeuw bleef *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* commercieel en dus kennelijk ook inhoudelijk interessant, want het werd verscheidene malen herdrukt,

onder meer bij de Weduwe Gysbert de Groot in 1700 (een zesde(!) druk) en bij Joannes Kannewet en Isaak vander Putte, die beiden een ‘laatste druk’, zonder jaarvermelding, op de markt brachten. Met meer recht kwam die eer toe aan S. en W. Koene, die in 1796 de tot nu toe meest recente uitgave leverden.

De achtste druk van 1683/1684 bevat nog enkele toevoegingen ten opzichte van de voorgaande drukken voorzover bekend. Dit is de reden dat wij ervoor gekozen hebben deze achtste druk als grondslag voor de bewerking te nemen. De gereproduceerde prenten zijn afkomstig uit de tweede en vijfde druk. De kwaliteit van de afbeeldingen was bij deze keuze het criterium.

De zeventiende-eeuwse werkelijkheid en De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk

De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk is rijk aan details uit de toenmalige werkelijkheid. Herkenning daarvan is ongetwijfeld een belangrijke factor geweest in de waardering van de lezers uit de tijd van Sweerts. Voor ons is er de extra charme van de vergelijking tussen toen en nu. Natuurlijk kan dit fictionele verhaal niet worden beschouwd als een werkelijkheidsgetrouwe reportage over het toenmalige huwelijksleven. Het is riskant uit zo'n komisch bedoeld verhaal iets af te willen leiden over de historische werkelijkheid of de mentaliteit van toen. Pogingen om uit deze ene tekst de visie van de gemiddelde zeventiende-eeuwse man op de vrouw te halen, zijn zinloos. Het materiaal zelf is om te beginnen al niet ondubbelzinnig. In de verhalende tekst is de toon niet zo heel vrouwvijandig, al wordt de echtgenoot wel als slachtoffer voorgesteld van de kuren van zijn lieve vrouwtje. De inleiding en vooral het ‘Besluit’ laten echter de ironische toon los: vrouwen zijn knorrig, heerszuchtig, verkwistend, hovaardig, geil en drankzuchtig,

om maar enkele van de gelaakte karaktertrekken te noemen. Is dit nu de visie van de zeventiende-eeuwse man op de vrouw? Dat is een onzinnige generalisatie, al zal niemand ontkennen dat zulke opvattingen voorkwamen. Maar we hoeven alleen naar het antwoord van Petrus de Vernoegde te kijken om precies het tegenovergestelde tegen te komen: voor hem bestonden er geen liever, deugdzamer en trouwhartiger schepseltjes dan vrouwen. Dergelijke extreme voorstellingen behoren eenvoudig tot het rijke arsenaal van gemeenplaatsen rond het huwelijk. Dat wil niet zeggen dat ze geen functie hadden in de ontwikkeling van de opvattingen over de vrouw en het huwelijksleven. Juist in hun karikaturale vertekening bieden ze enerzijds de lezers ruimte voor het afreageren van hun eigen frustraties en leveren ze anderzijds een bijdrage tot de vorming en instandhouding van collectieve mentaliteiten. Dat deze laatste ook in de zeventiende-eeuwse werkelijkheid veel meer nuances vertoonden dan de hier afgedrukte tekst laat zien, staat wel vast. In allerlei andere werken komt naar voren dat de taak van de vrouw in het huishouden en bij het opvoeden van de kinderen hoog werd gewaardeerd. Daarbij werd echter niet getornd aan de opvatting dat de positie van de vrouw principieel ondergeschikt was aan die van de man. Het beeld van het huwelijksleven in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* mag eenzijdig en vertekend zijn, het werk is wel opgebouwd uit zeer herkenbare elementen uit de dagelijkse werkelijkheid van Amsterdamse burgers uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Een aantal aspecten daarvan verdient nog bespreking, opdat duidelijker kan worden tegen welke achtergrond de voorvallen in het verhaal gezien moeten worden.

Verliefd, verloofd, getrouwd

Een wezenlijke voorwaarde om met iemand te trouwen is dat je verliefd wordt op hem of haar. Voor ons een waarheid als een

koe. Toch was dat vroeger minder vanzelfsprekend. Tot 1600 kwam uithuwelijken regelmatig voor. Verliefdheid speelde een rol in de keus van de partner, maar andere factoren, sociale en ook economische, waren minstens zo belangrijk. Zeker in hogere kringen. Het ging er vooral om het familiebezit veilig te stellen. In de zeventiende eeuw echter kwam er geleidelijk aan iets meer ruimte voor persoonlijke gevoelens. Overigens zonder dat rang en stand nu direct uit het oog werden verloren. Zo worden Trijntje de Meid slechts herenknechten, koetsiers of buurvrijers in het vooruitzicht gesteld. Vrijde een door Cupido aangeschoten jongeling toch buiten zijn stand, dan waren er altijd nog de ouders die toestemming moesten geven voor het huwelijk. Voor meisjes tot hun twintigste, voor jongens tot hun vijfentwintigste.

Van uithuwelijken is in onze tekst geen sprake. De man heeft zijn vrouw veroverd op vele medeminnaars. Veel meer komen we over hun ontmoeting niet te weten. En dat zou ook te specifiek zijn in de algemene opzet. Over waar mensen uit dit burgermilieu elkaar ontmoetten, zegt de tekst iets meer. In haar euforie over haar komende huwelijk komt in de vrouw de koppelares te voorschijn. Ze zal eens wat feestjes en gezellige maaltijden aanrichten, opdat haar vriendinnen ook aan de man mogen geraken. En voor de bruiloft trommelt de man zijn beste vrienden op om mede de vriendinnen van zijn vrouw te vermaken.

Verloving

Maakten een jongen en een meisje trouwplannen, dan gaven zij elkaar een trouwpenning, een soort onderpand. Dat kon van alles zijn: een ring, een geldstuk of, zoals in de anekdote over de soldaten in de Negende Vermakelijkheid, een tabaksdoos of een kouseband. Zo'n belofte van trouw, ofte wel verloving, was bindend: men kon elkaar dwingen woord te houden. Alleen

onkuisheid was een grond tot verbreking van de belofte of men kon met wederzijdse instemming besluiten de verloving af te breken. De soldaat-charmeur geeft zijn vriend met de kouseband dus een machtig wapen in handen.

Vrijen voor het huwelijk

De hoofdpersonen in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* houden zich min of meer keurig aan de heersende moraal: geen seks voor het huwelijk. Hooguit rommelen zij wat tijdens de verloving en ondertrouw, maar het gaat net niet te ver. Hij mag dan met zijn vingers daar komen, waar eerst, voor de trouwbelofte, zijn gedachten niet eens werden toegelaten.

Nageslacht werd in de zeventiende eeuw evenwel zo belangrijk gevonden, dat men in de praktijk vaak de theorie liet voor wat die was; men probeerde eerst uit of men kinderen kon krijgen. Kaalbaart en Giert uit het verhaal in de Negende Vermakelijkheid zijn daar een voorbeeld van. Zij hadden reeds hun huwelijk aangetekend, maar zien er op het laatste moment vanaf. Naar hun eigen zeggen omdat zij er achter zijn gekomen dat zij elkaar niet kunnen luchten of zien. De verteller van het verhaal suggereert echter iets heel anders. Zowel Giert als Kaalbaart trouwde kort daarop met een ander. Giert kreeg kinderen, Kaalbaart niet. De verteller nu denkt dat Kaalbaart en Giert voor hun huwelijk de proef op de som hebben genomen, van elkaar gedacht hebben dat de ander onvruchtbaar was en het dus maar beter geacht hebben een andere levensgezel te zoeken.

Vrijen voor het huwelijk was strafbaar, maar kwam veelvuldig voor. Men noemde dit met een prachtig eufemisme: ‘premature conversatie’. Dat is dus wat in de verhalen van Juffrouw Pijls en Juffrouw Keeks gedaan wordt door Juffrouw Jongeroos en haar zuster met respectievelijk Sinjeur Wieks en

een fruithandelaar. In beide gevallen bleven de gevolgen niet uit.

Ondertrouw/huwelijk

Konden beide partners tijdens de verloving nog tot de conclusie komen dat zij toch niet zo goed bij elkaar pasten, als zij eenmaal in ondertrouw waren gegaan was de belofte niet meer te herroepen. De kerk was hier strenger in de leer dan de magistraat, maar ook die was niet gemakkelijk. Vergelijk hoe Kaalbaart en Giert de oren gewassen worden door de hoge heren Commissarissen van Huwelijkszaken.

In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* valt de stap van het op vrijersvoeten zijn naar verloofd zijn min of meer samen met de overgang van de inleiding naar de Eerste Vermakelijkheid. De doktoren, rechtsgeleerden, kooplieden, winkeliers en schippers uit de inleiding zijn ten prooi gevallen aan een ongeneeslijke verliefdheid. Het prototype van de minnaar/man die in de Eerste Vermakelijkheid zijn intrede doet, heeft net het begeerde ja-woord van zijn lief gekregen en is dus verloofd. Al snel maakt hij aanstalten in ondertrouw te gaan. De aanstaande bruidegom heeft het daar zeer druk mee, want niet alleen moet aangifte van het voorgenomen huwelijk gedaan worden bij kerk en overheid, maar bovenal en vooreerst moet hij een afspraak zien te maken met de wederzijdse familie om te onderhandelen over de huwelijkse voorwaarden. Voor de gelieven, die daar niet bij aanwezig waren, kon dit nog spannend zijn, omdat men het lang niet altijd gemakkelijk eens werd. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wint de liefde het van de financiële overwegingen van de familie, waarna door de notaris alles wettig wordt vastgelegd. Daarna beloofde een paar in aanwezigheid van getuigen elkaar trouw en was het huwelijk feitelijk gesloten. De officiële huwelijksvoltrekking was niet meer dan een wettige bevestiging ten overstaan van een wereldlijke of

kerkelijke ambtsdrager. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wordt de ondertrouw dan ook al aangeduid met ‘huwelijk’ en wat wij onder huwelijk verstaan met ‘bruiloft houden.’

Bruiloft houden

In het burgergezelschap van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wordt de bruiloft groots aangepakt. Dagenlang zijn bruid en bruidegom bezig met alles te regelen: de trouwkleren moeten besteld en gemaakt worden, bakkers, koks, pasteibakkers, vogelkopers en hofmeesters (traiteurs) lopen de deur plat om hun diensten aan te bieden, de linnennaaister, de halsdoekenmaakster, de stijfster en de hoedenstoffeerder moeten aan het werk gezet worden en ook moet er wijn ingekocht (en uitgeprobeerd) worden. Zo'n grootse aanpak was natuurlijk slechts aan de rijkeren voorbehouden. De grote dag zelf maken de lezers niet mee. In de Tweede Vermakelijkheid wordt er op teruggekeken. Het blijkt een vrolijke boel geweest te zijn, niet in de laatstse plaats dank zij Bacchus' druppelen. In feestvieren had de zeventiende-eeuwse Nederlander dan ook een zelfs internationale naam hoog te houden.

Zwangerschap, bevalling en kraambezoek

Na de inrichting van het huis en een huwelijksreisje, is voor de vrouw de eerste vreugde er een beetje vanaf. Ze begint zich zelfs zorgen te maken, want ze is nog steeds niet zwanger, terwijl de meeste buurvrouwen al wel van die schattige popjes hebben. Na haar toevlucht in een hoop kwakzalverij te hebben gezocht, lukt het dan uiteindelijk toch: ze wordt zwanger.

De zwangerschap kende voor de zeventiende-eeuwers nog vele geheimen. En daarom was er ook volop bijgeloof. In de

tekst wordt de vrouw tijdens haar zwangerschap belust op allerlei ongewoon voedsel, een bekend verschijnsel. Sweerts merkt in dat verband op: '...indien je een goed Man voor je vrouw wilt wezen, mag je haar in haar lust niet beletten, want gewis, het kind zou er iets aan overhouden'. Dit slaat op het wijdverbreide geloof dat het kind schade zou ondervinden indien de exquise eetlust van de aanstaande moeder niet bevredigd werd. Een zwangere vrouw die geen aardbeien kreeg als ze daarom vroeg, kon een kind krijgen met rode, aardbeivormige vlekken. De man loopt dus zijn benen uit het lijf om aan al haar wensen te voldoen: ze moet lekkere, vette baarsjes hebben en dan weer allerhande vruchten en noten, ook al zijn die soms duur en moeilijk te krijgen. En ook overmatige eetlust werd volledig geaccepteerd: 'Zij moet voor twee of misschien voor drie eten', krijgt iemand die er wat van durft te zeggen bits toegevoegd.

Als op het kraambezoek mevrouw Troetels vertelt over haar vurige belevenissen na een kraambezoek aan haar nichtje, merkt ze op dat het kindje dat van haar nichtje geleek 'als de ene drop water de andere'. Die opmerking doet iets ondeugends vermoeden (zou haar man...), maar tegelijk is het in overeenstemming met de medische inzichten van die tijd, want de ervaringen en waarnemingen van de ouders en natuurlijk vooral van de moeder, konden volgens die inzichten van directe invloed op het ongeboren en zelfs op het nog te verwekken kind zijn. Stond de ouders een bepaald kindje voor ogen tijdens de conceptie, dan was de kans groot dat zij zo'n kindje kregen, althans dat geloofde men. Mevrouw Troetels en haar man kwamen net terug van hun bezoek aan hun nieuwe nichtje. Geen wonder dus dat de kinderen als twee druppels water op elkaar leken.

Dezelfde gedachtengang ligt ten grondslag aan het begrip 'verzien' (denk aan vergissen, verspreken), maar dan in negatieve zin met betrekking tot afwijkingen. Als een zwangere

vrouw schrok van een haas, kon zij een kind krijgen met een hazelip. Schrok zij van iemand met een bochel, dan...

Sweerts gebruikt voor ‘bevallen’ een echte Amsterdamse uitdrukking: ‘naar de Volewijk varen’. Het is het Amsterdamse equivalent voor de ooievaar: kinderen werden met een roeiboot uit de Volewijk gehaald aan de overkant van het IJ. Daar groeiden ze aan de kinderboom. Een en ander is te zien op de titelprent. Vreemd genoeg was de Volewijk ook de plaats van het galgeveld, waar de terechtgestelden ter afschrikking goed zichtbaar aan galgen bungelden.

In de zeventiende eeuw was de bevalling geen sinecure. Een goede afloop was afhankelijk van het al of niet optreden van complicaties en de kundigheid van de vroedvrouw. Kennis omtrent de geboorte deed men op in de praktijk of haalde men uit enkele standaardwerken van verloskundigen, zoals die van de Fransman Ambrosius Paré, Louise Bourgeois, de vroedvrouw van Maria de Medici en J. van Beverwijck. Aan die kennis schortte het nogal eens, ook al deed het Amsterdamse stadsbestuur verwoede pogingen de vroedvrouwen beter op te leiden. We zien de vrouw uit *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* dan ook zeer kieskeurig te werk gaan bij het zoeken van een vroedvrouw. Maar al was de vroedvrouw nog zo goed, bij ernstige moeilijkheden restte haar ook niet veel meer dan hopen, bidden en het verrichten van magische handelingen. Niet ten onrechte vreest Giertje de Meid dat haar mevrouw het niet zal halen, als de vrouw het op het eind van de Zevende Vermakelijkheid zeer te kwaad heeft. Een van de weinigen die in heel benauwde situaties nog iets kon redden was Hendrik van Roonhuysen, door juffrouw Zeeckers ‘meester Hendrik met zijn Instrument’ genoemd, die een soort hefboom ontwikkeld had.

Een bevalling was in de zeventiende eeuw nog voornamelijk een vrouwenaangelegenheid. Vrouwelijke familieleden en de baker stonden de vroedvrouw bij. In de loop van de zeven-

tiende eeuw begonnen heel geleidelijk aan de mannen hun intrede in de kraamkamer te doen. Vroedmeesters wel te verstaan, want de echtgenoten bleven nog buiten. De vader kwam er pas bij als het kind goed en wel in de luiers lag. Zó krijgt in de tekst de man zijn kind door de vroedvrouw in de armen gestopt, waarbij zij een dan twee eeuwen oude spreuk opzegt: 'Vader, zie, daar is uw kind, onze lieve Heer geeft er jou veel geluk mee of haalt het vroeg in zijn Rijk.' Door het kind in zijn armen te nemen, erkent de vader het als het zijne.

Negen dagen na de geboorte begon officieel het kraambezoek, ofte wel het vannen. Eerst voor iedereen, familie, verre bekenden en mensen uit de buurt. Daarna nog een keer apart voor familie en goede bekenden, het zogenaamde kindermaal, als de vrouw uit haar kraambed opstond. Bij de feestelijkheden werden de ouders en hun kindje met cadeaus overladen, maar tegelijk kostte het hun ook handen vol geld, want geboorten werden zeer uitbundig gevierd, met veel drank en eten.

Het gezin

De gezinnen in de zeventiende eeuw waren minder groot dan men wel eens denkt. Twee tot drie kinderen was het gemiddelde. Daar moet echter onmiddellijk bij aangetekend worden dat het aantal geboorten wél hoger lag: veel kinderen stierven heel jong, als ze nog geen jaar waren. En slechts de helft werd ouder dan vijfentwintig! Rijkere gezinnen waren vaak iets groter: daar waren de overlevingskansen van de kinderen beter. Zoals rijkere mensen veelal ook ouder werden. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* krijgen we daar weinig over te horen, omdat het in het eerste huwelijksjaar speelt.

Cijfers over het aantal zwangerschappen en over gestorven baby's ontbreken of zijn uiterst summier. Om enig idee te geven over hoe vaak een vrouw beviel, hier een passage uit de

Zevende Vermakelijkheid: '...dit is een voorval, dat maar omtrent eens om het andere jaar voorkomt...'. Betrekt men daarbij dat vrouwen ongeveer op hun vijfentwintigste trouwden en dat de gevaren van het kinderen krijgen zwaarder gingen wegen als men al enkele geboorten achter de rug had en men daarom aan zij het gebrekkige geboortebeperking ging doen, dan komt men op minstens vijf bevallingen.

Tot slot

Liefst zeven van de tien Vermakelijkheden handelen over zwangerschap, geboorte en wat daar zoal bij komt kijken. 'Huwelijk' en 'kinderen krijgen' waren voor de zeventiende-eeuwer dan ook begrippen van min of meer gelijke strekking. God had de mens als hoogste opdracht meegegeven zich voort te planten en het huwelijk ingesteld als kader waarbinnen dat moest gebeuren; steevast hét argument van de voorstanders van het huwelijk. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* krijgen daarom naast de alledaagse problemen die de man met zijn vrouw heeft, vooral de perikelen bij het zorgen voor nageslacht veel aandacht. En daarbij zal het niet blijven, belooft Sweerts. In het toekomstperspectief, dat in de Tiende Vermakelijkheid geschilderd wordt, leveren ook de opgroeiende kinderen een ruime bijdrage aan de vele 'vermakelijkheden' van het huwelijk.